De gast

Elisabeth Zernike

bron
Elisabeth Zernike, *De gast*. Em. Querido, Amsterdam 1946

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/zern001gast01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

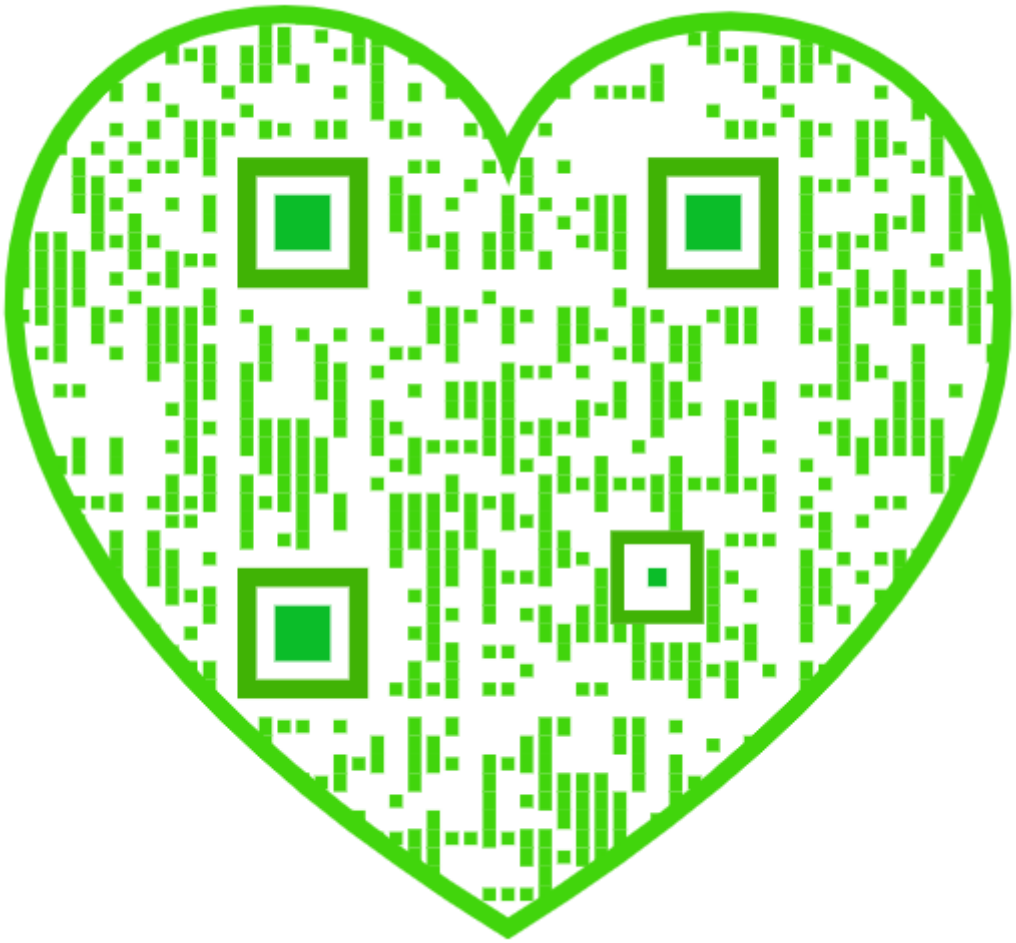

Eerste hoofdstuk.

Het werd al avond, ze zou alles terug zien in het licht, dat haar het liefst was. Een zwaluw vloog op van een steen in het water, ze voelde haar borst rijzen. Waarom het liefst? - Op dit uur kon vader een oogenblik peinzend tegenover de bergen staan; er was geen nevel, de kleuren gloeiden. Dan werkte hij weer tot het avondeten en moeder boog over het fornuis.

Snel reed de auto door het dal.

- Anna, zei de man achter het stuur en bleef recht voor zich uit kijken, - als ik je omhoog breng, wordt het wat laat voor mij.

Ze zag het water, dat kolkend tusschen zijn strakke oevers stroomde en antwoordde: Ik wil graag loopen. - Hoe dikwijls had ze dit al gezegd? - maar het deed er niet toe. Ze kwam terug, na drie jaar en zou den weg gaan van altijd. De geur van benzine en tabak in den gesloten wagen stond haar plotseling tegen. Ze rekte haar hals, rook den lauwen adem van haar begeleider en zei haastig: Hier begint het stadje, de brug is al voorbij - u moogt me eruit zetten.

- Met koffer en al? vroeg hij.

Ze namen afscheid voor het hardsteenen gebouw van de post; toen Anna den motor weer hoorde ronken, zuchtte ze verlicht.

Den man achter het loket kende ze niet; hij reikte haar onverschillig het ontvangbewijs voor haar kof-

fer. - De postwagen gaat om zes uur, zei hij.

Nu liep ze over den drempel, haar hart klopte in haar keel. Als gewoonlijk was het stil in de straat; ze wist een paar menschen te zullen zien onder de kastanjes langs het meer, zoodra ze de bocht inboog. Ja, zoo was het altijd geweest, een man met een hengel en twee kleine jongens met brood, slenterend. Wel waren de boomen laag en plat van kruin, maar tusschen de kronkelige takken door zag ze het meer blinken.

Het meisje stond stil. Nog ééns had ze het water zoo gezien, zoo vlak en glanzend als metaal en hooger dan het kon zijn, alsof het in schuinen stand tegen de bergen opklom. Ze moest haar hoofd afwenden en dan opnieuw kijken, en weer was het een wonderlijk gezichtsbedrog, die omhoog geheven, glanzende waterspiegel. Ze kon niet zeggen waar het begon; vlak aan den oever was het niet, maar als ze haar blik over het meer liet gaan, dan leek het ter hoogte van haar borst te komen en haar adem te zullen afsnijden. Even gaf het haar werkelijk angst, maar de stilte en heel de onbewogenheid van de natuur effenden dat gevoel weer. De bergen waren hooger dan het water, ze spiegelden zich niet, ze staken met scherpe en weeke lijnen af tegen den hemel.

Nu liep ze voort, voelend hoezeer de herinnering werd versterkt door de versche belevenis. Ze was ook nog bijna een kind geweest, toen ze ditzelfde wonder had gezien en ze kon niet zeggen, hoe het

was vervlochten geraakt met haar droom. Ze zou in de bergen wonen, ergens hoog boven hun dorp. Als het meer zoo blonk als nu, dan zou ze er uren naar kijken, het kind tusschen haar knieën. Want om het kind was ze daar gaan wonen, niet uit schaamte, ook niet om het voor zich alleen te hebben, maar..... Ze wist wel, dit niet ten einde te kunnen denken, het waren maar beelden, gevoelsbeelden. Soms was ze beide tegelijk, de moeder en het kind, daardoor wist ze wat het kind noodig had: de natuur, de vrijheid en een bezige, zorgende moeder. Een geit om mee te spelen en een altijd gevulden waterbak binnen de omheining. Ze hield het huis heel zindelijk en iedere maaltijd had iets van een heilige handeling, de spijzen waren blank en rood: melk en vruchten.

- Bassmann's Anna! riep een vrouw. Het was de herbergierster uit ‘Het Roode Hert’, die op de stoep stond. Ze is groot en knap geworden, het dorp zal met haar pralen - maar hoe lang blijf je daar boven?

- Vader is ziek, zei Anna, en mijn betrekking in Zürich liep toch af, de kinderen moeten een mamselle hebben.

- Zoo, maar je bent in Lausanne geweest voor de taal?

Nu voelde ze zich rijk aan wereldsche kennis; Lausanne lag ook aan een meer, maar was een stad als een mierenhoop. En dan Zürich..... Ze was drie jaar weg geweest en kwam een dag eerder thuis

dan ze had afgesproken, ze had tot hier mee kunnen rijden met een vriend van de familie. Een mooie dag, ze moest omhoog. Neen, vader was geen wethouder meer, het werk viel hem zwaar.

Ze praatten nog. De vrouw had gretige oogen en draaide telkens het hoofd naar links. - Wat zal ik je schenken, vroeg ze, op je vaders gezondheid? maar week niet van haar deur. Ze kijkt uit naar een beteren gast, dacht Anna, één die van over de grenzen komt. Toen herinnerde ze zich de woorden uit moeders brief: voor vader is er geen beterschap dan het andere leven, dat niemand kent. Ze dankte de vrouw en ging weer voort. Nog bleef de weg vlak, maar ze hoorde al het kloppen in de steengroeve, waar de stijging begon. Haar droom over het kind was als die ijle luchtspiegeling boven het meer. Nooit had ze dien kunnen overplanten naar den Grand Jorat, altijd woonde ze boven het eigen dorp en toch bijna zonder verband daarmee. - Het kind had geen vader. Hoe ze ook dacht en zich inspande om te zien, nooit kwam er een beeld in haar van den mensch, die de vader zou zijn.

De mannen, die in de groeve werkten, keken naar haar. Ze zag alleen de dichtst bijstaande en groette stug. Nu werd de weg donker van schaduw en steil tusschen rechte boomstammen. Licht gebogen liep ze, veerkrachtig, als kostte het stijgen geen inspanning. Hoe ze haar vader en moeder zou aantreffen? Een blos kleurde haar wangen, schamper dacht ze aan den man achter het stuur, die verwonderd had

uitgeroepen: In drie jaar niet thuis geweest op jouw leeftijd? maar lieve kind..... Toen ze uit huis ging, was ze al negentien en haar ouders hadden haar nooit alleen gelaten, zooals mijnheer en mevrouw Steckery het hun kinderen telkens deden. Een jongen van vijf en een meisje van acht jaar. ‘Dag hartekinderen, juffrouw Anna gehoorzamen.’ En dan kwam er al gauw een brief, dien ze moest voorlezen, een brief vol onechte, krachtelooze woorden. ‘Mijn snoezepoesen, ik mis jelie zoo.’ Of misschien staat er iets anders, zei ze - het is zoo kriebelig geschreven. Op Joris en Blanche maakte het weinig indruk; ze kenden hun moeder, maar als ze weg was, herkenden ze haar niet uit haar brieven.

Even schrok Anna van dit inzicht, toen werd het beeld in haar gevormd van haar eigen moeder. Rustig waren de gelaatstrekken, breed en helder; zwaar en zonder sierlijkheid het lichaam, de handen en voeten.

- Kom thuis om mij bij te staan, had ze geschreven - vader gaat van ons weg. ‘Om mij bij te staan’ - die woorden deden Anna het hoofd opheffen. Was er uitsluitend bedoeld hulp bij het werk, zooals ze eerst had begrepen, of ook troost in het verdriet? Tusschen de ramen boven de boekenplank hing een spreuk: ‘Het werk zal troosten’ - gele kruissteken op een zwarten grond. Ze wist niet waar die spreuk vandaan kwam, hij was er altijd geweest. Nooit werd er bij hen thuis gesproken over vreugd of leed - nooit anders dan over het

werk - maar onuitgesproken waren ze gelukkig. En dan was er de stille trots om Werner.

Een oogenblik zweeg het in Anna. De weg boog wat om, was links nog maar door een smalle geul gescheiden van den rotswand. Het meisje stond stil en legde haar hand tegen den grijzen steen. Rechts beneden haar lag het meer, koel bauw nu en diep. De gedachte werd in haar geboren: Werner is hun trots, maar ze laten hem gaan en roepen *mij* terug. Hij is achttien jaar en wordt student - ik heb er nooit over gedacht wat er van mij zal worden. De rots was scherp aan haar hand, ze liep weer voort, omhoog. Een minuut of wat bevredigde het stijgen haar, zoodat ze niets meer vroeg of zich herinnerde. De avondlucht was lauw en geurend om haar hoofd, een vlier had takken zwaar van glanzend zwarte bessen, en ginds lag een hellend stukje wei, bleek violet van herfsttijloozen. Daar zat een meisje en speelde met een hond. Een jonge man kwam aanloopen, strekte zich naast haar uit en legde zijn hoofd tegen haar heup. Anna wendde den blik af, ze moest plotseling denken aan de meisjes van het dorp, hoevele er een vrijer zouden hebben. Vreneli en Martha hadden haar in het begin wel geschreven, maar al gauw wist ze geen antwoord meer op hun brieven. Ze hadden gedanst, er was een Katholieke feestdag gevierd, ze kibbelden en verzoenden zich. En hoopvol noemden ze namen. - In moeders brieven stond alleen wie er was getrouwd. Anna herinnerde zich de woorden:

Je hoeft niet te schrikken: Franz Berndorf en Lucie Willmer zijn een paar geworden voor Maria en den pastoor. - En wat later: Het gras staat goed, er wordt druk gehuwelijkt. Daarbij had moeder het krantje met aankondigingen gestuurd.

Neen, ze was niet geschrokken. Franz Berndorf was een beetje simpel; hij had een zout-depôt en er werd gezegd dat hij altijd woog. Elf pond en drie pond daaraf, maar dan kon hij met acht pond niet ophouden, want hij had angst voor even getallen. Nu mocht Lucie, die scheel zag, zijn moestuin bewerken en schoenen lappen, want dat had ze van haar vader geleerd. Er waren meer menschen in het dorp, die je een schrijnend gevoel gaven, zoo alsof je hart jeukte. Eens was er een kind gevonden aan de voeten van het groote Maria-beeld; de pastoor wilde er geen gepraat van hebben, hij stuurde het naar een weeshuis ver weg. Zij, Anna, had toen een gesprek afgeluisterd tusschen den dominee en haar vader.

- Bassmann, moet dat zoo zijn? heeft uw dorp geen plaats voor de kinderen, die er worden geboren? (Vader was op dat oogenblik waarnemend burgemeester.) Zij hield zich alsof ze de boeken van het Oude Testament van buiten leerde: Spreuken, Hooglied, Prediker, Jesaja.

Nog veel meer had de dominee gezegd, dingen die zij niet begreep en eindelijk had vader geantwoord: Ik treed niet in de rechten van den pastoor.

De meerderheid van het dorp was Katholiek. Als

kind holde ze haar speelmakkers nog vooruit om den pastoor een hand te geven, hij deelde soms bidprentjes rond. Maar de kapelaan hief zijn wijsvinger op en zei: Nu een kleine gave in het offerblok doen en niet vergeten! Daarom schuwde ze den kapelaan, want moeder gaf haar geen geld voor de kerk, hoezeer ze er ook eens om had gehuild. Daaraan dacht ze niet graag terug, haar gezicht was gezwollen geweest van tranen, maar moeder bleef strak en een beetje spottend. - Kom kind, dat alles om zoo'n prentje. Maar ze was het prentje al lang vergeten, ze huilde om iets dat geen naam had, misschien was het de verdeeldheid van de menschen. Kort daarop had ze partij gekozen vóór haar ouders, ze moest wel. - Wij zijn niet Katholiek, zei ze en sloeg haar arm om Willy Kerr, ik zeg dag tegen den pastoor, maar ik raak hem niet aan. - Willy was haar vriendje, hij dorst meer dan andere jongens en lachte met zijn oogen. Dat zijn ouders Katholiek waren, hinderde haar niet, hij liet den pastoor met rust. Samen liepen ze de bergen in, altijd om een huisje te maken van sneeuw. Onderweg plukten ze bloemen, die ze in de wanden zouden steken, en verzamelden steentjes voor den vloer. Nooit was er een huis klaar gekomen, want het moest onvindbaar zijn voor anderen, een sneeuwhut op een vergeten, Noordelijke helling, als overal de beken stroomden. In de lente lag de sneeuw voor het grijpen, dan was er geen kunst aan; 's zomers moesten ze er lang voor klimmen en werden meer nog dan door bloe-

men door het plukken van wilde aardbeien en frambozen opgehouden. En kwamen ze al een enkelen keer hoog genoeg, dan waren ze warm en moe; ze gingen in het gras liggen en praatten wat over hun huis, maar bouwden er niet aan.

Later was het anders geworden, ze wist niet waardoor. Willy werd loodgieter, als zijn vader, en des Zondags liep hij met de groote jongens mee, die leerden schijfschieten. Hij lachte nog met zijn oogen, maar gaf haar geen blik van herkenning. En was dat niet diezelfde tijd - haar eerste meisjesjaren - dat al haar liefde uitging naar Werner, het vier jaar jongere broertje?

Hier boog het voetpad af van den rijweg; er stond een bank, waarop ze ging zitten. Langs den grooten weg had ze minder kans op ontmoetingen, maar het pad voerde regelrecht naar huis. Ze moest nu gaan bedenken dat vader ziek was en sterven zou. Sterven - wanneer? Ze dacht aan den winter, het dorp onder de sneeuw, de grauwe morgens, als de deur niet wilde wijken en vader zich langs een touw van den hooizolder liet zakken om de stoep te ruimen. Wie zou dat nu moeten doen - zijzelf misschien, of de buurman? Eigenlijk was het vroege voorjaar de kwaadste tijd, nevelig en koud, weinig zon en angst voor lawines. Misschien zou vader het voorjaar nog halen.

Anna huiverde en stond op. Het meest vertrouwde stuk van den weg ging komen, maar ze voelde geen blijdschap. Niemand verwachtte haar thuis van-

avond en Joris en Blanche waren ver, als in een andere wereld. Nu hoorde ze voetstappen op het steenige pad, een jongen daalde vlug met achteloos losse bewegingen. Onder het groeten keek hij haar aan - ze kende hem niet - en toen begon hij te fluiten zonder melodie, als een sjilpende vogel. Er kwam een glimlach om haar mond en haar gang werd lichter. Hier ruischte de beek; boven dien rotsmuur lag de oude boerderij van Hüpfer. De brug werd geverfd - maar dit was toch een houten brug geweest en geen ijzeren? Vroeger kwamen hier de meisjes luisteren, in den nacht bij nieuwe maan. Heeft hij mij lief? - en het water gaf antwoord.

- Maar dat was een verhaal van tante Berti en als moeder het hoorde, trok haar gezicht scheef.

- Of *zij* dan niet had geluisterd?

- Mogelijk had ze het al geweten bij volle maan, gaf moeder ten antwoord, of bij het eerste kwartier.

- Tante Berti was nooit getrouwd geweest.

Daar begon de kerkklok te luiden, dat duurde soms lang, soms kort. O, dit was een kleine beurt, de menschen hoefden zeker niet uit hun huis te komen, maar prevelden iets onder het werk. Sancta Maria, ora pro nobis, zooals mevrouw Steckery zong. Dat wilde zeggen: Maria, bid voor ons. Maar op den avond van de uitvoering kleedde ze zich in haar mooiste japon en stond lang voor den spiegel. Mijnheer bracht een tuiltje nagemaakte bloemen voor haar mee, een corsage, noemde ze dat, een dot van een corsage, - ze omhelsde hem ervoor met uitge-

strekte armen. Dat was zoo'n gek gezicht, dat Blanche vroeg: Wat gebeurt er nu, gaan jelie dansen? Den volgenden morgen zei mevrouw: Anna, we hebben mooi gebeden. Ze hoorde wel den spot in dien toon, en dan bloosde ze, maar pijn deed het niet. De hond van Gieseke blafte; langzaam en gebogen torstte zijn baas de melkvaten. Of Gieseke zou omkijken? - neen, hij was immers doof. Ze moest nu ongemerkt dit laatste stukje kunnen afleggen, maar haar knieën leken te zwellen en ze stond een oogenblik stil. Een honderd stappen nog, dan zou ze het huis zien. Lag vader in bed? - ze had daar nooit naar durven vragen en moeder schreef er niet over. Hoe ziek was een man, die gauw moest sterven?

De rozen in den tuin bloeiden nog, de voordeur was dicht. De keuken, het blinkende fornuis en de witte tegels, - de houtschuur onder het schuine dak, - de kamer, vreemd, een hoerenkamer, niet mooi en toch goed. Anna luisterde naar de stilte, - was ze alleen in huis? Ze liep de trap op, wilde roepen, maar er kwam geen klank uit haar keel. Nu opende ze de slaapkamerdeur en zag haar vader - eerst alleen zijn hoofd boven de dekens, zijn hoofd, dat oud en grijs was geworden. En terwijl hij zijn heldere oogen op haar hield gericht, stapte hij langzaam uit bed. Ze zag zijn grauwe voeten, zijn grijze jaegerbroek, boven de enkels vastgebonden, maar bovenal zijn oogen.

- Kind, zei hij en vatte haar schouders - Anna, ben je daar? God zegen je.

Ze hief het hoofd op, voelde zijn baard aan haar wang, toen z'n kus. Door haar dichte oogleden drong een traan en ze wist niet waar ze haar lippen drukte. - Vader, moet u niet weer gaan liggen? - ik heb moeder nog niet gezien, - hoe is het met u?

- Goed, zei hij - moeder zal wel komen. Hij greep naar zijn bovenkleeren. - Ik wil nu opstaan - mijn dochter is thuis.

Een oogenblik later gingen ze op de bank in de keuken zitten. Anna vertelde van haar tocht in den auto, van de kinderen Steckery en het afscheid. Haar koffer zou ze straks halen, er zaten geschenkjes in. Zou ze raden waar Werner was? - paddestoelen zoeken op den Rubi-alp, hoog aan den Zuidkant. Zie je, ze had gelijk, maar ze lachte niet, wel luisterde ze naar haar eigen stem, die weeker klonk dan gewoonlijk.

Een paar minuten nog, toen hoorden ze iemand naderen.

Moeder was niet veranderd. - Zoo, zei ze en trok haar wenkbrauwen op, ben je weggestuurd? Eén voor één legde ze de boodschappen neer, die ze niet, als andere vrouwen, in een tasch droeg, maar in haar armen; - daarna kuste ze haar dochter.

Anna was voor de tafel blijven staan, gestuit in haar tegemoetkomende beweging.

- En is vader niet geschrokken? Ik had de deur op slot moeten doen.

Het meisje keek om; met een glimlach zei de vader: Ze zou door een dichte deur zijn gekomen.

Tweede hoofdstuk.

Buiten, onder de bloemen voor het kleine gangraam, stond een oud bankje. Het was gegroefd als de geschubde muur waartegen het leunde, donker grijs gebrand door de zon. Anna volgde haar vader op den voet, blijkbaar wilde hij buiten gaan zitten, nu de burgemeester weg was. Ze merkte hoe voorzichtig maar onvast hij liep en greep hem haastig bij de elleboog, nu ze zijn schoenen hoorde glissen over de hardsteenen stoep.

- Vader! en uw pantoffels stonden klaar.

Hij hief het hoofd, de bergkolossen lagen onder de witblauwe lucht, het nevelige zonlicht op hun flanken. Er was geen wind, een paar vogels ritselden in den lijsterbes, maar de berk daarachter, met zijn gele, driekantige blaadjes, stond roerloos. De pastoor keek uit zijn venster en trok zich terug.

Bassmann zei: Dit weer zou me gezond maken. Zijn baardje trilde even. Nadat hij was gaan zitten, sprak hij voort: Ik weet niet dat ik ziek ben, maar dikwijls voel ik me onbehagelijk. Ik zou zeggen: dit lichaam is niet meer het mijne, een ander vreet het op en jaagt mij eruit, maar op het oogenblik heb ik geen last.

Anna zocht naar woorden.

De moeder kwam door het huis geloopen en keek naar hen beiden.

- Zoo, is het daar goed? Onder het gesprek met den burgemeester had ze haar man zien verslappen.

Nu zag ze een glimlach om zijn even geopenden mond en op zijn oogleden moest hij de donzige lucht voelen. Anna hield het hoofd over haar breiwerk gebogen.

- Heel goed, zei de vader - als de natuur zoo stil is.... Die zin maakte hij niet af, de moeder had zich weer omgedraaid.

De woorden bleven in Anna naklinken: als de natuur zoo stil is.... Ze had het gevoel weer een kind te zijn, moegespeeld en veilig geborgen in het oude huis. Over korten tijd zou ze naar de stad terug gaan, daar lag haar werk, haar toekomst, maar hier was de rust en het verleden. Ze leunde tegen den muur, zag boven haar vaders grijze hoofd de roze geraniumbloemen en voelde den terugkeer van het verleden bedreigd door vaders ziekte. Zoo stil en goed als nu kon het niet blijven, vandaag zou gisteren worden en morgen gebeurde er misschien iets dat deed opschrikken.

Was dat Werner, die langzaam omhoog kwam? Ja, hij keek naar hen, zooals geen ander het zou doen. Hij was haar vreemd geweest, dien avond toen hij plotseling voor haar stond, al had ze hem ook over den drempel zien komen als de zoon des huizes. Forsch was hij geworden en vast van trekken; zijn mond leek op dien van moeder, zijn voorhoofd, gewelfd en breed, op dat van vader. Maar hij was heel jong en vroolijk, jonger dan ze ooit een jongeman had gekend. Nog kon ze twee wezens in hem zien: den Werner van vroeger, en den vreemdeling,

die hier thuis was, meer nog dan zijzelf en haar met hernieuwde oplettendheid naar vader en moeder deed kijken. Hij naderde, - nu hief hij zijn hand en zijn hoofd op tot groet. Vaag voelde het meisje, dar hij in een andere wereld leefde dan zij, in een veel wijdere met onbepaalde grenzen en dat hij haar lokte, door zijn lach alleen en den glans van zijn gezicht. Ze zag hoe vader met gespreide vingers zijn knieën omvatte, als wilde hij zich gereed maken tot een sprong in Werner's wereld en even krampte het in haar borst om hem en haar, zij beiden, die zoo willoos waren geworden in deze koesterende herfstlucht.

- Gezwommen in het meer, zei Werner. Ik zwem als een kikker, maar niet lang, want ik ben warmbloedig. En het is beschamend dat ik niets op een gems lijk als ik klim. Het komt vooral door den vorm van mijn kop en den stand van het oog daarin, geen enkele viervoeter kijkt naar zijn pooten. - Hij praatte nog voort - de mensch moest zich hebben ontwikkeld als dalbewoner; tegelijkertijd misschien, taaier en met meer - hoe zou hij het zeggen - met meer bravoure, als beheerscher van een hoogvlakte. - Ha, de mensch! Eindelijk had hij dezen slagzin opgesteld: De mensch kent zijn tekort en is daardoor gelukkig. Met een grassprietje trok hij het silhouet van de bergen na en lachte.

De vader hief even de handen op. - Tja - en wat wel zijn grootste tekort zou zijn? - Een oogenblik bleef het stil en het was Anna als ademde ze niet

meer.

- Misschien de onvolledigheid van zijn besef hieromtrent.

Weer kwam de moeder naar buiten loopen. - Is Werner daar? - hij moet hout voor me hakken. - Toen keek ze rustig naar hen en liet haar oogleden wat dalen. Anna breide voort, de vader zweeg. En zoo bleven ze een poos zitten, luisterend nog naar hun bezige denken, maar dan langzamerhand trager wordend. Ze hoorden het hout barsten onder Werner's bijl, het deurtje van den oven slaan, het water lispelen in de bron. Telkens voelde Anna nu de warme lucht, die haar borst deed rijzen; ze streek langs haar hals om een hommel te verjagen, en keek naar een blauwen vlinder, die maar wat buitelde.

Toen ze werden geroepen voor het avondeten, had de zon het Westen bereikt. De vader huiverde even. - Het wordt al koud, zei hij.

Ze moest iets in zichzelf overwinnen om met Werner mee te gaan en toch lokte het haar hoe langer hoe meer. Moeder had haar hulp bij het werk niet noodig, vader zat veel achter de lessenaar en ordende zijn papieren. Wel haast iederen dag kwam er bezoek en dan moest ze immers haar plaats op de canapé vrij maken. Werner groette in de open deur en gaf haar een knipoog, - als ze niet gauw volgde, was hij buiten bereik. Maar het moest hardop worden gezegd en dat was moeilijk, juist

omdat moeder haar nooit weerhield.

- Hm - ga maar, kind.

- Morgen is het misschien regen. - Stond Werner nog op den hoek te praten? Ze wilde niet als een hond aan vaders voeten liggen, dat moest hem benauwen. Vader vroeg haar: Heb je de meisjes al terug gezien, Vreneli en Nette? - wat zeiden ze van mijn dochter?

Niet om de meisjes liep ze met Werner mee, maar om het verlangen levend te houden, de gedachte aan wat ze nog zou wagen, méér dan drie jaar geleden, toen ze naar Lausanne ging als winkerjuffrouw om Fransch te leeren. Dat was in het begin een bitter leven geweest, vol teleurstelling en moedeloosheid, zoo wrang, dat ze het nog kon proeven. Maar heimelijk waren er uren gekomen van stille trots en voldoening. Mevrouw Herny prees haar accent, haar houding tegenover de klanten en wilde haar eerste verkoopster maken. Ze zou niet méér loon krijgen, maar goede kleeren en zelfs een enkel sieraad.

- Denk er eens rustig over na, - u hoeft nog niet te beslissen.

- Of ze dan ook mooie schoenen kreeg, had ze gevraagd.

Zeker, de allerfijnste.

Den volgenden dag nam ze het aan. En toen was de jonge Herny naar haar toegekomen en had haar gelukgewenscht. Een zwakke, blonde jongen, verwijfd en modieus.

- Mannequin-verkoopster, zei hij. - Hoe oud bent u? - twintig - niet zoo jong meer - enfin, het kan. - Onderwijl zag ze zijn moeder luisteren, spiedend, niet heelemaal gerust.

Nooit had ze hierover naar huis geschreven en toch was ze veertien dagen zonder werk geweest. In den winkel kwam ze niet terug, de glimlach van Jacques Herny had haar gewaarschuwd. En toch, ze zou sterk genoeg zijn geweest om alle verleiding te weerstaan, ze zou soepele, zachte kleeren hebben gedragen, ze zou opslag hebben geëischt. Maar als ze zoover was gekomen met haar gedachten, dan hield ze halt. Ze wilde mevrouw Herny en haar bedoelingen niet kennen, al vroeg ze soms uitdagend: waarom niet? - De familie Pressalle zocht een eenvoudig, huiselijk meisje, - mevrouw vond twintig jaar wel erg jong. Mijnheer keek op uit zijn boek en zei: Ze zal een kind zijn met de kinderen; - om zijn mond trok een klein, verlegen lachje.

Ze was een jaar bij hen geweest, toen voelde mevrouw zich uitgerust en weer in staat alléén voor alles te zorgen.

- We houden veel van u, zei ze, maar zelf zult u liever ergens zijn waar u noodig bent - een echte vervulling - is het niet?

Dien avond had ze gehuild in haar bed. En toen dat wonderlijke, dat ze een papiertje onder haar deur vond geschoven en las in het grauwe ochtendlicht: Mijn vrouw heeft maar één zwak: de jalouzie.

Een oogenblik meende ze met mevrouw te zullen

praten, haar ronduit te zeggen: U hoeft niet bang te zijn. Laat me hier blijven, ik houd van de kinderen, van u, en van mijnheer misschien het meest, - maar wat doet dat ertoe? U bent zoo mooi en fijn, ik zie toch hoe hij drinkt van uw gezicht. Naar mij kijkt hij vriendelijk als naar iederen vreemde, - naar u kijkt hij hongerig en aanbiddend. Maar het volgende oogenblik verlangde ze weg te komen uit Lausanne, de stad waar ze zich tweemaal had bezeerd. Dien morgen deed mijnheer schuchter en gehaast, terwijl mevrouw ongewoon levendig was met de kinderen. - Simone, Bertrand en Pierre - soms verlangde ze plotseling naar hen.

Gretig liep ze met Werner omhoog, in de wijdheid van de bergen kwam bij oogenblikken het volle besef van haar kracht. Alles zou ze het hoofd bieden onder de menschen, in de steden, alle kwaad en alle hardheid. Haar jeugd was goed geweest, dat wist ze door haar thuiskomst, - nu mocht ze zich niet wegsluiten in de herinnering daaraan. De eerste dagen had ze er zich aan overgegeven en telkens opnieuw was er de warme veiligheid van het huis, de rust van moeders zorgen. - Maar op den duur kon dit niet, ze zou haar kansen in de wereld vergeten, opbranden in ‘den huiselijken haard’. Dat Werner uittrok, sprak vanzelf, hij was begaafd en ging in Zürich studeeren, maar zij hoorde iederen dag: Ja, onze Anna is terug. O, het was goed terug te zijn gekomen, met vader op het bankje te hebben gezeten in de warme zon. Mooi was het en zelfs kost-

baar. En juist daarom moest het worden afgescheiden, dat het niet uitgezogen en smakeloos werd. Om haar hoofd voelde ze soms den wind die enkel over de kale toppen streek, koud en scherp, met een aldoor aangehouden fluittoon. Wat Werner hier zocht, wist ze niet. Hij bekraste een steen, speurde tusschen het bloemlooze kruid, maar bracht niets mee omlaag. Op den terugweg probeerde ze wel hem aan het spreken te krijgen. Zou hij bij de Steckery's gaan logeeren, zoolang hij geen kamer had in Zürich? - hun aanbod was gemeend, ze stelden belang in haar knappen broer. Het waren gemakkelijk levende menschen, omslag zouden ze niet maken. Onderwijl kon ze niet aan hem zien dat hij luisterde en het gebeurde, dat hij haar woorden onderbrak door bij een insect te knielen. Ze kende zijn aandacht, die soms zoo groot werd, dat hij prevelde of fluisterend sprak. Eigenlijk praatte hij nooit over menschen, op haar mededeelingen omtrent Zürcher families ging hij niet in, hoogstens zei hij: Ik zal wel zien. Zoolang ze onderweg waren, scheen hij aan geen terugkeer te denken, het was of hij geen enkel verband voelde met het dorp, dat op de wijde helling verstrooid lag. - Maar eens toch sprak hij over vader.

Ze hadden ver geloopen en blikten nu in een nieuwe wereld: de toppen en dalen aan de overzij van hun bergketen. Het was een grauwer, eentoniger landschap dan dat waaraan hun oog zich had gewend, de lijnen waren weeker en in de diepte

lag geen blauw-groen meer. Tot Anna's verwondering ging Werner op een steen zitten en steunde zijn hoofd in de handen. Hij kon niet moe zijn en nooit had ze hem peinzend gezien zonder dat zijn lippen bewogen of er een lichte glans over zijn trekken lag. Bijna kwam hij haar vreemd voor, zoo uitdrukkingsloos was zijn gezicht. Nu keek hij even haar kant uit en de gedachte joeg door haar heen: Hij heeft iets misdaan, hij gaat het mij zeggen.

Hij zei: Het is goed dat jij thuis blijft - vader heeft kanker.

Ze voelde het bonzen van haar hart en was toch gerustgesteld. Ze was ouder dan hij, moeder had het haar geschreven.

- Moeder denk dat ze het begrijpt, ging hij voort, - vader zal sterven en ze zet zich al schrap tegen het gemis; maar vooreerst nog zal hij ziek zijn, maanden lang en over zijn ziekte denkt ze licht.

Anna tuurde voor zich uit. - Dat weet ik niet, zei ze.

- Maar ik wel. Dokter Ludwig zal een boek voor je meebrengen over ‘Ziekenverpleging in Huis’, dat moet jij bestudeeren, - moeder zal het niet willen inzien, die weet alles van hããr moeder. Als ik met Kersttijd thuis kom... hij haperde even en keek aandachtig naar een distel in zijn hand - dan zal je veel in praktijk hebben gebracht. Dokter Ludwig en ik rekenen op je.

Ze moest bijna lachen. ‘Dokter Ludwig en ik!’ maar meteen ook zag ze den dokter voor zich, een

ernstig man, heel stil in zijn doen; zijn woorden klonken gedempt maar duidelijk.

- Hij komt niet dikwijls, zei ze, ik heb hem nog niet gezien sinds ik terug ben. Nu wreef ze haar armen, die koud waren geworden.

- Je had naar hem toe kunnen gaan.

- Ik?

- Ja, gisteren heeft hij naar je gevraagd. - Hij woonde beneden, in een villa aan het meer.

Met bruuske bewegingen stond Anna op. - Het is hier niet zoo mooi als bij ons, vind je wel? - we gaan terug.

- Nog niet, zei hij, je moet het nu goed begrijpen: ziekte is leelijk, vaders toestand zal over de grenzen gaan van wat je voor mogelijk hebt gehouden, maar je mag je hoofd niet afdraaien.

Ze stond daar in haar volle lengte blootgesteld aan den wind, die om hoeksteenen floot en wat gromde bij zijn struikeling in ondiepten; haar bloed tintelde, ze voelde zich bedrogen, gebannen in een plicht, die haar vreemd was.

- En jij, vroeg ze schamper, mag jij je hoofd wel afdraaien?

Werner bleef roerloos zitten. - Neen, zei hij, mijn heele leven nog niet, ik zal de functies van het menschelijk lichaam bestudeeren.

Eensklaps sprong hij op en lachte.

- Pak aan je lot, Werner Bassmann, je moet studeeren! In zijn jonge trekken was de spanning weergekeerd. Nu daalde hij af met groote, gelijk-

matige stappen.
Anna volgde hem.

De maand October was zonnig en droog geweest, pas in November kwamen de dichte nevels, die het dal afdekten, de bergen verhulden* den hemel befloersden. Iederen morgen vroeg de zieke naar het weer.

- Ik zou kunnen opstaan, zei hij, als het helder was. Dan tuurde Anna nog eens door de kleine ruiten, aandachtig soms, doordat het haar niet onmogelijk leek dat ze een stille, blauwe lucht zou zien als laatste gift en weldaad aan den stervenden. Maar meestentijds wist ze het wel, de nevels trokken voort, vielen of rezen, maar waren onoverwinnelijk. Ze legde de kachel aan, dweilde den vloer, trachtte haar vader te overreden haar de vrije hand te laten bij zijn ochtend-toilet. Als hij toestemde, ook al deed hij het zonder glimlach, dan was haar dag niet kwaad. Langzaam ging ze voelen dat haar taak niet geringer was dan die bij de familie Pressalle en in wezen dezelfde, alleen de omstandigheden verschilden. Simone en Bertrand moesten zichzelf leeren helpen (wat den éénen dag nog tranen kostte, gelukte misschien den volgenden), de zieke moest hulp leeren aanvaarden. - Simone, ga je gauw wasschen! - vader, laat *mij* het toch doen! Het werk werd meer en meer tusschen de vrouwen verdeeld, de moeder kookte en nog tot aan den eersten sneeuwval kwam iedereen aan tafel. Alois

Wenger, die met de koeien naar omlaag was gekomen en niet als andere jaren gedaan had gekregen, bracht den geur van den stal in zijn kleeren mee. Begin October nog zei de zieke: Dat ruik ik graag, en hij praatte met Alois over het werk; maar in November zei hij meer dan eens, dat de mestlucht zijn maag bedierf en hij vroeg zijn portie vooruit of at heelemaal niet.

Soms, in den avond als de huisdeur was gesloten, las vrouw Bassmann in het boek, dat de dokter had meegebracht. Haar doen had iets heimelijks; ze keek op naar Anna, alsof ze het meisje keurde, maar sprak niet. Vooral de platen en afbeeldingen bekeek ze lang, met een pijnlijke uitdrukking op haar gezicht. Het werd het stilste uur van den dag. Anna haakte, fijne kanten en tusschenzetsels, strooken lang genoeg voor een breed laken. Als ze hoorden snurken, hieven ze even het hoofd op; was vader in slaap gevallen, of kwam het geluid uit den anderen hoek, waar Alois lag? - een enkele maal liep Anna naar boven. Als ze haar oogen dicht deed en niet angstig was, kon ze in het donker den weg vinden. Ze hoefde vader niet te storen, of hij sliep of niet, maar toch trad ze binnen en noemde fluisterend zijn naam.

Meestal lag hij wakker. - Anna? Je stem lijkt op die van moeder, maar je loopt lichter; dat is de jeugd.

- Hebt u wat noodig, vader?

Gewoonlijk zei hij: Neen maar eenmaal: Ik moet

nu veel geduld hebben met den nacht.

Ze bleef een oogenblik bij hem zitten, soms legde ze haar hand op het dek, maar hij voelde het niet. Het was haar of ze veel zouden kunnen praten, toch vond geen van beide het begin.

Het nevelige, natte weer hield lang aan, maar eindelijk, half December, viel de eerste sneeuw en den dag daarop brak de zon door.

Anna was blij. Zoodra ze het pad zag gebaand, liep ze naar het voorportaal van de kerk, dat iets lager lag dan hun huis en vanwaar ze een grooter oppervlak van het meer kon zien. Het was diep en verzadigd van kleur, feller dan ze het in haar herinnering droeg en ze voelde haar hart bonzen.

'De sneeuw is het begin van de lente', had Werner eens gezegd; nu keek ze naar al dat wit. De graven dicht aan haar voeten waren erdoor opgehoogd, al staken de meeste kruisjes er nog doorheen; de dorpen aan den overkant lagen erin gebed en de groote sparren droegen een onwaarschijnlijk zwaren last. Van een veel ijler en vluchtiger wit was de rook uit de schoorsteenen, die recht omhoog ging en zich gewonnen gaf aan het hemelblauw. De lucht was prikkend koud en geurloos zuiver. Hier en, daar was een man met een schop bezig en ginds bij bakker Jessen schoof de sneeuw van het dak en plofte stuivend neer. De stilte daarna was bijna volkomen en in die stilte kreeg Anna het gevoel alleen tegenover de wereld te staan, uit eigen kracht de aarde te moeten bezielen. Haar lippen weken

vaneen, het werd heel wijd in haar. Toen hoorde ze een voetstap en omkijkend zag ze den pastoor.

-Dag Anna, hoe is het thuis?

Ze was maar even weggeloopen als een kind - ze moest terug.

- Dank u, zei ze, maar ik moest hier niet staan.

Wilde hij haar verkeerd begrijpen? - hij antwoordde: De kerk is er voor iedereen en moge God ons allen kracht geven.

Ze mompelde een verontschuldiging en liep haastig weg. Het gevoel van zooeven was ze kwijt, ze wist het, maar kon er niet over denken. In een flits besefte ze nog, dat het nu was gebonden aan de verschijning van den pastoor, toen keek ze omhoog naar het huis en vroeg zich af of moeder haar zou hebben gemist.

Moeder stond in de keuken en zei niets; het gewone leven kon voortgaan, maar ze voelde het haperen. Met inspanning dacht ze aan het onderbroken werk. - Ik moet vader helpen, zei ze, - hij was vanmorgen erg lusteloos.

Het duurde een oogenblik eer er antwoord kwam. - Dan zou ik hem niet wasschen, dat vermoeit hem te veel. En jij moest vanmiddag eens omlaag gaan, er zijn boodschappen te doen.

- Ja? Ik zou kunnen sleeën. Toen zag ze een tragen glimlach om moeders mond komen en achter haar oogen voelde ze den drang van tranen. Ze wilde moeder omhelzen, maar dat was onmogelijk - ze dacht aan de woorden: Moge God ons allen

kracht geven, en wendde haar blozend gezicht af. - Ik blijf liever thuis - vader is niet goed. Meteen liep ze naar boven.

Het hoofd van den zieke lag scheef gezakt in de kussens, de oogen waren gesloten. Anna schrok, nog nooit had ze het gezicht van haar vader zoo vervallen gezien. Ze kwam naderbij en verschikte wat aan het dek. - Vader, de eerste sneeuw is gevallen en de zon schijnt; wist u het al? Onderwijl was het haar als had ze hem iets heel anders willen zeggen.

Hij antwoordde: Ik ben erg moe, vandaag blijf ik maar liggen. Er moet een andere dokter komen, één die mijn buik beter maakt.

- Maar vader.

- Ja; jij moet bij ons blijven totdat je trouwt. Als je trouwt, is het iets anders, maar je bent mijn liefste kind.

-Vader!

Nu zoog hij hoorbaar den adem in en liet zijn oogen weer dicht vallen. Het meisje bleef roerloos staan. Vaag, als tastend, dacht ze aan dokter Ludwig, aan Werner, - toen, met wat meer helderheid, aan haar moeder. Er was iets dat ze moeder moest zeggen en toch bewoog ze zich nog niet. Ze zag de vreemde toppen voor zich, waarop ze met Werner had uitgekeken; hij had haar toen gewaarschuwd voor vaders ziekte, de wind was scherp geweest. Nu begon het, zooals hij had voorspeld: vader sprak wartaal - of waren het woorden, die uit het diepst

van zijn hart kwamen? Stil, ze kon het niemand zeggen, het was voor haar alleen. Voorzichtig schoof ze haar arm onder vaders hoofd, schudde met haar vrije hand het kussen op; toen gaf ze hem te drinken en bette zijn gezicht.

Hij keek haar met één oog aan. - Ik lijk wel je eerste baby. Even stilte. - Tja, zoo gaan we in ons graf.

Beneden gekomen zei Anna rustig: We moeten den dokter opbellen, vader is heel ziek.

De moeder nam een pan van het vuur. - Ja, zei ze, en Werner?

Derde hoofdstuk.

Met onstuimig geweld brak de lente zich baan. Nog in Maart was er veel sneeuw gevallen, maar April begon met een reeks zomersche dagen: zonlicht door dunne wolken heen en zoele regen in den nacht, zoodat overal zwellende beken ontstonden, die de oude beddingen met kracht uitbraken. Daarbij werden boomen ontworteld, steenen aan het rollen gebracht, weiden overspoeld. Soms lag Anna wakker en luisterde naar het werken van de natuur. Had ze dof rommelende geluiden en plotselinge windstooten gehoord, dan wilde ze 's morgens weten of er een lawine was neergekomen. Den nacht van haar vaders dood, half Februari, had het huis van Jürg een vracht sneeuw naar binnen gekregen, doordat één der wanden was ingedrukt. Jürg had het hooren bulderen hoog in de bergen, hij ging naar buiten, maar wat er toen was gebeurd kon hij niet naar waarheid berichten. Hij had zichzelf terug gevonden voor den wal beneden zijn huis, een honderd meter ver; de luchtdruk moest hem hebben meegevoerd. Dat gaf stof tot praten op den hoek voor het Gemeentehuis: een doode (maar die was lang ziek geweest) en een man wiens bed was bedolven onder sneeuw en splinters. - Telkens als Anna daar nu voorbij ging, werd ze aan dien nacht herinnerd. Ze zou willen weten waarover de mannen spraken; was er iets nieuws, gnuifden ze nog om Peter Jürg, die den naam had gierig te zijn, of

noemden ze met eerbied haar vader? Hun groet klonk niet luid en eigenlijk maakte het niet den indruk dat ze waren gekomen om met elkaar te praten: ze stonden naar alle winstreken gekeerd en hun houding verried nauwelijks eenige saamhoorigheid. Bij de begrafenis was het Anna opgevallen hoe weinig uitdrukking de meeste gezichten droegen. De burgemeester had gesproken; hij noemde vader een eenvoudig en vroom man, die had gewerkt zoolang het dag was. Veel meer wilde hij niet zeggen, persoonsverheerlijking was nergens op zijn plaats en zeker niet op den doodenakker. Zijn vriend en medewerker Heinz Bassmann ruste in vrede.

Werner had bedankt, alle menschen voor hun komst en den burgemeester voor zijn treffende woorden. - Toen ze alleen waren, laat in den middag, verwachtte ze dat moeder iets zou zeggen. Ze had haar nooit met gevouwen handen gezien, zoomaar rustend, zonder werk dat klaar lag om te worden opgenomen, - zelfs den nacht van vaders dood had moeder zitten breien. Maar nu moest het gezegd worden, dat de menschen onverschillig en bot waren geweest, en de burgemeester onbegrijpelijk had gesproken, alsof hij vader niet had gekend. Ze dacht moeders teleurstelling te voelen en keek naar den smallen, rechten mond, welks kus ze dien morgen als een zeldzame wijding had ondergaan.

- Ik zou de deur maar sluiten, zei moeder, er komen nu geen menschen meer.

Anna bewoog, maar Werner antwoordde: Het is

al gebeurd.

Een oogenblik leek moeder zich te bezinnen, toen ging ze voort: Het is goed, dat je den burgemeester hebt bedankt, ik had het anders zelf moeten doen; niet bij het graf, maar later. Ze hief het hoofd op en blikte in de lamp. - Ik zal het ook nog doen, hij is een rechtschapen mensch en zijn woorden waren juist gekozen.

- Ja, zei Werner.

Anna kon nauwelijks blijven zitten en toch dorst ze niet opstaan. Er werd nog meer gezegd. Moeder zou graag op schrift hebben, wat er in den Raad zou worden gesproken, niet voor zichzelf, maar voor henbeiden. Ze waren nog jong en moesten hun best doen vader niet te vergeten. Vandaag konden ze het gemakkelijk beloven: een begrafenis waarbij zooveel belangstelling was, ook van niet-Protestanten, moest indruk hebben gemaakt, maar.....

Hij wist niet dat er een belofte noodig was, zei Werner, hij had nooit van een man gehoord, die zijn jeugd was vergeten - moeder hoefde niet zoo te praten.

Daarop bleef het stil. Anna knipte met haar oogleden.

Bedachtzaam, een beetje aarzelend nu, zei de moeder: hij was veel van huis geweest, dat had niet anders gekund, sinds hij had willen leeren. Vrijdagsavonds kwam hij naar omhoog en dan, den vrijen Zaterdag en Zondag, zwierf hij in de bergen.

Meermalen had ze hem willen tegenhouden, maar vader zei: Och....

Na dat ééne woord maakte ze een lange pauze. De kerkklok sloeg, diep galmend en nadrukkelijk.

Nog eens vervolgde ze: Wat Anna betrof, die had veelvuldiger aan tafel gezeten en was geen kind meer toen ze onder vreemden ging.

Fluitend nam iemand het smalle pad achterom - een jongen waarschijnlijk; ook die klank stierf weg en toen was er geen enkel gerucht meer.

Wat had ze toch willen zeggen? ze raakte den draad van haar gedachten kwijt. Dat het ook plotseling zoo stil was geworden na alle zorg voor den zieke en de beslommeringen van dezen dag. Ze had het gevoel zoo kort geleden te zijn getrouwd - en nu was alles voorbij.

Werner begon door de kamer te loopen en zuchtte hoorbaar; de moeder hief het hoofd wat op. - We zullen avondeten, zei ze, - Werner wordt ongeduldig.

Anna was al bij de deur. - Zal ik het fornuis aanleggen?

- Ja, er is wel soep en brood. Breng het hier - ik wil vandaag niet in de keuken eten.

Het meisjemaakte licht en sloot de luiken - het was haar goed een oogenblik alleen te zijn. In het fornuis glom nog wat vuur; ze blies het aan en legde er een paar houtjes bovenop. Graag zou ze méér bereiden dan moeder had gezegd; een appeltaart bijvoorbeeld, waar vader zooveel van had gehou-

den. Room, meel en vanille - ze had alles in huis en Werner at hier voor het laatst. Ook koffie zou ze zetten, zooals ze het in Lausanne had geleerd.

Ze mengde het meel, de warmte begon haar te doorstralen. Waarom moeder niet in de keuken wilde eten? - gisteren en eergisteren had ze het wel gedaan en toen waren er vreemden, die aanschoven op de bank en niet vroegen naar vaders plaats. Nu de bank leeg was, kon ze er weer rustig naar kijken. Daar, in het midden. Altijd reikte moeder langs zijn hoofd naar het lepelrek, en als vader erg verdiept was in zijn krant, probeerde ze die weg te slaan en noemde hem een papiervreter. Soms trok hij zich terug in den hoek en las nog voort - hij bleef ernstig, terwijl moeder lachte. Het was Anna, of ze voor het eerst de partij koos van haar vader, ook zij fronste de wenkbrauwen. Moeders lach was wel aanstekelijk geweest, maar misschien niet heelemaal behoorlijk. ‘Een eenvoudig en vroom man’ - ze mocht den burgemeester niet - met die woorden wilde hij zeggen: een ongelikte beer. - Er steeg een blos in haar wangen en met krachtige hand rolde ze het deeg uit.

Nu zag ze de menschen voor zich, die dicht bij het graf hadden gestaan, den pastoor naast den dominee en Joseph Kerr, die zijn buurman wat had ingefluisterd, iets spottends, dat hun gezicht voor een oogenblik uit de plooi trok. Dat vond ze niet erg; het waren toeschouwers, - maar dat de burgemeester een oordeel dorst hebben over vader, daar

kon ze nu bijna om lachen.

Ze knikte eens naar het midden van de bank, zorgde voor het vuur en zette de soep op. Het gevoel voor vader te koken verdrong ze niet; ze deed wat snippers en kruiden door de appelmoes om het vulsel geurig te maken en smeerde den taartvorm goed met boter in. Als moeder verwonderd keek, zou haar dat niet deren, het was geen spilzucht, maar aandacht voor den doode. Andere menschen mochten al lang met andere dingen bezig zijn - moeder wilde iets op schrift hebben en Werner dacht natuurlijk aan zijn toekomst, maar zij was vaders liefste kind.

Plotseling sprongen de tranen uit haar oogen en vielen sissend op het heete fornuis.

De komst van de lente boeide haar, bijna dagelijks plukte ze nieuwe bloemen aan den rand van de sneeuw, maar tusschen de menschen voelde ze zich niet thuis en aan de mannen op den praathoek ging ze zoo snel mogelijk voorbij. Wat moest ze in dit dorp? Er kwamen uren dat ze moeder het plan wilde voorleggen van weggaan en kinderverzorgster worden. Maar het werd Mei en nog had ze niet gesproken. Om niet harteloos te zijn, wilde ze het uitstellen totdat moeder niet meer zou zinspelen op het verdriet, en werd langzamerhand heimelijk weerhouden door Kerr's Willy, den speelmakker uit haar jeugd.

Dadelijk in September had ze hem terug gezien in

het dorp, - dat waren toevallige ontmoetingen. Kwam hij op hun huis af, dan vroeg hij naar Werner, wat haar eerst een voorwendsel leek. Maar ze zag hen uitgaan en weerkeeren en moest aan hun omgang wel merken, dat ze vrienden waren. Dikwijls hoorde ze Werner lachen en vond dan naast zijn rooden kop de fijnere, minder uitbundige trekken van Willy. Ze vroegen haar niet mee te loopen en dat verwachtte ze ook niet, maar wel verwonderde het haar, dat Willy nooit draalde en niet als andere jongens van den linker voet op den rechter voor de deur bleef staan. Nu, eindelijk, scheen hij haar op te merken, zwaaide een groet uit de verte, of haalde haar met groote stappen in. Dan vroeg hij naar Werner en praatte wat over onbelangrijke dingen; zijn toon was luchtig en zijn blik vertrouwelijk.

Anna antwoordde afgemeten. Ze vond het ongepast dat hij zonder de minste aanmoediging op hun kindervriendschap voortbouwde, maar soms ook voelde ze, hem in stilte te verwijten dat juist in het geheel niet te doen. Hij kende geen schroom, hij gaf haar een knipoog vol verstandhouding, verliet haar plotseling weer; - het was alles als vroeger, - maar het was niets.

Eens zag ze hem op een smallen zoom weg, nadat ze langen tijd niemand had ontmoet. Hij sprong de steile helling af, het gereedschap, in een tasch op zijn rug, rammelde.

- Zoo, riep hij haar toe - kom je me halen?

Ze trok haar schouders op en wilde voorbij gaan,

maar hij kwam naast haar loopen. Hij had daarboven gewerkt, er stond een nieuwe hut, waarheen een leidingsbuis moest worden aangelegd. Hij hield wel van de jacht op het water, het welde daar aan alle kanten op en was toch niet licht te vangen. Bij die woorden keek hij haar van terzijde aan; zijn neusvleugels bewogen even en het trekje om zijn mond was te vluchtig voor een lach.

Anna wist geen antwoord. Het was nooit bij haar opgekomen, dat een ambachtsman van zijn werk kon houden. Willy was loodgieter, als zijn vader. Zulke mannen moesten er zijn en ze hadden hun brood, - maar dat het prettig was op een hooge alpenwei een leidingsbuis te soldeeren.... Ze onderbrak zichzelf: natuurlijk was dat prettig en ze had het altijd geweten, al was het alleen door Willy aan te zien. Toch wendde ze nu het hoofd niet naar hem om. Hij sprak voort: Morgen moest dit karwei klaar zijn, Fons Gmürr wilde zijn koeien naar boven brengen. Fons zat er wampjes in en hij had drie dochters, Jeanne, Jeannette en Jeanneton. - Hoor eens, zei Anna en stond stil, ik moet naar huis. Ze keek neer op het dorp, dat ver beneden hen lag. De meisjes Gmürr kende ze zoo goed als hij, Berty had een man, Ciska was niet heelemaal wijs en Lisa.... Lisa was zoo bleek en droog als een stokvisch. Eens had vader haar kort en goed gezegd niet met andere meisjes te spotten, ze zou hun dorp tot een hel maken, als ze haar tong niet in bedwang hield - om van haar hart te zwijgen.

Nu had Willy al lang geantwoord: Ik breng je thuis en dan scheiden we; ze stond er nog over te denken, welk pad het kortste was.

Toen ze weer voortliepen, hief ze het hoofd op. - Je moest eens in een groote stad gaan werken, zei ze - altijd hier blijven maakt zoo bekrompen. Zürich is mooi - Lausanne ook; ik denk dat ik terug ga naar één van beide.

Het duurde even voor hij antwoordde: De keus is zeker moeilijk? noem Bazel erbij, dan kan je nog wat langer wikken en wegen en misschien komt er dan een een..... geitenhoeder die beschikt.

Anna stootte een schamper lachje uit. Sussend, als liep hij naast een pruilend kind, zei hij: Het zou ook een houtzager kunnen zijn. - Er stroomden verschillende beken door het dorp, dus was er meer dan één houtzagerij. Anna dacht aan die van Hans Löcker, daar werkte een man met een horrelvoet. Weer bekroop haar het benauwende gevoel van zooeven, de zelfontwaarding door laffen spot, maar ze wist niet hoe zich te verweren. Daarom vroeg ze na een poos van zwijgen: Kunnen we hier niet ergens afsteken? De steile helling was donker door zware sparren; op gelijke hoogte met het doode hout aan den voet der voorste waren de jonge, helgroene loten van lager wortelende.

- Hier niet, zei hij - even verder, dan loopen we door de wei van Bühl - zal Thomas prettig vinden.

- Jij kent alle menschen, zei ze strak.

- Ja, en ze zijn wãt vriendelijk als ze me noodig

hebben.

Hij hield het logge hek voor haar open, nam zijn alpino af, terwijl ze erdoor ging. De vrouw van Bühl kwam naar buiten en keek naar hen.

Later wist Anna hun wandelingen niet meer duidelijk te onderscheiden. Toen het zomer werd, ging ze liefst in den vroegen avond uit, en dikwijls kwam ze hem tegen. Ze liep de kleinste slingerpaadjes door spleten en over weiden, begon met dalen of met klimmen, richtte zich naar Oost of West - telkens vond hij haar spoor. Ze zei zichzelf om hèm niet te zullen thuisblijven, - ze had zich eenmaal voorgenomen ieder plekje terug te zien. Na het avondeten had moeder haar zwijgzame uur; ze ging in de kamer zitten en ontsloot vaders lessenaar. Daarin lagen boeken, die ze nooit had gelezen en brieven, door haarzelf bewaard. De boeken nam ze op en verlegde ze, de brieven hield ze peinzend in de hand. Dan voelde Anna, haar alleen te moeten laten. Morgen, dacht ze, kunnen we eens overleggen, er is tijd genoeg, ik ben immers besloten te gaan. Ze kon op verschillende manieren een betrekking zien te krijgen, ze hoefde maar het oogenblik af te wachten, waarop ze bereid was tot den sprong. De praatjes van Kerr's Willy zouden haar vervelen en de ordelijke rust in huis zou haar overbodig maken.

Nu sprak Willy gewoonlijk niet veel, wel kwam hij soms terug op wat een vorige maal onaf was gebleven tusschen hen. Zoo zei hij op een hoogvlakte,

waar Anna de grootbloemige gentiaan zocht: En dacht jij, dat onze blik hier te eng moest worden? - bekrompen heb je het genoemd. - Hij zat op een vooruitspringend rotsblok, zwaaide met zijn beenen en keek in de lucht. Zij had zoojuist beneden hem gestaan, op goed geluk wierp hij haar de woorden toe. - Ben je Martha wel eens tegengekomen op een alp, of ookmaar haar geit? - Nou, klets dan niet.

Martha was een oude vrouw, van wie kwaad werd gesproken. De burgemeester had haar in ‘Rust Wat’ willen opnemen, het Gemeentelijke Tehuis, maar zij verzette zich en Anna's vader had voor haar gepleit. Anna herinnerde zich het gesprek daarover heel goed. - Waarom jij altijd tegen den burgemeester moet ingaan? had moeder gezegd - en vader: Martha is een propere vrouw, die een kleine ondersteuning van de Diaconie krijgt en verder niet vraagt. En dat zoo'n mensch niet in haar eigen hutje zou mogen wonen....

- Omdat ze een schande is voor het dorp.

- Zoo, je draait de zaak om; is de kerk soms ook een schande voor het dorp, omdat er wel eens een zuigeling op de stoep wordt gevonden?

Willy had den naam van Martha genoemd en het meisje viel in gedachten. Ze wist wat er over die oude vrouw werd gefluisterd en gaf haar moeder gelijk. Ze huiverde als ze Martha zag - maar toch....

- Wel, zei Willy nu en lachte even - ik geloof

dat je haar heusch bent tegengekomen.

Ze keek hem aan, haar oogen gingen bijna dicht. - Ja, zei ze en dat is jouw schuld. Ik wil niet meer dat je me naloopt - altijd denk je aan leelijke menschen.

Hij bleef naar haar kijken, zijn oogen waren ongewoon van glans.

- Dat is niet waar.

Ook van dit gesprek wist ze later niet meer hoe het was verloopen. Ze had haar hart voelen bonzen in haar keel, maar hij vroeg haar nog niet. - Moeder zat op het bankje, toen ze thuiskwam en ze dacht, hoe ze daar met vader had gezeten, verleden jaar September. Wat was ze toen gelukkig geweest zonder vragen of denken, gelukkig als een kind, dat zucht en inslaapt. Ze zag Simone voor zich in het kleine bedje. - Zingen, juf Anna, nog één klein liedje! - Ze zou aan de Pressalle's schrijven, die vonden dan wel een betrekking voor haar. Maar op dat oogenblik had ze niet kunnen zingen.

Hij vroeg haar beneden aan het meer, een Zondagavond. De lucht was helder en de bergen spiegelden zich. Het was er zoo eenzaam niet als boven hun dorp, maar beslotener en warmer van geur en licht. In het gras stond de hooge, donkere akelei en de vlier had zware bloemschermen.

- Neen, zei ze, ik trouw niet met je, - ik heb je wel gewaarschuwd, maar je wilde het zeker niet gelooven.

Ze hoorde hem een stengel breken - toen zei hij

langzaam: En nu geloof ik het nog niet. - Een ganzebloem bewoog wiegelend tusschen zijn lippen. - Maar ik wil niet, - ik heb meer van de wereld gezien dan jij, ik weet wat ik zeg. Haar toon was scherp geworden, ze hoorde het en voelde zich wonderlijk teleurgesteld. Nooit had ze gedacht een aanzoek te zullen afslaan, nooit geweten dat er woorden bij werden gesproken, hardop en koud. Ik wil niet, had ze gezegd, - dat was vreeselijk. Maar waarom ook moest het Kerr's Willy zijn, die naast haar zat? - ze stak een hoofd boven hem uit en ze hield niet van hem.

- Iedere man krijgt de vrouw die hij hebben wil, zei Willy, - als hij *blijft* willen.

Ze trok ongeduldig met haar schouders.

- Jij denkt heel wat te weten, doordat je in Zürich hebt gewoond, ging hij voort - een stad met een universiteit - en in Bazel - maar je weet niets. Ga nog maar eens weg, ga in Bern wonen, misschien leer je dããr wat - niet van de menschen, maar van de beren.

Ze stond op. - Ik ga naar huis.

Hij nam de bloem uit zijn mond en wierp haar weg. - Een trotsch woord, echt jonkvrouwelijk: ‘Ik ga naar huis.’ Maar iederen avond precies om zeven uur kom je naar buiten en bukt in je kleine slatuintje naar slakken, dat ik je zien zal - en pas na vijf minuten kies je je richting.

Ze liepen nu naast elkaar op het stijgende pad.

- Je bent niet wijs, zei ze.

- Hm, dat zal je nog ondervinden, wacht maar tot we getrouwd zijn.

- Dus je wilt met me trouwen en schimpt op me.

- Ja; als ik je niet zoo graag mocht, zou ik niet schimpen.

Plotseling voelde ze een zwakte in haar knieën en ze stond stil.

- Ik kan niet zoo vlug, zei ze, - loop jij liever vooruit, de menschen hoeven ons ook niet eeuwig samen te zien.

- De menschen, zei hij oolijk, die wedden al op onze bruiloft. Trouwt Anna-Neus-in-den-Wind met Willy Ketellapper? Monger's Sepp voert de administratie en ik zeg niets - ik verkneuter me.

Hij sprong vooruit. - Goed, ik ga sneller dan jij, - heb ik altijd geweten. Tot straks!

Anna lachte flauwtjes. Ze had een wee gevoel in haar maag en haar knieën begonnen te trillen. Dit is bespottelijk, zei ze zichzelf, maar het gaat gauw weer over, één, twee stappen, dan is het weg. Van zooiets lees je in de boeken, ik dacht niet dat het heusch bestond.

Tien moeizame stappen - het was nog niet over en Willy was plotseling onbereikbaar ver. Nu kwam er een druk achter haar voorhoofd en het beeld voor haar oogen draaide. Ze ging tegen den rotswand staan, daar sijpelde water door groene hangplantjes; gelukkig, straks zou ze er haar lippen tegen leggen, het was zulk frisch groen. Maar ze zakte door haar knieën heen, voelde pijn aan haar schouder en zag

nog juist haar lange beenen recht vooruit steken.

Even later keek ze in het gezicht van een man; hij had haar opgeholpen, het was Hans Löcker van de houtzagerij.

- Ik had het zoo warm, zei ze, en ben gaan zitten. Meteen deed ze een stap van hem weg. - Dank u. ik ben weer beter.

Hij keek haar aan. Zijn tanden kwamen bloot. - En waar is Kerr's Willy?

- Dat weet ik niet. - Ze hief haar hoofd alweer op naar het steile pad. Maar een slok uit zijn veldflesch kon ze niet weigeren; het bier was koel en wrang, het deed haar goed.

Langzaam liepen ze omhoog, de zeere plek op haar schouder schrijnde.

Löcker was een stoere man van midden vijftig; hij sprak gemoedelijk met haar over den dood van haar vader en meer zulke dorpsbelevenissen, - niet heel belangrijk voor hem, dat hoorde ze aan zijn toon, maar willige stof voor een gesprek.

En dit was misschien de grootste ontnuchtering na Willy's aanzoek, dat ze door een ander werd thuisgebracht.

Vierde hoofdstuk

Ongeveer een week later draaide Willy zich naar haar om. Hij was langs gekomen, zij zat te verstellen op het bankje tegen den ouden muur.

- Wanneer komt Werner thuis?

Ze trok haar wenkbrauwen op; hij moest examen doen en noemde nooit een datum.

De pastoor liep door zijn tuin en keek naar wat er groeide, maar zag ook henbeide, als bij vergissing; moeder schuurde een pan in de keuken. Op dat oogenblik voelde Anna weer dat ze weg wilde, het was een helder stralende dag, de bergen lagen voor haar, zwijgend en grootsch, maar haar hart was onrustig.

Willy kon lachen. - Nou, ik zie het dat wel, zei hij en daalde met groote sprongen.

Door het dorp liepen de eerste zomergasten, onwennig, hun kleeren nog in de plooi. Anna benijdde hen niet. Soms voelde ze zich gehinderd door hun scherpen blik rondom en hun harde woorden, waarbij het haar niet bewust werd, dat ze alle critiek op de natuur als ongepast verwierp. Jonge vrouwen bogen zich naar het ravijn, waar de beek door bruiste en spoelde, mannen droegen een verrekijker op hun heup en richtten dien naar de hoogste toppen. Anna keurde hun aandacht, hun ontroering en vond beide dikwijls vluchtig en ondiep. Ze wist niet hoe strak dan haar trekken werden en hoe fier haar loop.

Werner kwam thuis, vroolijk als altijd. Ook hij droeg

steedsche kleeren bij zijn aankomst, maar zijn schoenen waren grijs bestoven en zijn jasje hing op de punt van een stok. O ja, hij was door zijn examen, hij had veel meer geweten dan hem werd gevraagd, maar wilde het niet op een andere manier. Als je over een hek sprong, mochten je voeten het hek niet raken. En nu zou hij geduld hebben met zijn professoren en vacantie nemen. De heeren waren een beetje oud, ze hadden modderbaden noodig en nog veel meer. - Tot haar verwondering zag Anna een glimlach over haar moeders trekken en ze draaide het hoofd om. Plotseling merkte ze, dat het beeld van haar jeugd al begon te vervagen, alsof het licht en de kleuren er langzaam aan werden onttrokken. Haar jeugd in dit huis - dat was ook het huwelijksleven van haar ouders, hun aller eenheid - en die brokkelde af. Niet alleen door vaders dood of door den groei van Werner - door iets anders nog, dat ze geen naam dorst geven. ‘Blijf bij ons totdat je trouwt’, had vader gezegd, maar hoe moest ze de gebondenheid voelen aan een kern, die brak? Ze dacht aan het stille uur van moeder achter vaders lessenaar, hoe dikwijls was zij, Anna, dan naar buiten geloopen om plannen te maken voor de toekomst. De avondlucht was koel aan haar voorhoofd, de druk op haar slapen nam af. Juist doordat ze zich vrij voelde, stelde ze de beslissing nog uit, maar eens zou die moeten vallen. Weer liep Werner naast Willy, die verrast opkeek als hij haar zag en zei: Zoo, ben je nog thuis, wanneer ga je naar Genève?

- en een volgend keer noemde hij Neuchâtel.

Het gebeurde dat Werner haar meenam naar hôtel Des Alpes; ze waren er op de thee gevraagd bij een studiemakker van hem, met wien hij repeteerde. Voor den spiegel trok ze een kreukellooze linnen jurk aan en zag het donkere haar om haar hooge voorhoofd kroezen.

- Je houdt me dus niet voor den gek? vroeg ze, toen ze samen omhoog liepen en dacht hoe moeders blik op haar was afgestuit, om dan langzaam zich te verzadigen aan den jongen.

- Welnee, zei hij, het is al in Zürich afgesproken, zonder mij zakt Klaus zelfs voor zijn propaedeuse, en die menschen zijn heel geschikt. Rijk - nou ja. Hij trok zijn schouders op. - Ook die dingen veranderen wel eens. Mij kan het weinig schelen, want wij zijn niet arm.

- Welke dingen? vroeg ze.

- De verdeeling van het geld en zoo - daardoor de mogelijkheid van ontwikkeling.

Ze liet dat onderwerp voor wat het was, maar vroeg: Heeft Klaus ook een zuster?

- Neen, een ouderen broer.

- Waarom moet ik dan mee?

Hij lachte. - We zijn uit een goed nest, wie den jongen kater kent, wil ook het poesje wel eens zien. Het hôtel Des Alpes lag hoog boven het dorp; de wandelaar, dien ze tegen kwamen, keek naar hen. Ze waren rijzig en slank, ze hadden denzelfden bouw van kop en de onbewust goede houding.

Klaus kwam hun op het terras tegemoet, een donkere jongen, tenger als een meisje, met zachte, geelbruine oogen.

De moeder had een lief gezicht, vond Anna, de vader was langzaam en oud. Een oogenblik later kwam de tweede zoon aangeslenterd; hij stelde zich aan Anna voor en boog over haar hand. Nu wilde hij ook Werner naderkomen, maar die wuifde hem af en zei: Ga zitten, vriend. Er stond een stoel voor hem klaar, hij trok zorgvuldig zijn broekspijpen op. Mevrouw schonk thee en begon een gesprek over de schoonheid van het land. Ze hield veel van de bergen, als jong meisje had ze groote voettochten gemaakt, vooral door Tessin. In Lugano had ze haar man leeren kennen, uit zijn mond leerde ze haar beste Italiaansch. Nu de jongens waren opgegroeid, wilden ze andere steden zien; wat haar betrof, het schilderachtige Lugano, de warme kleuren van het meer, de San Salvatore, de Monte Boglia - dat alles had haar hart gestolen.

Anna deed haar best te luisteren, maar voelde zich telkens afgeleid. Geen der anderen sprak, mijnheer roerde lang in zijn thee en de oudste zoon keek haar voortdurend aan. Werner schoof al gauw zijn stoel achteruit en gaf Klaus een teeken; zij verdwenen samen in het huis. Zoo lief van haar broer, zei mevrouw, den jongen te helpen. Klaus had het scherpe verstand van zijn vader, maar dacht te gauw dat hij de dingen wist. En een uitstekend arts, dat hij zou worden! door zijn groote beminnelijkheid ook; ze

zag hem al onder de menschen gaan, rust en vertrouwen gevend.

- Ja, zei mijnheer, de levenskunst heeft hij van niemand vreemd, daarin lijkt Vanni meer op mij.

Er ontstond een kleine stilte, waarin mevrouw bonbons aanbood.

- Jelie zijn bedachtzamer, zei ze met grooten nadruk, maar niet minder wèlwillend en ik zou niet durven zeggen wat beter is.

Nu wendde ze zich tot Anna. - Als het meisje in Zürich terug wilde komen - zij hadden veel connecties en bij hen vond zij een liefderijk pied-ã-terre. Anna keek naar het landschap voor zich; de hellingen waren vol schakeering van groen, een witte wolk zeilde langs den hemel, beneden lag de saffier van het meer. Op dat oogenblik zou ze liefst zijn opgestaan en weggeloopen zonder één woord. Ze miste den moed ertoe, maar het kwam haar nauwelijks ongepast voor. Die kleurlooze jongen keek haar aan - er moest iets worden gezegd.

- Ik weet het nog niet - ik ben graag bij kinderen - maar als er ook ouders zijn, een moeder vooral - en die is er gewoonlijk wel - dan....

- Maar je bent nog jong, zei mevrouw Dörrniss, voorloopig moet je je kunnen schikken naar een rijpere persoonlijkheid. Ze glimlachte. - Totdat je trouwt.

Anna klemde haar lippen opeen. Een paar seconden voelde ze haar blik gevangen tusschen de pooten van het tafeltje, toen keek ze op en werd vaag ge-

roerd door de hunkering in het zwakke gezicht van den jongen tegenover haar. - Dit keer wendde de vader het gesprek.

Onder het afdalen naar huis zweeg ze. Telkens wilde ze beginnen: Waarom noem je deze menschen ‘geschikt’? waarom help je Klaus voort? - word je daar misschien voor betaald? En die andere jongen, hoe heet hij in godsnaam? Maar ze vroeg niets,

's Avonds kwam de droom terug, de droom over het kind, dat van haar alleen zou zijn. Ze liep naar de kloof die het dorp in tweeën spleet, langs een voetspoor dat de zomergasten niet kenden. Het slingerde over een bebloemde helling, te steil voor het grazende vee en bracht naar een bekken, waarin de beek zich stortte, overschaduwd door hooge beuken. Onwillekeurig trok ze haar schoenen uit - kousen droeg ze 's zomers niet - doordat ze hier vroeger altijd in het water had gespeeld. Dat heldere water was bijtend koud en stroomde onzichtbaar. Ze keek naar haar voeten, die rood werden, naar haar gebruinde beenen. Een korte poos bleef ze verzonken in haar spel en waadde in het ondiepe bekken als werd ze van steen tot steen geroepen. Toen trof haar de stilte, geen vogel zong meer, geen insect zoemde, er was alleen het geheimzinnige ruischen en klateren van de beek. En onhoorbaar, maar toch duidelijk, het stuwen van haar bloed. - Weer woonde ze tusschen de eenzame toppen; het kind was naar buiten gekomen, liep op bloote voetjes door het gras en jubelde met zwakke uithalen om een bloem. Zij had

haar werk, ze liet het kind zooveel mogelijk met rust, al wendde ze honderdmaal het hoofd. De dag ging voorbij. Eindelijk beurde ze het op, dompelde het in dieper en zonniger water dan dit. Ze voelde het gezonde vleesch tusschen haar handen, zag de ronding van dijen en buik, toen de oogen, ondoorgrondelijk van leven. Het was of haar adem stil stond. Vanwaar kwam het leven? Zijzelf had het, ze zou het voortzetten in haar kind. - De droom was niet genoeg, maar ze kon geen man aanvaarden - dien iongen op het terras niet en evenmin Kerr's Willy. Het water wakkelde om haar enkels, het blauw van den hemel was nauwelijks zichtbaar. Ze moest weg uit deze kloof, er was hier geen voor- of achteruit, haar borst raakte beklemd.

Ze stapte op den oever, nam haar schoenen bij de veters, ademde diep en begon aan het stijgende pad. De eerste minuten zweeg het in haar - toen was het of ze naar een beslissing toedrong. Zou ze vreemde kinderen verzorgen, zooals ze had gedaan, en den droom behouden, of...? Ze strekte zich, haar mond sprong open. God had de wereld gemaakt en het was goed zoo. De beklemming week. Daar bereikte haar een schuine straal van de avondzon en haar voeten tintelden door het gaan. De kerkklok begon te luiden, een bijna tastbare galm door de stille lucht. Ze dacht niet door over haar gevoel van bevrediging, ook werd het haar niet bewust iets te hebben besloten; ze liep omhoog tusschen de bloemen en glimlachte.

Klaus Dörrnis kwam aan haar deur, soms met zijn broer, die Giovanni heette. Ze waren sportief gekleed en vroegen naar Werner, - hij had hun een wandeling beloofd. En of Juffrouw Anna ook meeliep?

Ze weigerde haastig - er was teveel werk. Toen de oudste jongen nog aanhield, zei ze er niet op te hebben gerekend.

- Als ze het dus vooruit wist?

Daarop gaf ze geen antwoord.

Eens liet Werner op zich wachten; moeder wees met een hoofdknik naar het bankje en schonk versche geitemelk. Ze zaten naast elkaar als verheerlijkte kinderen. - Een anderen keer had Anna plotseling medelijden met Vanni's zwakke borst en puntige schouders.

- Kom, zei ze bruusk - ik zal jelie door een wild ravijn voeren - en zag de bijna angstige vreugde niet in de oogen van den jongen.

Van die tocht teruggekomen, voelde ze zich onrustig. - Je had het niet mogen doen, zei ze zichzelf, - nu heeft hij gemerkt, dat hij je portuur niet is. - Wat dat zou? - Ja, als je zoo wilt zijn.....

Toen schaamde ze zich voor zijn moeder. - Nog eens op het terras komen theedrinken sloeg ze heel beslist af. Misschien ging Werner alleen - ze vroeg er niet naar. Ze begreep nu wel, waarom hij Klaus voorthielp, zijn medelijden was ongevaarlijk en mogelijk was de hulp aan Klaus niet verspild.

Eind Augustus reisde de familie Dörrniss naar huis

terug.

Toen ook Werner was vertrokken, keerde het oude leven weer voor Anna en de moeder. De regelmaat door het uitblijven van bijzondere gebeurtenissen maakte den verstreken tijd kort. Een enkele maal zag Anna de vriendinnen van vroeger. Nette had zich verloofd met een reiziger in tabak en was sindsdien van haar uiterlijk vervuld; Vreneli stond in den winkel van haar vader en zei te weten, dat Nette's vriend in ieder dorp een liefje had. Zij kende haar volkje en eens voegde ze daaraan toe: Dat van jou is ook niets.

Anna trok haar wenkbrauwen op. - O, zei ze.

Het meisje achter de toonbank begon luidkeels te lachen. Kort daarna sprak ze over een gemengd zangkoor, dat zou worden opgericht. De burgemeester wilde eenheid in het dorp - de pastoor zou het wel verbieden.

- En gebeurt het dan? vroeg Anna.

- Dat weet ik nog niet, we vergaderen er over, we zijn vrije Zwitsers.

Anna voelde zich onbehagelijk. Zijzelf kende den trots, waarmee in haar land over ‘de vrije Zwitsers’ werd gesproken en waarom hinderde die haar dan? Misschien was het meer de wufte toon van het meisje. Ze wist heel goed, dat een vereeniging van Katholieken en Protestanten niet kon bestaan - ze hoorde Vreneli weer zeggen: Dat van jou is ook niets. Sloeg dat op Kerr's Willy, of op dien stakker uit Zürich? En waarom had ze Willy niet gezegd:

We zijn van tweeërlei geloof, zoo goed als ze den ander had beduid: we zijn van te verschillend ras?

Moeder scheen haar onrust nooit te merken.

Meer en meer schoof de avond op naar den middag, het stille uur van vrouw Bassmann viel dicht voor de schemering. Waarschijnlijk had ze al Werner's brieven overgelezen, - nu nam ze oude portretten ter hand, of sloeg haar naaidoos open en glimlachte om allerlei vreemde voorwerpen, die er in verdwaald waren geraakt. Anna zou deel willen hebben aan dien tragen, bijna bevreesden glimlach, maar moeder sprak geen woord. Ze kon niet altijd wegloopen, de regen viel soms te hard en eenmaal had ze op den praathoek hooren zeggen: De meisjes gaan uit op avontuur. Toen trachtte ze de dorpsstraat korten tijd te vermijden. Wist ze, dat moeder aan Werner dacht, die met zijn kleine vingers tusschen haar klosjes had gewoeld? hoorde ook zij die heldere kinderstem in honderd vragen en duidelijk gevormde zinnen? Ze was er soms na aan toe, het te vermoeden. Dan liep ze zacht naar haar slaapkamertje en eens begon ze een brief aan Werner. Den eersten keer kwam ze niet verder dan deze woorden: ‘Ik geloof dat je moeders eenig kind bent.’ Later schreef ze erbij: En toch ben ik je zuster en ik zou met je willen praten, maar ik weet het begin niet.

Deze brief bleef een poos in haar nachtkastje liggen, daarna voegde ze er losse vragen en opmerkingen aan toe. - De dominee zegt, dat we in de diaspora leven - wat beteekent dat? Is het de tijd, waarin

eigenlijk niemand een geloof heeft en we maar doen alsof? - Toen moest ze erover denken, of dat ook voor háár gold, maar tot een beslissing kwam ze niet. Ze schreef ook: Misschien *denkt* de oudste jongen van Dörrniss net als ik, maar hij voelt anders. Ze wist niet precies, wat ze hiermee bedoelde - was er wel een scherp onderscheid tusschen voelen en denken? Ze wilde daarover peinzen, maar het was moeilijk - ze kwam er niet mee klaar.

En dan lokte het haar weer naar buiten. Ze moest het waarnemen zoolang er geen sneeuw viel - het was al diep in den herfst en ze hoefde de mannen op den praathoek immers niet te hooren.

Maar één van hen hield haar staande. - Bassmann's Anna, weet je het al? Joseph Kerr heeft ‘Montana’ gekocht. - Een ander vulde aan: Hij zal de wintersport progareeren.

- Zoo, zei Anna.

Ja, ja, die loodgieters wisten het wel - centrale verwarming en heet water uit de kraan om je voeten te wasschen - hôtel Des Alpes kreeg eindelijk zijn evenknie.

Nou - in Des Alpes lagen dikke tapijten, en een billard was geen loodgieterswerk.

Anna maakte zich zoo gauw mogelijk vrij. - Een hôtel - het sprak tot haar verbeelding. ‘Montana’ hoorde niet tot de kern van het dorp, daarvoor lag het te laag en te eenzaam. Het was een pension voor Protestanten geweest, - 's zomers preekte de dominee minstens eenmaal in het elzenbosch je erachter.

Wat zou het nu worden? Bij de Steckery's had ze eens tafel gediend, ze zou zich in het seizoen bij Kerr kunnen verhuren. Neen - maar wel moesten ze het vooraanzicht van het huis verbeteren. De groote glazen veranda rustte op pijlers en de ruimte daaronder werd tot berging gebruikt, - je zag er leege kisten, kratten en biervaten. Was er geen schuur? Voor den langen Westergevel stonden stoelen en tafels, de bodem was daar vlak gemaakt, maar de begroeiing rondom had erdoor geleden. Het kon alles mooier en lieflijker, - de pastoor zou eens hebben gezegd: ‘Montana’ herinnert me de kale wanden van een Protestantsch Godshuis.

Het meisje probeerde aan iets anders te denken - niemand zou haar immers om raad vragen - of het moest Willy zijn. - Wat doen we met die ruimte onder de eetzaal? - schoonmaken, natuurlijk, maar dan? Mogelijk had je er geen uitzicht op het meer - ze zou eens moeten gaan kijken. Stonden daar niet die oude noteboomen achter de boerderij van Förensi? Eensklaps bloosde ze en stond stil; ze was al op weg erheen, gedachteloos begonnen, - ja, maar zou Willy dat gelooven, als hij haar tegenkwam? Och, wat deed deze ééne keer ertoe, zijn toekomstige huis lag lager dan het hunne, - hij zou haar niet meer kunnen bespieden.

Dagenlang gold het dorpsgesprek den koop van ‘Montana’; Joseph Kerr had niemand van zijn plan doen weten; hij was een zwijger en een binnenvetter. En of zijn Tresa - ziekelijk, tien jaar ouder dan

hij - de goede madame was voor een hôtel?

- Ze zullen op jonge krachten hopen, hoorde Anna in den winkel van Thomas Gmürr, terwijl ze haar boodschappen borg. Keek iemand naar haar? Ze liep naar huis en dacht aan Willy's moeder. Een kleine vrouw met roode randjes om haar oogen en een stem alsof ze fluisterde. Ze schoof op groote viltpantoffels door de keuken, die ruim was en donker; ze zakte door in haar knieën, - je wilde haar soms opvangen, zoo wonderlijk en gejaagd was haar loop. Maar als ze niet thuis was, vond je de keuken ongezellig. Ze ging veel naar de kerk, ze moest wel vroom zijn - maar de pastoor kwam niet bij hen, had Willy verteld.

Anna werd stil van dit denken en liep met al haar boodschappen het huis voorbij om niet gestoord te worden. Flauw in den nevel zag ze kale struiken en het vochtige latwerk langs den weg, afgewisseld door steenblokken. Eigenlijk was het gezicht van die vrouw niet leelijk, een beetje vlak, en rood glimmend, maar de neus was fijn, heel licht gebogen. Van de Pressalle's had ze geleerd, dat het op de lijnen aankwam. Willy leek op haar - hij was het eenige kind. Wonderlijk, dacht het meisje - en ze prevelde dat woord - wonderlijk om een zoon te hebben van Joseph Kerr. Een man met harde, lichtblauwe oogen en een rossigen kroesbaard. Nu voelde ze een spanning in haar keel: - als Willy op hem zou lijken? Willy had de oogen van zijn moeder, grauw en donker. - En van den vader heette het,

dat hij ontrouw was.

Ze stond stil voor een kegelvormigen boom bij het kerkhof; door den nevel was hij van alle andere dingen gescheiden, alleen een paar kruisjes zag ze dicht onder den voet. Ze wilde niet meer denken - eensklaps kwam het haar voor, dat ze den laatsten tijd voortdurend aan Willy had gedacht. Ze wilde den brief aan Werner afmaken en dan zou ze een besluit nemen. - Ik trouw nooit, kon ze hem schrijven - en wat zal ik dan met mijn leven doen?

De beklemming was er weer, anders dan dien avond in de kloof, - minder dreigend, zoo alsof ze er wel aan wennen zou - zacht en droevig als de nevel.

Vijfde hoofdstuk.

- En nu, zei Werner en liep de beide vrouwen vooruit - de maan schijnt meer dan duizend lampen. Terwijl Anna met haar moeder afwaschte, had hij zitten praten in de keuken; morgen zou hij een boek voor zich nemen, maar den dag van zijn thuiskomst was hij rusteloos en woordenrijk.

Door het kleine gangraam viel een balk van licht, - Kom, Anna, we gaan sleeën.

Ze had hem dien morgen van den trein gehaald.

Toen ze zich zou afzetten, even voor de eerste bocht, stond Kerr's Willy naast haar, - ze had hem in lang niet gezien. - Tja, zei hij, wat een mensch wil.... gebeurt ook wel op zijn tijd, maar de tijd is er nog niet.

Voor ze zich kon bedenken, had ze hem al gevraagd of hij naar het nieuwe huis moest en waarom hij zelf geen slee had. Het antwoord wist ze niet, - hij had maar wat gelachen en haar plotseling vaart gegeven.

Zwijgend zocht de moeder haar verstelwerk bijeen; de jongen herhaalde: Kom Anna!

Ze greep al naar den strik van haar boezelaar, maar liet weer los.

- Als moeder het goed vindt, zei ze zacht.

- Natuurlijk, een rustig avondje met haar kousen, hè moed?

Vrouw Bassman sloeg haar oogen niet op.

- Waarom zou ik het niet goedvinden?

De maan stond hoog en bleek goud aan de wijde lucht, Werner gaf een kreet van blijdschap; iemand in de straat boven hen antwoordde met een helder jodelen. Hij ging er haastig op af. Anna liep achter de slee en hield het hoofd opgericht. Ze voelde zich bevangen door de stille schoonheid rondom, de bergkolossen onder den strak glanzenden hemel, de zuivere sneeuw, zoo wit als bij dag. Even nog werd ze aan haar moeder herinnerd - eenzelfde stilte als in de slapende natuur was in moeders wezen. Tenminste zoolang zij samen waren; kwam Werner thuis, dan werd het anders. Nooit had moeder naar Willy gevraagd en ze kwam toch ook in den winkel van Thomas Gmürr.

Voor dien winkel begon nu de afvaart; een slee schoot weg om de bocht, andere stonden klaar. Rosy Selz deed een stap naar Werner toe; ze droeg een kort bontmanteltje en een wijde ski-broek.

- Mag ik bij jou voorop? vroeg ze, - ik wil niet in het midden.

- Vraag maar aan Anna. Meteen liet hij haar staan, - hij ging alle menschen langs, het was of hij iemand zocht.

Anna verroerde zich niet. De vader van Rosy had een zijde-fabriek in het dorp en een villa halverwegen het meer. Een kleine, gele auto, door Rosy zelf bestuurd, stond dikwijls onder de oude acacia's bij hôtel ‘Eidgenossen’. Ze had het air, alsof het dorp van haar was, ze toonde het haar vriendinnen, - een curieus geval, zoo'n dorp van houten huisjes.

En op het Bondsfeest kwam ze om te dansen en droeg opzettelijk een oude jurk, waaraan alle jongens hun handen mochten afvegen, zooals ze eens zou hebben gezegd. - Rosy - ze was blond en tenger, ze vroeg Anna niets, maar stond te lachen met den post-directeur en Gmürr's Alois.

- We gaan, zei Werner, jij voorop. De bocht voorbij - toen waren ze alleen. Aan den overkant van het meer fonkelden lichtjes op het wit van de helling. De koude lucht suisde om hun hoofd, ze ademden met diepe teugen. Verleden jaar, dacht Anna, was ze weinig buiten geweest door vaders ziekte, maar dat het sleeën zoo snel ging en de sneeuw zoo licht maakte, hoe had ze het kunnen vergeten? Ze wist dat ze naar het voorportaal van de kerk was geloopen, dien eersten morgen dat de wereld wit was, maar toen had ze zich door den pastoor laten verjagen, en nu verjoeg zijzelf alles wat haar had beklemd. Ze schoten over schaduwen heen - er was niets dat hun vaart kon stuiten. Soms viel er wat sneeuw van een tak, geruchtloos of met een zachten plof; eenmaal was het een handvol, die op Anna's neus viel. Ze lachte erom; even had het haar verblind, nu voelde ze een vlok smelten op haar wimpers en haar oogen leken erdoor versterkt. Bijna vergat ze mee te sturen in de bocht, de donkere steenwand kwam heel nabij; het volgende oogenblik zag ze een hellend vlak, fel glinsterend en onbetreden, naast den gebaanden weg.

- Hoe ver gaan we? vroeg ze.

Werner antwoordde: Tot we stil staan - en weer slierden ze een bocht om, lenig overhellend met achterwaarts gestrekte beenen.

Eensklaps vroeg ze en wendde het hoofd: Waarom heb je Rosy zoo afgesnauwd?

- Dat heb ik niet, maar wie zou Rosy voorop willen?

- Nou, ze is voornaam en mooi.

- Voornaam? - je bent niet wijs. - Voor hen lag de steile, rechte helling, die flauwer werd bij de steengroeve; hun vaart vermeerderde nog. Daar hoorden ze een kreet, door de lichte lucht als van nabij. Een oogenblik voelde Anna haar hart trillen als de keel van een zingenden vogel; ze wist niet of de roep uit angst dan wel uit vreugde was geslaakt. - Dikwijls slaat er iemand om in de groeve, zei Werner, we zullen er zien te keeren.

Ze schraapten tijdig hun voeten over den grond, zwierden de uitgehouwen bergzaal in en zagen twee mannen, hun donkere kleeren vol sneeuw. Anna, die voorop lag, herkende Willy en Russlar's Hans. Werner liep naar hen toe. - Jelie slee doormidden? vroeg hij. - Weten we nog niet, zei Hans - onze vaart door midden - zijn schuld.

Ze lachten en beschimpten elkaars doen. - Wie er had geschreeuwd, wilde Anna weten.

Willy keek haar aan. - Ik natuurlijk - en je bent gekomen.

Ze draaide zich af, de slee, die tegen den bergwand was gestuit, bleek ongedeerd te zijn. - Hans en ik,

zei Werner, gaan terug, we doen dit over. Hij is wild en gevaarlijk, ik ben wild en voorzichtig tegelijk. Kom!

De twee anderen keken hen na. Toen zei Willy: Wij gaan dus naar beneden - ik stuur.

Ze hadden als kinderen nooit samen gesleed, - de kleine meisjes hadden een hellinkje voor zich naast de houtzagerij van Stämke, en de jongens gingen op verboden tochten uit. - Nu was er weer het lichte suizen van de slee en al het verzwegene in den helderen maannacht. Ze spraken niet, ze gleden als zeilende vogels, die zonder drift terugkeeren naar het nest.

Toen hun vaart was uitgevierd, stond Willy op en hielp Anna overeind. Ze waren tot de eerste huizen van het stadje gekomen; hier en daar was een venster verlicht, maar de stilte werd door niets verstoord.

- Wil je iets warms drinken? vroeg hij.

Ze schudde het hoofd en begon te stijgen; hij trok de slee.

- Als je moe wordt, kan ik je trekken.

- Ik word niet moe.

Een poos liepen ze zonder te spreken en tuurden recht voor zich uit.

Zou ze aldoor zoo naast hem moeten loopen? dacht het meisje. Er kwam hun nog geen enkele slee tegemoet; straks zou dat wel anders worden, hoewel de meesten in de groote bocht bij Brögli terugkeerden, - alleen van Werner wist ze zeker dat hij tot de

groeve ging. Nu trachtte ze na te gaan, waar ze hem zou zien, maar dat was moeilijk, zoodat ze het al gauw opgaf. Als ze bij elkaar waren gebleven, zouden ze nu loopen lachen en praten, - maar natuurlijk had Willy niets te zeggen. Even trok ze ongeduldig met haar schouders, - toen dacht ze aan den koop van 'Montana'. Wat zou hij denken, als ze daarover begon? Neen, het was beter te zwijgen. Ze keek op naar de maan en had plotseling het gevoel dat die haar uitlachte, grijnzend even met een scheef gezicht. Wat zou Willy ervan denken, dat ze met hem tot de huizen in het dal was gegaan? Ze gaf hem een snellen blik.

- Jij bent Katholiek, zei ze plotseling en je hoeft niet te denken dat ik ooit mijn geloof zal afzweren.

Hij stond stil en greep haar pols. - Zoo, ben ik Katholiek.

Ze schrok van zijn vasten greep en de schamperheid van zijn toon.

- En jij, ging hij voort en liet haar arm weer los, - heb jij zoo'n kostbaar geloof, dat je het niet kwijt wilt? Geluk ermee, maar zoo gemakkelijk geloof ik dat niet.

Ze zwegen weer; hij was haar een stap voor en keek niet om.

Anna wist niet of ze zich beleedigd moest voelen; - had hij haar versmaad? - ze was zich alleen een groote verwondering bewust. Dat hij zoo hartstochtelijk had gesproken en twijfelde aan haar geloof. Ze was vrijzinnig, - dat wil zeggen: ze vergodde-

lijkte den Christus niet. Maar ze voelde een blos in haar wangen zoo heet, dat haar oogen pijn deden. *Zij?* De dominee sprak en zij luisterde, ze keek graag naar zijn gezicht, het was vol leven, vol gedachten. Ze hield ook van zijn stem en van de langzame climax in zijn woorden. Maar zijzelf? Ze was nog niet bevestigd. Toen ze naar Lausanne ging, vond vader haar te jong en sinds ze terug was had niemand erover gesproken. - Neen, dacht ze, - omdat ikzelf niet ben begonnen. Het bloed trok weg uit haar hoofd, - er kwam een gevoel van leegte in haar. Aan moeders misprijzende opmerkingen over de kerk en den pastoor was ze gewend, maar nooit had iemand haar gevraagd: Heb jij zoo'n kostbaar geloof?

Plotseling dacht ze aan vaders woorden bij haar thuiskomst; - het had er niet veel van, dat God haar zegende. Vader had van haar gehouden - hij alleen - hij had niet moeten sterven. Maar iemand anders zou er komen, iemand van wien ze leerde, onopzettelijk, door een blik alleen, door zijn nabijheid en hun groote verwantschap. Misschien had het vader kunnen zijn, maar die was juist weggegaan. ‘God zegen je’ - ze had wel gehoord, dat dat geen banale woorden waren, dat ze de kracht hadden waar te worden.

Het duizelde Anna. Van het schutmuurtje aan haar rechterhand nam ze wat sneeuw en wreef die over haar gezicht.

Willy keek naar haar om. - Wat nu - ga je weer

flauw vallen? - je kan ook nergens tegen. - Maar hij was naast haar gekomen en ze zag den ernst in zijn gezicht.

- Neen, zei ze, - ik gloeide zoo. - Toen voelde ze lust hem te kwetsen. - Stel je voor, dat ik met jou over mijn geloof zou praten, iemand die niet anders weet dan Maria en de Heiligen.

- Hm, zij hij langgerekt - ik weet ook van Anna en den duivel.

Nu begon ze weer te loopen en dadelijk hernam hij den voorsprong. Een slee suisde hun voorbij, de voorste man jodelde een groet.

Weer keek Willy naar haar om. - Heb ik vroeger, toen we ons huisje bouwden, ooit gezeurd over de plaats van het Mariabeeld daarin?

Hij wist het dus nog, van vroeger. Ze vergat te antwoorden.

- Nou dan.

Ze stegen langzaam, liepen door licht en schaduw.

- Maar je moeder heet een vrome vrouw.

Onmiddellijk viel zijn wederwoord: Ben ik mijn moeder? Toen, na een stap of tien: Ik zou niet graag zijn als zij: ruzie met den pastoor en....

- En? vroeg Anna.

Hij trok met zijn schouders. - Hoe zeg je dat? - altijd op haar achterste beenen.

Weer een bocht en het huis van den ouden Stöcker voorbij, ingesneeuwd achter hooge thuja's - en Anna's stem, aarzelend in de stilte: - We hebben ons huisje nooit gebouwd.

Hij gaf haar een snellen blik. - Zoo, maar ik weet hoe het moet worden.

- Je bedoelt ‘Montana’? dat wordt een huis voor gasten.

Hij trok met zijn schouders en antwoordde niet meer. Zoo gingen ze zwijgend, den langen weg, totdat ze bij Brögli kwamen. Daar stonden veel menschen, Werner was er met Hans, en Rosy, die alleen aan kwam stuiven, liet zich voor Willy's voeten in de sneeuw vallen.

Langzaam en met schokken kwam de lente, de crocusjes bloeiden naast de sneeuw. Bassmann's Anna trok erop uit en keerde alleen terug; het wilde niet vlotten tusschen haar en Kerr's Willy, zeiden de dorpelingen - het geloof zat ertusschen. Beide waren niet dikwijls bij een sledevaart gezien; ook was het seizoen slecht geweest, bewolkte luchten, afwisselend sneeuw en regen.

In April verhuisden de Kerr's naar ‘Montana’, dat één Mei zou worden heropend; vader en zoon hielden de werkplaats in het dorp aan. - Of de nieuwe onderneming kans van slagen had? Menigeen, die de oude Tresa haastig naar de kerk zag schuifelen, trok zijn wenkbrauwen op. Een brave ziel, al had ze den pastoor voorgoed ontstemd, maar een vrouw om verwende stedelingen te dienen? Standvastig in haar zuinigheid en in hooge mate verdraagzaam, maar een hôtel eischte meer. Misschien dat haar zoon - had hij niet de bonhomie van Joseph en den trouwen

aard van zijn moeder? - misschien dat haar Willy het zou redden.

Op een dag in Mei stond Anna plotseling tegenover vrouw Kerr, toen ze den winkel van Thomas Gmürr wilde binnengaan.

- Anna, ik héb je in lang niet gezien, - kom eens bij ons kijken. - Haar stem klonk week en rustig.

- Je zult de eerste gast niet zijn, maar een welkome gast.

Het meisje voelde een lang ontbeerde blijdschap en stak haar hand uit. - Ja? vroeg ze - wanneer zal ik dan komen?

De hand van Willy's moeder was klein en beenig; ze keek neer in die roodomrande oogen en werd zich bijna hinderlijk fel haar jeugd bewust.

- Vanavond? - goed, vanavond. Nu glimlachte ze en liet Anna op den drempel staan.

Die was eerst haar boodschappen vergeten en draalde toen met het huiswaarts keeren. Wat ze tegen moeder zou zeggen? Haar denken stuitte af op het zoo vertrouwde beeld: moeders gezicht, forsch en strak van lijn, de mondhoeken neergehaald, een blik over den bril heen, scherp onderzoekend. Als ze argeloos probeerde te doen, luchtig te zeggen: Dat ‘Montana’ met zijn moderne comfort moet ik toch eens zien? Maar meteen besefte ze het nuttelooze daarvan.

De deuren van het huis stonden open, het was een warme voorjaarsdag. Een paar seconden nog - er was geen mogelijkheid moeder te ontgaan. Nu pak-

te ze de boodschappen uit, keek neer in de tasch en vertelde over haar ontmoeting; haar adem was telkens maar voldoende voor twee, drie woorden.

- Zoo, zei moeder, dus zal *zij* het eens probeeren. Hoe lang vischt haar jongen al naar je?

Plotseling was Anna zichzelf meester en hief het hoofd op.

- Dat weet ik niet - als kinderen hebben we met elkaar gespeeld en toen hebt u me nooit verboden.

Het bleef een oogenblik stil - moeders trekken waren ouder dan ze zich die had voorgesteld.

- Nog ben ik niet van plan je te verbieden, maar je moet weten wat je doet.

Het meisje vond geen antwoord - ze voelde zich hard en gesloten.

- Vader had zooveel vertrouwen in je - ‘laat dat kind’, heeft hij altijd gezegd - meer vertrouwen dan jonge beenen kunnen dragen.

Er zwol iets in Anna - liefst zou ze meteen zijn weggeloopen, om te huilen of te lachen, om alles te zeggen wat ze had verkropt, - als er iemand was die kon luisteren, - maar ze wist niemand. Ze stond star rechtop in de kamer en dit drong scherp tot haar door, dat er niemand was.

- Ga zitten en hoor me aan, zei de moeder.

Ze gehoorzaamde bijna willig. Het ergste was voorbij, - wat nu kwam, wist ze wel.

Het was een heldere, koele avond. De gastvrouw liep met Anna om het huis, dat frisch in de nieuwe

verf tegen de groene helling lag. De schemering was enkel een kwijnen van het licht, geen vaalheid door nevel of duisternis.

- De tuin zal nog gaan bloeien, zei de vrouw, en Willy heeft rozen besteld. Tegen den muur onder de pijlers stond een lange houten bank, met rechts en links een tafel ervoor.

- De pilaren worden groen van klimop en het hout wordt donker gebeten door het licht; nu vind je alles nieuw en kaal, maar zoo moet het beginnen.

Anna huiverde even en zocht naar een woord van afscheid. Ze had een kop koffie gedronken in de keuken, daarna had ze het heele huis gezien - en nu den tuin. Vrouw Kerr sprak vriendelijk met haar en zonder terughouding, - toch voelde ze zich niet de welkome gast, zooals haar was beloofd. Als ze nu naar huis ging, zou moeder tevreden zijn, maar zijzelf.... De vrouw legde een hand op haar arm.

- Kom binnen, ik wil een oogenblik met je praten; de mannen zijn nog op karwei, dat treft goed.

Dit zou ze moeten weigeren? - We gaan met alle dorpsgenooten om, had moeder gezegd, we informeeren naar hun zieken en hun vee, desnoods bezoeken we hen in een nieuwe woning - we praten niet met allen. En toch liep ze nu weer den drempel over bij deze Katholieken en ging aan de keukentafel zitten. Even nog, dacht ze, - voor het donker is, zal ik thuis zijn.

Het was alsof vrouw Kerr glimlachte om haar aarzeling. - Hoor eens, lieve kind, zei ze, als jij met

Willy trouwt, dan zal noch zijn vader noch ik je lastig vallen om het geloof.

Ze hield de handen gevouwen voor haar borst en blikte naar Anna op. - Jij weet waarschijnlijk niet wat je gelooft en mijn jongen weet het ook niet. Ik heb er nachtenlang over liggen denken - ik bedoel daarover, dat de meeste menschen er zoo gauw mee klaar zijn. Wij Katholieken hoeven niet te denken, zegt de pastoor - de Kerk doet het voor ons - wij hebben alleen te aanvaarden. Maar ik houd er niet van, als een stomme hond mee te loopen. En de Protestanten zeggen: Het geloof berust op openbaring, - maar wie is aandachtig genoeg om God's openbaring in eigen hart te beleven?

Voor de tweede maal in korten tijd werd Anna getroffen door de scherpe trekken van een vrouwengezicht, maar meteen ook wist ze, dat deze vrouw meer en anders had geleden dan haar moeder. Geboeid bleef ze kijken en luisteren. De oogleden vielen bijna toe, de kin stak vooruit, zoodat de peezen van den hals gespannen werden; de stem klonk zacht maar dringend.

- Misschien heet ik vroom. Het is waar: ik houd van de kerk, ik kniel voor de Moeder der Smarten, dan voel ik me niet zoo alleen. Ik houd ook van het gebed, van de mooie woorden: ‘Wees gegroet, Maria vol genade’; ik houd van het zingen en van de biecht. Maar dat is alles klein en duister, de wanden blijven, de ondoordringbare wanden, die me afsluiten van het Verhevene. Ik kniel en bid wel, maar het

geloof.... het geloof is me niet vergund.

Anna zat roerloos en kon niet denken.

- Als je met Willy trouwt, mag je Protestant zijn en hij ook - het zal wel iets beteekenen - of beteekend hebben, toen Luther er voor het eerst over sprak. Diep in mijn hart weet ik, dat de kerk niet noodig is voor de religie - daarover heb ik oneenigheid met den pastoor - en nog over andere dingen ook. Hij wil dat ik meer zal offeren, maar geld is er voor de aardsche beslommeringen. Hij zegt: Dat ben ik met u eens, en hij glimlacht fijntjes, - maar dan zegt hij ook, dat God de Kerk op aarde heeft gesticht, en dat kan ik niet met elkaar rijmen. Ik géef wel, ik begrijp dat de koorknapen een schoon hemd noodig hebben en de beelden moeten worden opgeschilderd, maar dat heeft met geloof niets te maken. Ze knikte Anna toe. - Zeg jij dus aan je moeder, dat ze gerust kan zijn: de pastoor heeft geen vat op ons - we zijn te ver afgedwaald.

Een oogenblik was het stil en weer wilde Anna afscheid nemen, maar ze kon niet spreken en tweemaal was er gezegd: Als je met Willy trouwt. Ze keek voorzichtig naar zijn moeder, die leek te luisteren - ergens blafte een hond. Nu sprak de vrouw weer: Misschien breng je de boodschap anders over en mogelijk zeg je heelemaal niets - dat staat je vrij. Je bent naar het huis wezen kijken, - het is veel verbeterd, nietwaar? - en het verwacht zijn gasten - of jij er ooit zult wonen, weet ik niet.

Weer hief ze het hoofd om op te luisteren; het was

nu bijna donker in de keuken en toch stonden de ramen nog helder in hun lijst gevat. Dof klonk een stem, toen een luide voetstap, ijzer klessend op steen: de beide mannen waren thuis gekomen.

Anna stond op en wenschte goeden avond. Toen reikte ze vrouw Kerr de hand. - Ik moet gaan, - mag ik eens terugkomen? Ze fluisterde bijna, ze wilde niet dat iemand buiten zijn moeder het zou hooren. Die stemde toe door een knippen van haar oogleden.

Willy hield de deur voor haar open en volgde. Ze keek den weg af naar omhoog en omlaag, - ze zag niemand buiten. Aan den donkerblauwen hemel stonden een paar zwakke sterren, de adem van den nacht was koel en geruischloos. Een oogenblik liepen ze zwijgend voort. - Je had me een kop koffie kunnen laten drinken, zei hij, - maar natuurlijk moest je *nu* juist weg.

Tot haar eigen verwondering lachte ze. - Ik heb je niet gevraagd mij thuis te brengen.

- Dat heb je wel, door bij ons te komen; je hebt zelfs nog meer gevraagd.

- Zoo.

- Of ik er wel aan denk, dat je nog altijd hier bent en geen vrijer hebt. - Als je iets voor me voelt, al is het een klein beetje, dan zou je het met me kunnen probeeren - ik zorg dan wel, dat het beetje grooter wordt.

Ze was zoo hard gaan loopen, dat ze nu stil moest staan om diep te ademen. Weer draaide ze haar

hoofd naar alle kanten; de bergen, aanéengerijd door de duisternis, waren grootsch en stom.

- Meen je dat? Ze zag zijn gezicht op gelijke hoogte met het hare en het was haar nieuw door de rust van zijn trekken.

- Ja, zei hij.

- En geloof jij ook, dat de pastoor ons niet zou moeien?

Hij trok zijn wenkbrauwen op. - Och, de pastoor bemoeit zich met alles - wat kan dat schelen?

Nu liepen ze weer voort, langzaam en bijna voorzichtig. Anna keek naar haar voeten.

- Het is wonderlijk, wat je zegt - ik begrijp het niet.

- Wat? - dat ik je zal leeren...? geloof het maar. Hij nam haar hand.

Het duurde even voor ze zei: Moeder zal er niet van willen hooren.

- Kom, dat valt wel mee - we laten Werner een goed woordje voor ons doen.

Weer bleef het stil, - ze liepen als kinderen zoo treuzelend, hand in hand.

- Zal ik dan morgen maar komen?

Haar voeten bewogen als buiten haar wil om.

- Ja, maar ik ben een beetje bang voor moeder.

- Ik niet. Vroeger heb ik met je mogen spelen - nou dan - en nu is het ernst. Hij sloeg zijn armen om haar heen en kuste haar mond.

Zesde hoofdstuk.

Nu het stemmenrumoer in de gang had opgehouden, kwam Anna tevoorschijn om de eetzaal te inspecteer en. Ze wilde niet dat de meisjes er zouden afruimen, zoolang er nog iemand aan tafel zat, tenzij het een voorbijganger gold, of een gast die te laat was gekomen.

In de open deur trad ze terug voor dr. Diedrich Ellmer, een man van een jaar of dertig, die dezelfde beweging maakte en licht voor haar boog. Ze fronste haar wenkbrauwen en liep langs hem - van plichtplegingen hield ze niet. Zooals ze had vermoed, was hij de laatste geweest, dus belde ze en begon het gebruikte servies te verzamelen. Soms dacht ze met eenige ergernis aan de menschen, die zich hadden laten voederen en daarna hun servet neergooiden, hun glas lieten staan, maar dezen avond was ze van andere dingen vervuld. Moeder, die den heelen zomer niet had willen luisteren, zou eindelijk komen praten. Onverzettelijk was ze geweest en ontoegankelijk voor rede. - We zijn nu meer dan een jaar verloofd, had Anna gezegd - u begrijpt toch dat we willen trouwen. Daarop gaf moeder geen regelrecht antwoord, maar waarschijnlijk had Werner haar ervan overtuigd, dat zijbeiden elkaar niet zouden opgeven. - Toen werd het bezoek aan Willy's ouders het grootste struikelblok. - Als er een dorpsgenoot aan haar deur kwam, zei ze, noodde ze hem waarschijnlijk binnen - het viel

althans te probeeren. Over de drukte van het bedrijf haalde ze haar schouders op - vader Joseph of moeder Tresa zouden een uurtje kunnen vrijmaken en wisten waar haar huis stond.

Voor haar, Anna, was deze slag niet te winnen, maar weer kwam Werner te hulp. - Wie werklui in dienst heeft, zei hij, is aan zijn zaak gebonden - u daarentegen kunt gaan wanneer u wilt. - Moeder had wel aan Wenger's Alois gedacht, maar die was hoog op de alp met het vee en de grasoogst was geheel binnengehaald.

- En dan, ging Werner voort, moeder Tresa loopt moeilijk en leeft in het seizoen al boven haar krachten. - Misschien was moeder pas voor dat laatste argument gezwicht; hoe het zij, ze zou komen.

Anna veegde broodkruimels op en keurde het dekservet en het tuiltje bloemen van iedere tafel. De eetzaal moest zoo gauw mogelijk weer toonbaar zijn, geen gast mocht door onordelijkheid worden afgeschrikt. De drie Hollandsche dames, die dit jaar waren teruggekomen, gingen er zitten theedrinken in den vroegen avond al. Ze spreidden een kanten kleedje uit en dekten den theepot af met een muts.

Anna begreep van de gasten te moeten leeren. Een oude Française had aanmerking gemaakt op het klotsen van de dienstertjes. - Ze moesten rondsluipen als jonge berinnen, had ze gezegd. Nu liepen de meisjes op vlakke rubberzolen. Met vrouw Tresa kon ze over deze dingen praten - haar eigen moeder trok de wenkbrauwen op en vroeg: Zal ‘Montana’

aan iedere gril toegeven? - Het eerste jaar waren er weinig gasten gekomen en was er zonder winst gewerkt, maar Anna had het bedrijf leeren kennen. Ze was meisje-voor-alles geweest, Joseph Kerr voerde de administratie, vrouw Tresa regelde de inkoopen en zorgde voor het linnen. Met een meisje van buiten, dat bekwaam heette in het vak, hadden ze het niet getroffen: ze werkte wel, maar zonder veel aandacht of toewijding. - Als ik mijn overdenkingen zou geven, had Anna eens gezegd, toen zij bij vrouw Tresa in de keuken zat na het eerste seizoen. Daarop hadden ze lang en uitvoerig gepraat. In hoofdtrekken waren ze het met elkaar eens: er moest een centraal gezag zijn, waarvan leiding uitging. Ditmaal hadden ze wijsheid en steun gezocht: dan bij Bertha, het meisje van buiten, dan bij den kok of vader Joseph, die in een hôtel was opgegroeid. Dat moest veranderen: alleen wie de kennis had, zou de macht krijgen.

Anna was door deze uitspraak getroffen, maar na eenig denken keek ze vrouw Tresa onderzoekend aan.

- Als uw man alles had geleerd uit het bedrijf van zijn vader, als hij de fouten wist waardoor het.... Ze brak af.

De ander trok haar wenkbrauwen op, terwijl haar oogen bijna dichtvielen en vulde aan: Waardoor het is weggekwijnd - en dat in een land als het onze.

Nog aarzelde Anna een oogenblik voor ze haar zin voltooide: Zoudt u hem dan de leiding willen geven?

- Als? - ja. Dat klonk volmondig en wegwerpend tegelijk. - Maar hij heeft er niets uit geleerd, doordat hij niet heeft gewild. Herinner je maar wat hij antwoordt als ik hem vraag: hoe ging dat vroeger bij jelie? ‘Dat weet ik niet.’ Hij trekt graag een flesch open - dat zullen we hem laten doen - en dan de administratie - maar overigens....

Anna was den draad van haar gedachten kwijt. Ze wist hoe het dorp oordeelde over het huwelijk van Joseph met de veel oudere Tresa, maar deze toon van vrouw Kerr was haar nieuw. Bijna zou ze zeggen: Praat niet zoo over hem, hij is Willy's vader, en zweeg uit onbewusten angst voor de zelfrechtvaardiging, die ze ermee zou uitlokken. Pas in een later gesprek kon ze op haar bedoelingen terugkomen: Wie de macht kreeg, moest den goeden wil hebben, - was de ander dat niet met haar eens?

Vrouw Kerr had even een trilling bij haar linker mondhoek.

- Ja? vroeg ze, zou het daarop aankomen? de menschen hebben mij zooveel over een goeden wil gepraat.

Dit keer hield Anna voet bij stuk en er kwam iets dwingends in haar oogen. - Ik denk nu aan het bedrijf, zei ze, dat liet Bertha vrij onverschillig en de kok zorgde voor het eten, maar ik.... Ik heb dikwijls mijn mond gehouden, omdat ik nog veel moest leeren, maar zoodra ik de kennis heb, zou ik die willen gebruiken, hier, in dit huis - ze boog haar hoofd - omdat ik toch met Willy trouw.

Vrouw Tresa knikte verscheidene malen. - We hebben op je gerekend, zei ze, vader Joseph vooral. - Bassmann's Anna komt, heeft hij gezegd, - wat praten jelie over verschil in geloof? - wacht maar, ze komt, het mooiste meisje van het dorp en een helder verstand. De zaak is op jou gekocht, - je zult de jonge vrouw van ‘Montana’ zijn.

Nu keurde Anna den parquetvloer en oordeelde wrijven nog niet noodig. Ze hadden veel dames, dit seizoen, en de meeste kwamen niet met vuile schoenen aan tafel. Vervolgens inspecteerde ze de ruiten en de bloembakken daarvoor; het speet haar dat er niet was gelapt éér moeder kwam; Willy zou het morgenochtend moeten doen. Een oogenblik keek ze naar juffrouw Thiss, die in het voorbijgaan dr. Ellmer aansprak. Wat verbeeldde zoon schepsel zich! Aan het uiterste tafeltje van het terras zat Werner met Willy, natuurlijk over een boek gebogen, Willy in een vuile overall - ze wist niet of ze daar iets van zou moeten zeggen? In den avond zag ze graag de gasten om het huis heen, ze keek dan naar hen om te zien of de dag hen had bevredigd. De jonge menschen bleven vaak staande overleggen; als ze veel omhoog tuurden en hun arm uitstrekten, gold het plannen voor morgen. Een paar oude heeren drentelden met hun sigaar een vijftig meter heen en terug; twee kinderen maakten jacht op een poes. En daar, om de bocht van den weg, kwam moeder aan; ze had toegegeven, maar nu kwam ze dan ook vóór het bedoelde uur. Anna voel-

de zich blozen, ze wist hoe druk het in de keuken was. Iedereen liep er rond, het fornuis moest blijven branden, de avondmelk werd gebracht, de vloer moest worden gedweild - alleen vrouw Kerr zat aan de tafel en maakte het menu op voor morgen. Telkens vroeg ze naar Walter, den kok, die een luchtje ging scheppen nu zijn schotels niet meer te vuur stonden en weinig lust had, onmiddellijk aan de eischen van den volgenden dag te denken. Hij zette zijn muts nog wat schuiner en maakte de meisjes aan het lachen. Dan liep ze soms zelf naar moestuin of voorraadschuur, mompelend dat de jeugd haar eigen wegen ging. En zijzelf, Anna, had ze haar werk afgedaan?

Maar ze moest nu aan de ontvangst denken, het beste zou zijn....

- Juffrouw Anna, mijn vriendin heeft trek in soep: u weet, ze kon niet aan tafel komen.

- O, mevrouw Günthy.

- Misschien hebt u nog een bord van vanmiddag; de avondsoep was niet best.

- Ik wil graag voor u kijken; kamer...? juist, kamer No. 4.

De meeste gasten waren al naar binnen gegaan, toen Anna aan het tafeltje van de beide moeders kwam zitten, opzij van de keuken. Er werd een getal genoemd, vrouw Tresa herhaalde het.

- Natuurlijk niet in éénmaal te overhandigen - ik heb mijn zoon aan de Universiteit, - het zou mij liever zijn geweest het huwelijk uit te stellen.

- Ach, zei de ander, een jong huwelijk is het mooiste, - maar doe met den bruidschat zooals u wilt. Vrouw Bassmann snoot haar neus. - Een hôtel, zei ze, is een riskant bedrijf, er zal bijvoorbeeld oorlog uitbreken en de vreemdelingen blijven weg.

De kleine vrouw Tresa maakte de mimiek met oogleden en wenkbrauwen, waardoor haar gezicht zoowel naar onderen als naar boven langer leek te worden, wat haar een uitdrukking van groote gelatenheid gaf.

- Het heele leven is riskant, vrouw Katharine en we kunnen het nog met geen millioen beveiligen.

Het bleef een oogenblik stil; de lucht was koel en boven hun hoofd stonden een paar heldere sterren. Vrouw Bassmann strekte haar bovenlichaam. - Ik heb geleerd dat wij het onze moeten doen, zei ze, al zullen onze middelen wel eens tekort schieten. Mijn man en ik hebben niet hoog gereikt, maar onze eenvoud is ons goed bekomen. In het hôtelbedrijf ligt iets - ze beurde haar handen op - iets wufts en onberekenbaars, dat bij mij niet aanspreekt. Er is meer: Het verschil in geloof. Ik ben niet bang voor *u*, maar voor de kracht van uw Kerk. De pastoor zou u metrust laten? Ze trok met haar schouders. - Goed, u hebt uw tijd gehad, maar de jonge menschen beginnen pas en als de kerk het huwelijk inzegent, dan doopt ze ook de kinderen in haar naam.

Anna beet op haar lippen. Het stak haar, dat geen der moeders naar Willy vroeg en er werd gepraat, alsof ook zij niet was gekomen.

- De macht van de Kerk, zei vrouw Tresa en haar stem klonk ijl als een kinderzucht, - hoe stelt u zich die voor? De Kerk heeft macht over wie in haar gelooft - en daarmee uit.

Er klonk muziek - beneden in het huis werd gedanst. Anna wist hoe het zou zijn: vader Joseph stond voor de schenkkast, hief zijn flesschen naar het licht en keek met warme oogen naar de schuifelende paren. Zijzelf werd er soms door geboeid, maar Willy hield er niet van, en den volgenden morgen was het of hij haar ontweek. Dr. Ellmer en zijn vrienden dansten niet; wel zaten ze aan den kant en dronken. Er was iets in hun gezicht, dat zij niet prettig vond - een volheid van leven, die haar beklemde.

- Als de Kerk het huwelijk inzegent, herhaalde vrouw Bassmann, is mijn dochter Katholiek en moet haar verdere leven dansen naar het pijpen van den pastoor.

Vrouw Tresa hief haar hoofd op naar de sterren. - Tja, zei ze, als u bang bent - angst is erger dan de dood.

- Maar wij zùllen niet in de kerk trouwen, zei Anna.

Uit de keuken kwam Willy en wenschte goeden avond. Hij had met Werner uitgemaakt, zei hij, dat het hier een omgekeerde Jacob-geschiedenis gold. Gelukkig had hij geen broer, met wien zijn moeder Anna kon bedriegen. Maar hoe zat dat ook weer met die bokjes? - wie weet wat voor list Anna zou be-

denken, om dit tweede seizoen gunstig te doen zijn, dan zou in den herfst het huwelijk plaats vinden als haar welverdiende loon.

Hij was op het puntje van Anna's stoel gaan zitten en hield haar vast om niet te vallen.

- Leest een Katholiek den Bijbel? vroeg vrouw Bassmann.

- Dat weet ik niet, maar geitenhoeders vertellen elkaar de geschiedenis van Jacob, - het is zoo mooi, je kunt het honderdmaal hooren.

- Is Werner naar huis gegaan?

- Neen, hij bestudeert het dansen, daar moet hij ook eens examen in doen.

Plotseling lachte vrouw Tresa. - Wat ben je toch een gekke jongen, zei ze gichelend, - willens en wetens zou ik Anna niet kunnen bedriegen.

De bezoekster stond op. - Het is mij niet naar den zin, zei ze - ik zal er nog met onzen dominee over praten.

Weer sprak Anna en voelde Willy's arm om zich heen: Kunt u niet begrijpen, moeder, dat ik het pad naar de kerk wil loopen, dalend en terug omhoog en bruidsuikers strooien voor alle kinderen van het dorp? Dat is toch het mooiste wat ikzelf als kind heb beleefd. De kerk doet er niet toe, maar als de pastoor ons wil zegenen in het voorportaal omdat ik niet naar binnen mag, dan moeten we tenminste het pad loopen in onze bruidskleeren en begint ons huwelijk zooals ik me dat altijd heb voorgesteld.

Een oogenblikwas het stil - zelfs de muziek zweeg.

Toen stond Willy op en trok Anna mee. - We zullen u thuis brengen, zei hij tegen haar moeder, eer we van dezen stoel vallen.

Vrouw Kerr stak haar hand uit. - Praat u met den dominee, misschien wil hij ook een woordje zeggen in het voorportaal, zooals ieder welwillend mensch dat zou kunnen doen - een huwelijk spreekt toch tot ons hart.

Nu liepen ze den stijgenden weg, de moeder in het midden, en zwegen. Anna voelde de duisternis als iets wezenlijks dat haar verhulde; ze glimlachte er om, het was haar goed, alleen te zijn. Nu kom ik nooit meer bij moeder thuis, dacht ze, - tenminste niet als vroeger. Toen vader nog leefde was het thuiskomen een prikkel, maar moeder weet niet hoe hoog hij heeft gereikt. Ze praat maar over zijn eenvoud en wil hem daarmee klein houden, binnen haar gezichtsveld. Och, dat is onbegonnen werk.

Een minuut ging zonder gedachten voorbij; toen voelde ze zich weer loopen alsof ze was gesluierd. Ze wist niet of ze ooit haar sluier zou afdoen voor Willy - misschien zou het niet kunnen, ook al wilde ze het. Hij zou haar in zijn armen nemen - maar ook dan zou er duisternis zijn. - Ze glimlachte vaag en zag de trekken van haar vader. O, ze wist wel met hem te hebben gesproken. Stil, nu moest er iets worden gezegd, anders zou ze niet meer weten waar ze was. Er kwamen een man en een vrouw den weg af, ze liepen langzaam. Eerst heel dichtbij herkende Anna hen, het waren juffrouw Thiss en de brieven-

besteller, wiens vrouw zwaar ging van het derde kind. Willy had gegroet.

- Dat mensch, zei Anna, - ik wilde dat we zulke gasten konden weigeren. Op het Bondsfeest heeft ze met hem gedanst en ze laat hem blijkbaar niet weer los.

- O jawel, zei Willy, - die dingen vallen altijd mee, maar zoo'n meisje moet het van haar vacantie hebben.

Anna schokte met haar schouders. - Ze is onbeschaamd, ik heb haar doctor Ellmer zien aanhouden voor een praatje.

- Is dat die vent met het gladde bakkes en den uilenbril?

- Ik weet niet.

- Hm, ik denk dat juffrouw Thiss hem in het snotje heeft, beter dan jij.

Nu gingen ze zwijgend tot aan Anna's ouderlijk huis. Vrouw Bassmann haalde den grooten sleutel tevoorschijn, ontsloot de deur en keek het diepe zwart van de gang in. - Je kunt altijd bij mij terugkomen, zei ze tegen haar dochter, - een verbroken engagement is geen schande, maar een huwelijk terwille van het kerkepad begrijp ik niet.

Anna voelde Willy's hand om haar elleboog.

- Kom, zei hij, - dag moeder, wel te rusten. Het was de eerste maal dat hij deze vrouw ‘moeder’ noemde. Het meisje aarzelde nog, maar kon niet dadelijk spreken. Nu sloeg de deur dicht. - Dag! riep ze luid en wachtte.

Er kwam geen antwoord.

Ze wist niet wie van hen tweeën de leiding nam, ze liepen het bleekveldje en het huis van de buren voorbij en kwamen zoo op het kerkepad. Een heggeroosje geurde; als donker toegedekte kolossen lagen de bergen aan den overkant van het meer. De maan was nog niet opgekomen, alle vormen waren massief en grijs in het grauwe licht, alleen de hooge floxen in den tuin van Stierli hadden iets van hun blanke wit behouden. Nergens was gerucht, maar nu begon de torenklok te slaan, nadrukkelijk dreunend. Het was Anna als sloeg hij voor hen. Toen de tiende slag was weggestorven, stonden ze voor de paar treden naar de buitengalerij van de kerk. Ze gaven elkaar een arm en liepen in de stilte, die zij zich nu bewust werden, naar het open voorportaal. De breede, gesloten deuren voorbij; aan het lage muurtje met de sparren van het kerkhof er achter hielden ze halt. De graven lagen diep beneden hen, de boomen reikten met spitse kroon tot hun borst. Ze zagen het landschap dat hun zelfs in den nacht vertrouwd was.

- Ik geloof aan God, zei Anna. Ze was een klein beetje grooter dan Willy, haar mond kwam bij de opening van zijn oor.

Willy antwoordde niet onmiddellijk. Toen zei hij: Zoo is het begin: De mensch gelooft aan God en weet niet wat het beteekent.

Door een dunne wolk schemerden zwak de lichtjes aan den overkant.

- Maar jij toch ook? vroeg ze.

Hij begreep die vraag.

- Ja, zei hij, - lang geleden al, toen we nog kinderen waren. - Maar niet de hokus-pokus van de kerk.

- Van *deze* kerk.

Hij trok licht met zijn schouders. - God heeft me nooit doen vragen naar een andere.

Er ging een huivering door Anna heen. Ze hadden beide dien naam genoemd, nu moesten ze elkaar wel liefhebben.

Ze ademden zwijgend in den nacht.

Zevende hoofdstuk

Anna ontsloot de keukendeur. De morgen was dauw-koel, de hemel glansde nog niet. Terwijl ze zich bukte naar wat houtjes voor het vuur en het zachte ruischen van de wel tot haar doordrong, voelde ze haar borsten gespannen en ze glimlachte om haar kleine zuigeling. De laatste weken stond ze op eer de kinderen riepen en Rosa door hun ruchtigheid werd gewekt. Daardoor had ze hen, meer dan vroeger, in de hand en stilde het kleintje met een rust, die haar soms bovenmenschelijk voorkwam. Het gebeurde dat dokter Ludwig uit zijn auto stapte om zich een oogenblik te verlustigen aan het kind.

- Ja-ja, zei hij en had geen aandacht voor iets anders, - hoe oud is het nu?

Het was in Februari geboren in een zoo helderen nacht, dat alle sterren zichtbaar waren - en vandaag was het vier maanden oud.

Het vuur gloeide al, ze zou de geit melken en pap koken voor de kinderen. Telkens opnieuw was het een vreugd, hun het zelfbereide eten te schaffen; hun oogen werden wazig door den damp en het ‘dank moemi’ van Heinz klonk schuchter en innig. Twee jaar lang was hij haar liefste kind geweest; - nu gaf het even een schok, dit te bedenken. Met niemand kon ze hierover praten; Willy zei: hij wordt groot en gaf hem een stuk gereedschap, moeder Tresa waakte over hem als over alle jeugd, maar het bijna onaardsche, dat Rosa nu had, was van hem

weggevallen. Treesje, haar eerstgeborene, was bewegelijk, spiedend en onvoldaan geweest, een klein vrouwtje, zorgelijk en gerimpeld. Daarna werd ze getroffen door den diepen blik uit Heinz' glanzend gave kinderoogen. En nu lag Rosa in de oude wieg en kuste haar eigen roode lipjes als ze door de melkborst was verzadigd. Haar ernst was luchtiger dan die van Heinz, speelsch en genotvol. De jongen trampelde op bloote voetjes door huis, viel, greep zich vast in haar schoot, stamelde zijn eerste woorden, krijschte soms van drift - Rosa keek urenlang naar haar draaiende handjes zonder het hoofd op te beuren.

De geit mekte en liep haar tegemoet, toen ze den stal binnenging. Ze hurkte, klemde de ton tusschen haar knieën en vatte de tepels krachtig aan. Als iederen morgen schoot er wat melk uit haar eigen volle borsten. Even nog, dacht ze, - zòò is mijn voorsprong op de slapers niet groot genoeg, - vooral vandaag niet.

Het was Willy's verjaardag, - ze zouden met de kinderen uitgaan. Het seizoen was nauwelijks begonnen, alleen de Zondagen waren druk door passanten. Eer de postbode kwam, dien morgen, wilde ze weg zijn - mogelijk viel er anders te bespreken en te overleggen. Vader Joseph las geen aanvragen voor logies: hij zou nooit anders dan feestgangers willen, menschen die veel aten en dronken en dan naar huis terugkeerden, - de meeste pensionnaires vond hij te matig en te braaf. Moeder Tresa werd

oud en zwaar op de hand, buitenlanders zou ze liefst naar hôtel Des Alpes verwijzen, om hun taal en hun vreemden godsdienst.

- Chineezen en Arabieren? had Willy eens gevraagd - ik voor mij zou graag weten hoe men den Witten Olifant aanbidt.

- Spot jij maar.

- Neen, moedertje, maar alle menschen, die wij kennen, bidden den mammon aan.

Nu stond de witte geitemelk op het vuur en Anna strooide er al roerend maisvlokken in. Zijzelf kookte in voor- en naseizoen, ook voor de gasten. - We vragen dan minder geld, zei Willy, en disschen overvloediger op, - maar hij liet haar begaan. Het was hun beroep, gasten te houden, - toch zou Willy nooit zijn ambacht opgeven.

- Ik? had ze hem eens hooren zeggen, - ik ben loodgieter, en haar gedachten vulden aan: mijn vrouw heeft een hôtel uit liefhebberij.

De pap werd dik en schuimig, ze schoof haar naast de pijp en greep een pan met kippeboutjes. - Brood en kip had Willy besteld, - het vleesch moet stijf staan in het vet, beneden aan het meer warmen we het op. Hij zou zijn zin hebben, al wist ze niet hoe alles te vervoeren: kinderen en mondvoorraad, dan nog doeken voor Roosje, melk en wijn.

De trap kraakte, in de open deur kwam gioeder Tresa, klein en vaal in haar verschoten japon. - De kinderen slapen nog, zei ze, is het je recht? In haar stem hoorde Anna zorg om den buitengewonen dag.

Ze stak haar hand uit, die warm tintelde. - Goede wenschen voor uw zoon, zei ze, gezondheid en....

De uitdrukking van moeder Tresa's oogen weerden verdere woorden af. Het bloed steeg Anna naar het hoofd. Gezondheid was een voornaam ding, dacht ze, voor een man die vrouw en kinderen had en daarbij goed zijn brood, maar een enkele maal werd ze herinnerd aan moeders gemis. Hoe was het ook geweest, dien eersten avond, een bittere klacht over de kerk - neen, over het ontoereikende van het geloof? Ze trok haar wenkbrauwen op, de woorden wekten geen weerklank in haar hart.

- Ja, zei ze, nu ga ik Rosa helpen en het vuur moet blijven branden.

- Jij ook gelukgewenscht met je man, zei de oude vrouw, - dat hij je lang gespaard mag blijven. Haar gezicht droeg weer de gewone uitdrukking van aandacht en zorg voor het stoffelijke leven.

Een beetje haastig liep Anna de trap op - de wensch van moeder Tresa kwam haar zonder heerlijkheid voor. - Dat hij nog niet zou sterven - alsof hij haar in alles voldeed, zoodat er niets anders bleef te hopen.

Nu trof haar een half onderdrukte kinderlach; in het groote bed lagen Treesje en Heinz, ieder aan een kant van hun vader. Ze keken naar haar, de kleine jongen wat onbestemd, Willy rustig, Treesje met helle oog flikkeringen onder een warrigen haardos. - Zoo, zei ze, - is het al feest? en werd vaag ontroerd door Willy's glimlach. Meteen braken de

kinderstemmen los. Nu nam ze Rosa in haar armen, hield haar den anderen voor; het kindje rekte zich onder het ontwaken.

- De jongste eerst: Duizend gelukwenschen voor vader; - nu Heinz. De kleine jongen zuchtte eer hij zei: Pappi. Treesje had zich niet stil kunnen houden, was omhoog geklommen en danste door het bed. - En moeder? vroeg Willy. Hij keek haar aan, maar ze ontweek zijn blik. Er was nu veel te doen, zei ze, het ontbijt wachtte al en de Zondagsche kleertjes lagen klaar. Wasschen en haarkammen buiten - de zon scheen. Daarop trok ze zich terug met haar zuigeling.

Terwijl Rosa dronk en bij lange scheuten de rust in haar weerkeerde, dacht ze: ik had hem toch kunnen omhelzen, - wat heb ik het mijn eigen moeder niet kwalijk genomen, dat ze het gewone leven liet voortgaan op bijzondere oogenblikken. - Kende ik toen den drang van het gewone leven nog niet? Het is waar, mijn borsten lieten geen verzuim meer toe, het zog spoot in Rosa's halsje. - Ik zal hem omhelzen in de keuken, vóór moeder haar handen vouwt, op gevaar af, dat vader Joseph iets onpassends zegt. - Maar ze boog haar hoofd en voelde dat het goede oogenblik was voorbijgegaan.

Twee uur later konden ze vertrekken. Nog eens keek Anna de keuken rond en zocht naar een woord aan moeder Tresa. - Als er iets onverwachts gebeurt ....

De oude vrouw liet haar oogleden vallen. - Dan

hoor je het vanavond wel je zoudt nu gããn.

Eindelijk liep ze het huis uit, Willy wachtte al op den weg met de kinderen. Nog was de lucht frisch en zuiver, de hemel vertoonde zich wolkeloos en er ging geen zuchtje wind. Anna genoot van het licht en dalend gaan langs hardgrauwen steen, waarin bijwijlen iets glinsterde, langs bloemen in het gras, die hooggesteeld stonden of met felle kleur in het aardtapijt leken verwerkt, langs donkere, wijd vertakte sparren. Na een poos dacht ze aan de kinderen, die haar niet hadden gestoord. Treesje liep los naast den wagen, haar mondje stijf dicht, Heinz hield den gepolsterden rand omklemd en keek naar het ronddraaien van het wiel.

- Zie je de bloemen wel? vroeg ze naar Treesje gericht, - en de hooge boomen?

Het kind gaf haar een snellen, ontwijkenden blik.

- Laat haar, zei Willy - heb ik jou vroeger gevraagd, als we samen de bergen in gingen, of je hoorde en zag?

- Je was mijn oudere niet.

- En we lieten elkaar jong zijn, daarom speelt het eene kind met het andere. - Roosje slaapt, voegde hij er na een oogenblik van zwijgen bij - mag ze?

Een beetje strak zei Anna: Ze slaapt altijd op dit uur.

Treesje begon te praten: Pappi - de autobus - als er nu menschen bij ons komen?

- Dan zegt oma: Gaat u toch zitten - en opa vraagt: Wat wilt u voor lekkers drinken?

Hij bouwde hun stemmen na en het kind lachte.

- Mag dit wèl? vroeg Anna.

Moeizaam, zwaar stampend, werkte de bus zich omhoog; voor den kinderwagen was een ontwijkje. Anna nam Heinz op haar arm; Treesje tegen haar schoot geklemd, keek scherp naar de buspassagiers en wuifde.

- Die twee dames, riep het kind met uitgestrekten wijsvinger, komen bij ons, en dan zou *ik* een chocolaadje krijgen! Ze trok haar moeder aan den mouw.

- Hè, mammi!

Anna bukte zich om den jongen neer te zetten, maar die begon te trappelen en sloeg zijn handjes in haar gezicht.

- Wat nu? - loopen, hoor, je bent nog niet moe. Maar Willy nam hem met één arm van haar weg en zette hem op den wagen tusschen de stijlen van het handvat.

- Zoo, zei hij, straks krijgen we allemaal een chocolaadje, op het oogenblik dat die dames uitstappen en hun neus snuiten.

Anna vergat haar ontstemming. Hij is zelf een kind, dacht ze, daardoor kan hij met de kinderen praten. Ze liepen nu vlug voort, de zon begon te branden in hun nek. Treesje vroeg algauw om hetbeloofde lekkers, maar kreeg ten antwoord dat de bus nog niet boven was. En toen liet Willy de dames lang rondkijken, staande voor den winkel van Thomas Gmürr. Onderwijl zochten ze naar hun zakdoek. Het dorp vonden ze niet veel bijzonders. Als het nu nog hoog

lag, maar op negenhonderd meter hoefden de huizen zoo schamel niet te zijn. Ze snoten daar hun neus eens op en toen, plotseling, zagen ze een klein meisje loopen. - Kom jij eens hier!

Treesje's oogen blonken.

De steengroeve voorbij, de groote bocht om, dããr lag het huis waar ze zouden rusten. Het was witgepleisterd, had een kleinen voortuin en een grasveld ernaast, zacht glooiend naar het meer. Een perzikboom langs latten geleid gaf lichte schaduw aan bank en tafel daaronder. Langs de vensters van het huis bloeiden geraniums en petunia's, hel rood en donker violet. De bergen achter het meer, vol zonlicht op hun ruig beboschte wanden, waren nabij en grootsch.

De kinderen schoven zwijgend op de bank naast hun moeder, die Roosje aan haar borst had gelegd, - Willy begon den wagen uit te pakken. - We krijgen koffie met room en veel lekkers, zei hij, - dit is feestelijker dan Maria Hemelvaart.

Uit het huis kwam een vrouw tevoorschijn, die Willy herkende, zoodat ze haar hand uitstak en naar zijn leven vroeg.

Anna deed haar best zich niet door hun woorden te laten afleiden. Op haar borst voelde ze den adem van haar zuigeling en begreep het zwijgen der twee andere kinderen. Korte poos wist ze zich verzonken in de kracht van het werkende lijf en een lichte bedwelming kwam over haar geest. Maar op de eerste afmatting van Rosa reageerde ze willig door het

kind aan de andere borst te leggen. Willy praatte nog, in zijn stem was de gewone dartelheid om de zwakheden der menschen. Zij hoorde alleen den bekenden klank, de zin der woorden drong niet tot haar door.

Toen ze klaar was, gaf ze het kind aan Willy over, - de vrouw keerde juist terug met het dienblad. Hij deed haar een stap tegemoet en strekte zijn armen. - Is ze niet mooi? ze glanst van voldronkenheid.

Anna sneed de meegebrachte taart aan.

Nadat ze zich hadden verkwikt en terwijl Rosa op haar bedje lag, zwierven de andere kinderen al spelend langzaam naar den oever van het meer. Anna zat gebogen, het hoofd opgericht en tuurde voor zich uit; Willy, met zijn rug leunend tegen haar aan, had zijn voeten op de bank getrokken.

- De zon doet me deugd, zei hij, - nu ga ik jou omtooveren tot een rotsblok, dat je niet kunt verroeren en me doen vallen door een plotselinge beweging. - Ze antwoordde niet, haar gedachten gingen traag. Er stond een geit in het gras en aan den oever zouden wel scherpe steenen liggen, - zoo ver mochten Heinz en Treesje niet gaan - ze had het hun uitdrukkelijk gezegd. De warme lucht bedwelmde; een rotsblok, waar de zon op scheen, hoefde nooit de kinderen achterna te loopen. Vanmorgen nog was Heinz haar ontglipt en ze hield zijn broekje in de hand. Als haar dat bij moeder gebeurde, midden in het dorp, dan spraken de menschen er schande van. Altijd liep hij naar het stroomende water, het lachen

borrelde uit zijn keel. Weer was hij haar liefste kind, hij had zoo gewoeld in haar schoot, alsof hij ook toen al van haar weg wilde.

Haar hoofd knikte.

- Hei! zei Willy, - je maakt me wakker. Ik droomde van een alp waar kaas op groeide, als paddestoelen, groote en kleine. Waar zijn de kinderen? Ze schrok niet van die vraag, ze waren in haar gedachten, goed en geborgen.

Hij was opgestaan. - Ik zie hen niet.

Nu eerst begreep ze en meteen ook snelde ze hem vooruit. De wei was grooter dan ze had geweten, de bergen aan den overkant leken zich terug te trekken, de wereld won aan diepte. Waar hadden de kinderen zich verstopt? - door struiken en rotsen was de oeverlijn niet overal zichtbaar. Ze begon te roepen, maar had nauwelijks adem. Dezelfde roep, krachtiger en onmiddellijk herhaald, klonk uit Willy. Een kleine roeiboot lag te deinen, ze lette er niet op, totdat haar het rimpellooze watervlok trof en het levendig schommelen van de boot. Willy was haar voor gekomen, hij scheen eerder het doel te hebben gezien dan zij. Nu greep hij den boord, klom naar binnen - op den bodem zaten Heinz en Treesje, hun oogen groot open, stralend en zonder vrees. In een flits zag Anna de natuur, bergen zich spiegelend in het stille water. Hoe onaandoenlijk was de schepping - bij God gebeurde niets. Toen nam ze Heinz in haar armen en ging op het roeibankje zitten - Willy had de boot bedaard. Haar hart

bonsde nog, met haar linkerhand voelde ze den snellen hartslag van het kind. - Menschen, dacht ze, - oproerige zwakkelingen.

- Kom, zei Willy; hij stond met Treesje op den oever en strekte zijn hand uit. Zonder spreken liepen ze terug door de wei; de geit mekte. En eerst door dat hulpelooze geblaat dacht Anna aan haar zuigeling en versnelde haar stap.

Onder het bladerdak lag Rosa en keek rustig naar het spel van zon en schaduw.

Al gauw besloten ze nu verder te gaan, Willy kreeg honger en Anna wilde haar troepje om zich heen houden, wat het best gelukte, wanneer ze liepen of maaltijd hielden. Ze volgden den smallen weg langs het meer. Breed-uit, maar eng omsloten door de bergwanden, lag het water. Anna wist niet hoe zichzelf het best te bevredigen; ze voelde de hand van Heinz in de hare en keek uit naar een plekje, ruim genoeg voor hen allen, - ergens waar schaduw was en een bemoste steen die als tafel kon dienen. Maar dan weer tuurde ze in de verte, waar de bergen tot vage, grijze schimmen werden, overheerscht door het machtige blauw van den hemel. Daarheen trok haar heimelijkste wezen en ademde er de lichte schoonheid, die het behoefde.

Weer moest Willy de kinderen meetronen door woorden en beloften. Ja, een gat in den grond werd hun fornuis, met een rookgang naar buiten en een treefje van groene takken, die ververscht moesten worden, eer het vuur hen brak en de pan omsloeg.

Onderwijl raapte hij wat sparre-appels en dorre twijgjes. De kip zou misschien nog te redden zijn uit het vuur, maar het vet, dat over den rand vloeide, ging verloren, al zou de vlam er hoog en knetterend uitslaan.

Het was Anna of hij haar naar huis lokte door zijn verhalen en ook alsof ze ditzelfde honderdmaal had beleefd. Werk en warmte, vleesch en vet, de lachende, weerbarstige, schreiende kinderen, dat alles hoorde tot Willy's wereld.

Ze vonden een beschut en schaduwrijk zitje. Rosa werd op een bedje van thijm gelegd, want de wagen moest nu al zijn schatten afgeven. Een poos werd de kleine jongen geboeid door het werk van de menschen. Hij juichte, toen hij zijn moeder brood zag snijden en wist haar een brok af te bedelen, dat hij langzaam en peinzend opat. Toen stak hij resoluut den smallen weg over en liep naar het meer. Er was daar een klein strand, het water kabbelde over een paar steenen. - Zal ik hem baden? vroeg Anna zacht, - maar Willy schudde het hoofd. - Vuur en water verdragen elkaar niet; straks misschien. In haar armen droeg ze den jongen terug, ging met hem naar den aardoven zitten kijken en trachtte zijn spartelen te bedwingen. Onderwijl dacht ze aan moeder Tresa, die een nooit aflatend geduld met de kinderen had. Ze zag het vertrouwde gezicht, vaal en rimpelig, met de rood omrande oogen. Urenlang, dagenlang werkte moeder zonder naar buiten te kijken, zonder een woord ook over zichzelf. Maar dan ge-

beurde het, dat ze haar boezelaar aan een spijker hing en naar boven slofte om zich te kleeden. Hoewel hun huis op dezelfde hoogte stond als de kerk, moest ze eerst klimmen en dan dalen erheen. Als ze terug kwam, trilde ze van moeheid en zocht een plekje, waar niemand haar stoorde. Drongen de kinderen toch tot haar door, dan prevelde ze wat en aaide onophoudelijk hun hoofd, als moest ze een groot gevoel overwinnen. Was het een verlangen of een ontgoocheling? - Willy zei: De kerk deugt niet voor moeder. Hij liep er een enkele maal heen, een Zondagmorgen, en als hij thuiskwam, had hij veel dorpelingen gesproken en praatte druk over het werk, dat voor hem op handen was. Maar moeder Tresa.... Haar gedachten braken af, het vet borrelde in de pan. Willy stak een ijzeren vork omhoog. - Nu gaan we smullen, zei hij.

Later, dienzelfden middag, lagen ze op het gras. Heinz was in slaap gevallen, zijn hoofd in Anna's schoot, terwijl Treesje ronde kiezeltjes zocht en dan weer bloemen. Korten tijd was er geen ander geluid dan het ruizelen van den waterval, een honderd meter van hen af, en het zoemen van een insect om hun hoofd. De warmte woog op hen, maar Anna dorst zich niet overgeven aan den slaap; bovendien was het haar goed zoo, er keerde iets liefs in haar terug, een droom van vroeger, toen ze nog vrij was. Willy stootte haar aan. - Zeg, ik geloof al zijn leven, dat je me hier een blauwtje hebt laten loopen, zooveel jaar geleden, precies hier, of....?

Ze ging op haar elleboog leunen en keek naar één der kolossen aan den overkant, dien met de scheeve punt, de Juchaltzer. Er lag daar nog sneeuw in een diepe plooi, maar de helling daarnaast was groen en zonnig. Het was of haar hart pijn deed.

- Misschien was het hier, zei ze, maar er groeiden andere bloemen. Ze zag de uitdrukking van zijn gezicht niet. - Zoo, kijk eens om? Langzaam wendde ze het hoofd, - naast zijn schouder stond een forsche, donkerbloemige akelei en daarachter, tegen den grijzen rotswand, nog een.

Het was Anna niet mogelijk haar gevoelens te bepalen; ze dacht aan Rosa, die weer moest drinken, aan Heinz, die zuchtte in zijn slaap. De hooge groene helling van den Juchaltzer lag onbereikbaar ver - een droombeeld - om haar heen waren de kinderen met donkere oogen - Heinz sloeg juist de zijne op - en de bijna zwarte bloemen.

Treesje, die het wagendekje om haar hoofd had gebonden, trok het kleine broertje overeind, - ze wilde bruiloftje met hem spelen, in den schoot van haar jurk had ze genoeg steentjes en bloemen verzameld om als bruidsuikers te strooien. - Kom hier, Heinz. Mammi, hoe heet hij ook weer, als ik de bruid ben?

- De bruidegom, maar je hebt nog geen krans in je haar.

- Laat het kind, zei Willy, het is haar eigen spel.

Ze liepen gearmd, het gezichtje van de bruid straalde. Op een platten steen vlak voor het water hield

ze halt en begon eentonig zingend te prevelen. Daar bovenuit klonk een helder lachje van den bruidegom, die zich probeerde los te rukken.

- De wijding, zei Anna en trok haar wenkbrauwen op. Toen dacht ze aan haar eigen huwelijk; ze had het kerkepad willen loopen en dat gebeurde, maar ook zij bleef wachten op een steen: het voorportaal. Moeder Tresa en vader Joseph glipten de kerk in, enkele dorpsgenooten liepen hen achterna, de meeste bleven buiten en wisten niet wat van dit huwelijk te denken. De dominee was beneden gebleven, de pastoor keek misschien uit zijn raam en het volk meesmuilde. Maar neen, dat alles had ze niet gevoeld, ze dacht aan zichzelf, hoe ze daar liep in haar witte bruidskleed, suikertjes strooide voor de kinderen en door de menschen werd bekeken.

Willy kriewelde in haar oor met een grasje.

- Waaromheb je toen ‘neen’ gezegd, vroeg hij, - wist je niet dat je kinderen zoudt krijgen, als je mij nam?

Weer dacht ze aan haar zuigeling, zag Treesje, die nog maar het gebaar maakte van strooien - haar schootje was leeg - en den onwilligen Heinz had achtergelaten, maar voelde geen blijdschap. - Ik wil niet met je trouwen, had ze gezegd, en zoo had het haar aangegrepen, dat haar knieën knikten, terwijl haar mond het frissche water zocht. En hoe ze was thuis gekomen, wist ze nauwelijks meer. Was het een nederlaag of een overwinning? - geen van beide misschien, enkel uitstel.

- Nou? vroeg hij, - natuurlijk weet je het niet, - jelie vrouwen doet maar.

Ze voelde zich gehinderd door zijn toon, stond op en nam Roosje in haar armen. Een oogenblik bleef ze staan, neerkijkend op het kind dat bezig was te ontwaken. Ieder trekje in dat kleine gezicht kon haar boeien, totdat ze plotseling het gevoel had, haar aandacht te forceeren en ze zichzelf belachelijk voorkwam. Nu wist ze niet goed waarheen, deed een paar stappen, keerde om bij het water.

- Kom hier, zei Willy, de eenige plek is toch: naast mij.

Ze droeg hem op den wagen te pakken, als het kind had gedronken, moesten ze naar huis.

Hij antwoordde: We gaan hier omhoog en brengen oma Bass een bezoek - ik wil me door haar laten gelukwenschen.

Ze wist dat een bezoek aan haar moeder dikwijls van hem uitging, maar vroeg nu toch: Dat steile pad met al zijn steenen?

Hij keek verwonderd. - Wat zij dan had gewild?

Ze kibbelden hierover, zoodat het kind aan de borst haar mondje terugtrok. - Dacht hij dat Werner thuis zou zijn? - dat kon hij vanavond gaan onderzoeken, of morgen.

- Oom Werner is dokter, zei Treesje, - ik heb pijn in mijn buik, laten we gauw gaan. Anna glimlachte. Plotseling verlangde ze naar het oude huis, naar Werner, zelfs naar moeder. Ze legde Roosje opnieuw aan. - Nou, zei ze, zooals jelie wilt.

Achtste hoofdstuk

Eindelijk het huis, met koelen ingang - de tranen sprongen Anna in de oogen. - Dat is ééns, zei ze, en weet het goed... Willy suste haar door een hand op haar schouder te leggen. Den wagen liet ze achter in het kleine bleekveld van de buren, nam alleen het kind eruit. Heinz was op de stoep gaan zitten, Treesje stond op den drempel en riep: Oma! Er kwam geen gerucht uit het huis.

- Kom, zei Willy, we zijn op de moeilijkste plaatsen geholpen en kinderen vergeten gauw.

Maar *ik*, wilde ze zeggen. Toch kwamen de woorden niet uit haar mond - gedachten aan vroeger vervulden haar eensklaps. Het oude huis, verweerd door het licht - het was alsof ze het in geen jaren had gezien, en er nu voor stond, overwonnen door het bandelooze leven daarbuiten, klein en hunkerend naar troost.

In de open kamerdeur herhaalde Treesje bevangen: - Oma. De vrouw zat van het licht afgewend, haar trekken leken verstard.

- Dag moeder, daar zijn we met ons allen. Voor haar stilstaande, boog Anna in de knieën om haar jongste kind te toonen. Moeder keek nauwelijks, maar wendde zich tot Willy, wat Anna's moeheid tot pijn verscherpte. Nu ging ze in het hoekje van de oude canapé zitten, ving een hunkerenden blik op van Heinz en sloeg een arm om hem heen.

Willy vertelde van den tocht.

Ze dacht te luisteren, maar viel al gauw in slaap, haar hoofd tegen de harde leuning.

En weer was het of ze van heel ver kwam, toen ze opnieuw zijn stem hoorde. Naast en op haar was de warme roerloosheid van de slapende kinderen, - zijzelf werd met moeite wakker. Willy praatte over menschen van het dorp, ze wilde het liever niet hooren. Lisa van Fons had eindelijk kleur op haar wangen gekregen en Berty, haar zuster, werd groen van nijd. Waarom ook zou de één alles krijgen en de ander niets? - de beker moest van hand tot hand gaan, zei de pastoor. Nu dronk Lisa en werd zoo dorstig, dat ze haar geit den heelen dag zou willen melken. Neen, hij geloofde niet dat Monger's Sepp daar iets mee had te maken, - de meeste dorpsgenooten hadden geen gevoel voor deze dingen, noemden namen en meenden daarmee het geheim in hun zak te hebben.

Had Oma de oude vrouw Fitzeri in haar jeugd gekend? Die zou in haar twintigste jaar een week lang mooi zijn geweest, zoo mooi, dat het niet kon worden uitgedrukt, maar de engelen in den hemel jaloersch werden. En Joachim Fitzeri wilde een afdruk van haar hebben, maar ze verbleekte meer en meer en kreeg geen kinderen. Later was hij weggetrokken en zond haar brieven, die ze niet begreep. En de pastoor lachte erom, hij zei dat het stuntelig vrome versjes waren aan de Moedermaagd - de oude pastoor dan altijd, die nu dood was en geen verstaai van deze dingen had gehad.

Een oogenblik bleef het stil Toen hoorde Anna de stem van haar moeder: Je praat goed, maar ik weet niet waarover je het hebt.

Ze voelde zich helder wakker, nam haar voeten van de stoof, die Willy haar moest hebben gegeven opdat het kind niet van haar knieën zou vallen en richtte zich wat op.

- Misschien is er bericht van Werner, zei ze.

Vrouw Bassmann trok haar oogen klein en draalde even eer ze sprak.

- Hij was met de bus van vier uur gekomen en om vijf uur de bergen in gegaan, zooals hij altijd deed. Had hij ooit ophef gemaakt van een examen? Het was geen lot uit de loterij, maar het zou wel in de krant komen dat hij geslaagd was, dien morgen had hij den uitslag gehoord.

- Nou, zei Willy, daar moeten we op klinken. Treesje nam een stoof en ging aan oma's voeten zitten, maar de oude vrouw sloeg haar oogen niet neer. Zoo keek ze vroeger naar een spinneweb, dacht Anna, zoo staag misprijzend.

- Dokter Werner Bassmann, zei Willy - het is een mond vol, ik ben benieuwd, wat hij ermee zal doen. Dokter Ludwig wordt langzamerhand te oud om naar boven te komen en het dorp breidt zich toch uit, al gaat het langzaam. Nu lachte hij even. - Hoe is het met dien Klaus, dien Werner heeft voortgeholpen? - ik heb in lang niet over hem gehoord.

De moeder zei: Geen man kan meer van zijn geboortedorp houden dan Werner. Als hij wil, kan hij zich

een steenen huis laten zetten en een bord met zijn naam en spreekuur.

De kinderen sliepen voort, alleen Treesje zuchtte en zei: Ik heb een klein beetje honger.

- Van zijn twaalfde jaar af is hij uit huis geweest, zei Oma, en teruggekomen den dag van zijn vacantie, tot op dèzen dag. Geen uur heeft hij vermorst met vrienden of vriendinnen. Hij heeft ook niets willen veranderen hier in huis, geen plaatje aan den muur, geen kroes op tafel.

- Neen, zei Willy, - hij is een studiemensch. Hij greep in zijn binnenzak en begon zijn portefeuille te doorzoeken.

- Pappa, vroeg Treesje, waar is oom Werner?

- Hm? - op de alp, bij oma's koeien.

Anna keek naar hem, - ze wist niet wat hij zocht, maar voelde dat hij Werner nader stond dan zij. Die twee namen het uiterste tafeltje van het terras voor zich en praatten, - zij had altijd te doen in het bedrijf, of met de kinderen. Sinds lang vroeg ze niet meer naar hun gesprek, maar het was haar goed zoo, en met een glimlach zou ze het moeder Tresa beduiden.

-Ja, zei Willy, hier is het. Van een stukje papier las hij: Physiologie, de leer der levensverrichtingen - daarin wil hij zich bekwamen. En dan wordt hij nog eens professor, oma, - ik hoop dat je het beleeft. Nu borg hij de portefeuille weg.

Een oogenblik bleef het stil, vrouw Bassmann tuurde naar den hoek bij het gordijn, waar een spinne-

web zou kunnen zitten.

- Zoo - professor. Tegen mij heeft hij gezegd: Studeeren is niets gedaan, je zoudt vergeten te leven. - Ik heb geantwoord: Je hoeft niet meer te studeeren, nu je door het eind-examen bent; - toen lachte hij een beetje en liep de deur uit. Altijd loopt hij weg - ik weet niet meer dat hij mijn zoon is - ik dacht met hem te praten over de toekomst, als hij zich hier zou vestigen, maar hij wil naar Zürich terug en in Zürich woont het meisje, dat hem heeft afgewezen. Waarom blijft hij dan niet hier, en als er geen zieken zijn, kan hij zijn troost zoeken in de bergen.

Ze drukte haar hand tegen haar oogen.

- Oma huilt, zei Treesje.

Nu moet ik opstaan, dacht Anna, en een arm om haar heen leggen - het kind kan ik aan Willy geven - maar ze verroerde zich niet. Het hoofd van Heinz lag tegen haar heup, ze voelde zich warm en aandachtig. Wat was er, dat haar had ontroerd? - niet moeders teleurstelling, of Werner's verdriet om een meisje. Neen, geen verdriet. Was Werner niet altijd gelukkig geweest? - zooals hij kwam en ging, met Willy praatte en heel even met een flauwen glimlach de gasten in zich opnam - dansende paren, meisjes die uitbundig lachten. Of met de kinderen speelde en onderwijl van andere dingen vervuld was, - zooals hij temidden van de toppen kon staan en uitzien, - een pad door de sneeuw banen en naar beneden suizen op zijn slee. - Wees blij,

Werner, wilde ze hem zeggen, - wees blij, dat die onbekende je niet wil hebben, blijf alleen en blijf gelukkig.

Ze voelde haar oogen vochtig worden, stond op, legde Roosje naast Heinz op de canapé en liep naar haar moeder. Een aanraking viel haar nu niet moeilijk. - Kom, hij is toch uw zoon - en straks is alles weer goed. Nu gleed er een traan over haar wangen en ze kuste haar moeder op den slaap. - Wat zegt u? - hij wil geen dokter worden? - dat hindert niet, - hij is uw zoon en u kunt trotsch op hem zijn.

Ze sprak nog voort, - de eigen ontroering raakte uitgeput en toen vergeten.

- Loop eens naar den bakker, zei Willy, een mensch wordt zoo druilerig door een leege maag. Ze was blij te kunnen gaan, moeders starheid griefde haar plotseling.

Toen ze terugkwam, hoorde ze Willy zeggen: Straks ga ik hem zoeken. Welken kant is hij uit, oma?

Vrouw Bassmann antwoordde: Je vindt hem niet.

- O jawel, ik heb Anna ook altijd gevonden, tot vervelens toe; dat wil zeggen: haar verveelde het, - mij niet. Uw kinderen, oma, hebben iets in zich, een trek naar het onaardsche, als vogels, - maar hun nest krabben ze in den grond. Hij zocht Anna's blik, ze voelde het en ontweek hem. Aan de keukentafel sneed ze het brood. Heinz, die wakker was geworden, sloeg kirrend zijn handjes in haar rokken.

- Oma, zei Willy, nu hebt u toch gasten, - wat

is de mensch, dat hij zou mogen vragen wie?

De oude vrouw blies het vuur aan.

Terwijl ze aten, dacht Anna aan den zomer, - Willy's woorden klonken in haar na. Bijna altijd maakte ze zich een voorstelling van haar gasten, ze had geleerd hun brieven te onderscheiden. En toch waren ze onberekenbaar, de beste vielen soms den laatsten dag nog tegen en in allen werd ze teleurgesteld. - Het is je eigen schuld, had Willy eens gezegd, het zijn geen marionetten. Neen, het waren menschen van wie ze om te beginnen niets wist, maar na enkele dagen vroeg ze: Bevalt het dorp u? en keek hun het antwoord uit de oogen. Hoe zou het haar onverschillig kunnen zijn, wie haar gasten waren? Eens zou er iemand komen, die haar....

- Mammi, zei Heinz, ik lust geen soep meer. Ze nam zijn lepel en voerde hem. - Iemand die haar lief zou zijn? - neen; die haar zou leeren? neen - of misschien toch. - Haar gedachten sprongen. Waar zou Werner zijn? - hij zwierf in de bergen, zooals zij ook had gedaan voor ze was getrouwd. Ze wist niet meer of ze toen van Willy was vervuld geweest, maar Werner zou wel tegen dat meisje praten. Nu gebeurde het nooit meer, dat zij alleen de kleine paden omhoog liep.

Willy stond op en knikte haar toe. - Dan ga ik maar, - jij komt wel thuis met de kinderen. En wacht niet op me.

Toen hij weg was, bleef het geruimen tijd stil. Langzaam werd Anna's ademhaling aan die van de moe-

der gelijk. Op onnaspeurlijke wijze begon ze het wezen van de ander te verstaan. Ze waren weg, de man en de zoon - vader en Werner; tegen beide had moeder zich gekant en zonder strijd had ze verloren. Deze mannen wilden geen strijd, ze hielden hun kracht voor zich; ook Werner zou overwinnen en moeder wist het, diep in haar hart. Wat haar overbleef, was het eigen leven te redden.

Nu gaf ze zichzelf een ruk. - Kom, ik moet naar huis.

Ze duwde den wagen omhoog tot den dorpsweg; de oude vrouw volgde met de kinderen. Het was een mooie zomeravond, de buren, die voor hun huis zaten, keken naar het afscheid. Om de bocht werden de huizen schaarsch. Anna blikte naar den Westerhemel, waartegen ijle, goudkleurige pluimwolken stonden. De luister van het onmetelijke uitspansel trof haar en weer dacht ze aan Werner - hij zag dezen hemel - hij moest gelukkig zijn. Maar haar eigen hart gaf een knauw.

Op het terras van ‘Montana’ zaten stedelingen; vader Joseph bediende. Ze moest Treesje manen bij haar te blijven en reed vlug de stoep op naar de keuken. Niemand ontving haar en de kinderen waren weerspannig.

- Mitzi, zei Heinz, toen hij voor zijn bedje stond. De warmte van de kleine zolderkamer sloeg haar tegen; ze duwde een venster open en zei: Jaag de poes weg; - maar een oogenblik later zag ze Mitzi in het kinderledikantje liggen, bezig één van haar

jongen te bevrijden uit zijn geboortevlies. Ze nam Heinz op haar arm. - Zie je dat? praatte ze, - Mitzi heeft kleine poesjes, heel klein en donker, - ik kan nog niet tellen hoeveel.

Treesje was binnengekomen, haar hoofd stak juist boven den rand van het bedje uit. - Bloed op de deken, zei ze - Mammi, wat zijn dat voor poesjes? - De kinderen van Mitzi, ze zijn uit haar geboren. Misschien komen er nog meer. Kijk, nu gaat ze deze schoonlikken, we zullen haar ongemoeid laten, - Heinz mag in het groote bed.

De kinderen waren sprakeloos.

Toen Anna de keuken weer binnenging, hoorde ze de stedelingen vertrekken, de laatste autobus stopte voor hun huis. Moeder Tresa keek hen na. Anna spreidde het dekje over de tafel en ging zitten; nog zag ze een paar lichte wolkenveeren tegen het azuur van den hemel.

- Zoo, zei de oude vrouw, zich tot haar wendend, - het is geen dag meer en nog geen avond, - zeg maar niets, ik zie het wel.

Ze nam een stoel aan den anderen kant van de tafel en zweeg.

Anna wilde iets vertellen, maar wist niet wat. Waardoor ben ik zoo moe, dacht ze, - de terugweg heeft het me gedaan, of de schrik om het wankelende bootje, of moeders teleurstelling en strijd. - Weer voelde ze de zwaarte van den slaap en den onlust van haar wezen. Terwijl zij sliep had Willy zich vroolijk gemaakt over de menschen en aan het eind

zei moeder: Ik weet niet waarover je het hebt, maar had toch geluisterd.

Langzaam trokken de kleuren weg uit den hemel. Een enkele voetganger kwam omlaag en zocht vader Joseph voor een woord en een dronk; door de open deur dreef wat stemmengerucht aan. Eindelijk vroeg moeder Tresa naar haar zoon.

Anna vertelde: Haar broer was thuisgekomen en moeder wist niet hoe bevriend die beide mannen waren. Werner was voor zijn examen geslaagd, maar een meisje in de stad had hem een blauwtje laten loopen. Nu liep Willy hem te zoeken, ze wist niet of hij daar goed aan deed.

Maar nog terwijl ze sprak, kreeg ze een innerlijk visioen: Ze zag de massale bergen, de hellingen beboscht, de toppen strak en eenzaam daar bovenuit. En in die duisterende oerwereld twee mannen, die elkaar zagen, van ver en toch van nabij, en elkaar tegemoet gingen, nadat ze als teeken van herkenning hun armen boven hun hoofd hadden gestrekt.

Vrouw Tresa had een oogenblik zitten nadenken. - En is jemoeder nu gelukkig? vroeg ze, - de zoon thuis, voorgoed, of....?

Anna keek naar buiten, het licht was bijna weg. - Gelukkig? herhaalde ze en dacht eensklaps weer aan Willy, die de dorpelingen over de tong had laten gaan. Was er in dit dorp wel één vrouw van moeders leeftijd gelukkig? was hun leven daarnaar, hun man, hun werk, hun geloof? Vroeg de pastoor naar hun geluk, of de dominee? - O, ze begreep

dat Werner in Zürich wilde blijven, - wie was er hier om van te leeren? Misschien waren de kinderen gelukkig zonder het zelf te weten - de jonge meisjes misten al het voorbeeld.

Ze stootte een schamper lachje uit. - Wie is hier gelukkig? vroeg ze. - Weet u nog, dat ik bij u ben gekomen, een avond - ik was nog niet met Willy verloofd. U liet me het huis zien, alle kamers voor de gasten en toen gingen we in deze zelfde keuken zitten en we spraken over den godsdienst. U had oneenigheid met den pastoor, zoo ernstig, dat hij niet meer trachtte u in zijn greep te krijgen. Maar u hield van de kerk; nog altijd, hoe moeilijk u ook loopt, gaat u erheen, - u knielt voor het Mariabeeld en bidt. De menschen noemen u vroom - en *ik* weet hoe goed u bent, - maar voelt u zich gelukkig? U hebt ons allemaal om u heen, uw eenigen zoon, de kleinkinderen, uw man. U werkt den heelen dag - u bent onmisbaar voor het bedrijf en 's nachts zult u wel slapen van moeheid.... maar gelukkig?

- Ik ben oud, zei moeder Tresa, en vader Joseph heeft nooit van me gehouden. - Ze fluisterde bijna als een schuchter kind.

- Dikwijls lig ik wakker in mijn bed en tob erover, dat mijn leven nu haast voorbij is en ik zoo weinig geluk heb gehad. Een enkele maal, als ik geknield lig en het is heel zacht in de kerk - ik bedoel: stil en ook niet koud - dan denk ik: het bidden moet alles zijn - maar het volgende oogenblik wacht ik op

de genade en die komt niet. Had ik mijn leven anders kunnen beginnen - maar mijn lot was bij mijn geboorte bepaald: een onoogelijk kind van rijke ouders. Wat wij dan ‘rijk’ noemen, hier in de bergen: acht koeien en bijna honderd geiten. Als ik arm was geweest - arm en braaf - dan was er misschien een eerlijke jongen om me gekomen en ik zou de dankbaarheid hebben geleerd. Dankbaarheid om niets anders dan het leven, het goddelijke, naakte leven. Maar nu - vader Joseph heeft mijn bruidschat getrouwd en is nooit ernstig geweest in het huwelijk - zelfs terwijl hij me omarmde kon hij lachen en gekheid maken en dan schroeide de schaamte in mijn ziel.

Ze zweeg. Door de open deur woei een vleugje nachtkoelte en in de schenkkamer werd een raam gesloten.

Waar praten wij over, dacht Anna - oude menschen zijn niet gelukkig. Maar toch wilde ze de woorden van moeder Tresa terugroepen - iets was er gezegd dat ze had begrepen, gevoeld misschien, dienzelfden dag. Dankbaarheid om niets dan het naakte leven, - was dãt het? Ze dacht aan Mitzi en praatte eensklaps: Weet u dat de poes heeft gejongd in het kinderledikant je? Treesje heeft er zoo naar staan kijken, ze vergat jaloersch te zijn op Heinz, die in het groote bed mocht slapen.

Ze praatten daar wat op door - de mannen in de schenkkamer namen afscheid. Een oogenblik later kwam vader Joseph binnen en maakte licht. - Zoo,

zei hij, nog niet naar bed? Hij keek Anna aan. - Je broer is in het dorp gezien, - ze zeggen dat zijn examen is mislukt.

Anna stond op en liep naar de deur. - Ze zeggen zoo veel, Werner is nog nooit voor een examen gezakt. - Nu hoorde ze stappen, die ze tegemoet ging. Bijna botste ze tegen Willy aan, hield hem staande in den lichtschijn.

- En? vroeg ze zacht, heb je hem gevonden?

Hij schudde zijn hoofd. - Neen, - maar toen ik terugkwam zat hij bij moeder thuis.

Weer vroeg ze: En? - maar moest wel achter hem aanloopen.

Ze ontkleedden zich in het donker.

'Hij kon gekheid maken, zelfs als hij me omarmde' - ze wist eensklaps welke omarming moeder Tresa had bedoeld. Was Willy anders dan zijn vader? - ze was te moe, daarover te denken.

- Wat nu? vroeg Willy, - heeft de jongen zijn bed nat gemaakt?

Heinz moest worden opgenomen, Anna bedacht het met schrik. Terwijl ze het deed, vertelde ze; meteen liep Willy weg om naar de poes te kijken. - Ze dacht aan Werner, die nu misschien op den rand van zijn bed zou zitten, aan moeder Tresa, die zichzelf een onoogelijk kind had genoemd. Heinz woog zwaar van den slaap, - ze ging naast hem liggen en antwoordde Willy niet meer.

- Hoeveel poesjes wil je houden? - het zijn er vijf. Slaap je nù al? een vrouw is onberekenbaar,

daar heb ik Werner mee getroost. Nou, je moet het zelf weten.

Het slapende kind lag tusschen hen in.

Negende hoofdstuk

Het ging goed met hôtel ‘Montana’, - de eerste zomergasten kwamen als in het dal de seringen bloeiden, in Augustus was het huis vol, maar ook in de Kerstvacantie bleef er geen kamer onbezet. Vader Joseph ging meer en meer in het bedrijf op, hij verheugde zich vooral op den winter, wanneer hij een straffen borrel kon schenken aan hen, die ondernemend en roekeloos waren geweest en zich diep in de sneeuw hadden gewaagd. Hij hield van de sneeuw, die de menschen naar omhoog lokte en wist dat diezelfde menschen warmte en gezelligheid binnenshuis zouden zoeken als de vroege avond kwam. Op zijn aandringen kreeg de eetzaal dichte overgordijnen en een groote, ronde tafel in het open middenvak, een tafel met lade-segmenten, weinig hoog, maar ruim genoeg voor het bergen van speelkaarten en fiches.

Anna had zich daartegen verzet, ze vond de uitgave te groot.

- Jelie vrouwen zijn kort van begrip, zei vader Joseph. Overdag sleeën en wandelen, de sneeuw zien schitteren in de zon - prachtig, dat zuivere wit - maar dan wil je 's avonds niet het doodsche zwart van de ruiten. Kleur is ook iets, en gelukkig schijnt de maan niet altijd, vrouw Anna.

Ze begreep te moeten zwichten. Maar den eersten avond van uitbundig pleizier om een hazardspel, zei ze tegen Willy: Vader zou liefst een Monte Carlo

maken van ‘Montana’ - zoo zijn jelie Katholieken. Ze zat toen alleen met hem in de keuken en verstelde kinderkleertjes, moeder Tresa was vroeg naar bed gegaan. Het was voor het eerst dat ze hem Katholiek noemde.

De oude Kerr stak zijn hoofd om een hoekje van de deur, zijn bewegingen waren die van een jongen man. - Ze drinken als verdoemden, zei hij en knipoogde tegen zijn zoon. Willy onderdrukte een lach. - Jij bemoeit je niet met de zaak, ging Anna voort, dan moet je ook geen partij kiezen en mij afvallen tegenover je vader.

Hij antwoordde na een oogenblik van zwijgen: Nu ben je precies je moeder.

Weer klonk een luid en rumoerig lachen tot hen door.

Anna luisterde met opgetrokken wenkbrauwen.

Zijn neusvleugels bewogen. - *Jij* zoudt er een opvoedingsgesticht van willen maken.

Plotseling verweet ze hem een totaal gebrek aan eerzucht, hij bleef maar loodgieter en liet haar herbergierster zijn - naar wat anders en hoogers greep hij niet.

Maar dat was nu toch onbillijk - *hij* geen eerzucht! hij wilde de beste loodgieter van heel Zwitserland worden en was hard op weg ook. Wat voor hem hooger zou zijn, wist hij niet, maar hij was niet bang voor een schoppevrouw en een glas warme punch.

O, ze lachte - dat was goed.

Later begon ze erover, niet haar heele leven in dit

bergdorp te willen slijten. Het winterseizoen liep ten einde en ze had in Zürich gewinkeld voor Roosje's derden verjaardag. De kinderen lagen in bed toen ze thuiskwam, maar de oudsten sliepen niet, ze had beloofd hen toe te dekken.

Het oliepitje gaf een flauwen schijn aan de kale wanden, het donsbed van Treesje had een sloop van grijze juten. Ze zag hun kleeren achteloos op een stoel liggen, zwarte kousen en een gekreukte, donkerblauwe jongensoverall. Nu keek ze neer in Treesje's gezicht, dat glom van verwachting.

- Mammi, wat hebt u gekocht?

Op dat oogenblik kwam het haar weinig voor, onvoldoende, armzalig.

- Je mag het morgen zien. Heeft oma jelie naar bed gebracht?

- Neen, zei Heinz, - pappi.

Dat verbaasde haar niet: oma wist hun kleeren anders te vouwen. Treesje vleide nog, haar armen omhoog gestrekt, maar moeders hoofd bleef onbereikbaar boven haar.

Met lage en vlakke stem berichtte Heinz: Oma was ziek en had gezegd: nu ga ik dood.

Treesje, haar aandacht plotseling op iets anders gericht, gaf een blik van verstandhouding over den ernst van het kleine broertje. Ja, de dokter was gekomen en had met hen gespeeld. Roosje luste geen drop, ze had het uitgespuugd en krabde over haar tongetje. De dokter zei: Dat moet je aan oom Werner vertellen, dat een kind boos wordt op zijn tong,

als het iets leelijks proeft.

Anna luisterde niet meer.

Aan de ronde tafel in de eetzaal zat Willy over teekeningen gebogen. Het imponeerde haar altijd, als hij terwille van zijn werk iets teekende - en den laatsten tijd ontwierp hij wel eens een huis. Ze vroeg: Wat doe je? En meteen daarop, want hij antwoordde niet onmiddellijk: Vertel eens van hier.

Ja, zooals hij al had gevreesd, oma was niet in orde, vaatkrampen, verkalking, het rechte wist hij natuurlijk niet, maar als het hart teveel krampte, ging het leven uit.

Of ze pijn had?

- Ja, pijn en benauwenis. De dokter sprak van verlichten, niet van genezen.

- En?

- Meer niet - het was genoeg.

Anna was op het puntje van een stoel gaan zitten en keek naar de nieuwe overgordijnen. Zesendertig meter stof zat daarin, het zou toereikend zijn voor een eigen huis, een woonhuis in de stad. Ze zou een kleine modezaak willen beginnen, voor kleeren werd altijd weer geld gegeven, een vrouw kocht liever een kleedingstuk dan... dan wat ook. Maar nu moest ze opstaan en zich met oma bemoeien. Door dit huis loopen als alle dagen, aan honderd dingen denken, aanwijzen en beredderen, - maar op het oogenblik had ze het gevoel, alles omver te willen gooien. Het bedrijf ging goed, werd er gezegd - wat beteekende dat? het bracht haar niet, wat ze ervan had ge-

hoopt. Hier kon ze erop zitten wachten, jaar-in jaar-uit, in de groote stad zou ze het vinden en grijpen.

De kamer waar moeder Tresa lag was donker - een wereld op zichzelf in een geur van eau-decologne en oude doeken.

- Slaapt u?

- Neen, ik heb je hooren thuiskomen; maak maar licht.

De dokter was in huis geweest, daarover moest worden gepraat. Hij had de zieke onderzocht, maar ook naar de kinderen gekeken.

Het was haar leeftijd, zei de oude vrouw, het mechaniek werd stroef. Roosje was niet eenkennig geweest; ‘ze heeft de blik, die ons volwassenen beschaamt’, had dokter Ludwig gezegd, zoo eerlijk en onbeschroomd. - Het stijgen zou wel niet meer gaan, maar morgen stond ze op, en misschien wilde de pastoor eens bij haar komen, als Willy het vroeg. Als Willy.... en het was de trots van dit huis geweest, dat de pastoor niet over den drempel kwam! Anna zweeg.

Willy had immers niet met de kerk gebroken, ging de ander voort, en veel aandacht voor geestelijke dingen werd van een jongen man niet geëischt - Maar het spreken vermoeide haar - ze wilde liever naar Anna luisteren.

Die voelde zich gevangen en bedrogen. Ze wilde denken aan den eersten keer, dat ze met moeder Tresa had gepraat, maar haar hart liet geen denken

toe.

- Het zal met den pastoor gaan als met den dokter, zei ze, hij komt om u en ziet de kinderen.

De oude vrouw glimlachte. - Iedereen ziet hen graag.

Anna trok ongeduldig met haar schouders. Kom, het zou nog wel meevallen, die paar stappen omhoog en op den terugweg kon ze bij oma Bass uitrusten.

De gewone mimiek, waardoor het gezicht van moeder Tresa een masker van duldzaamheid werd.

In de eetzaal zat Willy nog als tevoren. - Geef me een kop koffie, zei hij. Ze antwoordde: Ik heb nog niet gegeten, en liep de keuken in. Hij volgde haar zonder zijn papieren op te bergen. Met zijn vlakke hand sloeg hij tegen den blinden buitenmuur.

- Kijk, zei hij, hier wilde ik een doorbraak hebben - of misschien twee, en dan de keuken laten uitbouwen.

- Och, heb je dãt zitten teekenen. - Een grootere keuken zou haar goed zijn, maar had ze niet weg gewild?

Hij begon zijn plan te bepleiten. Zij en de oudjes en het personeel hadden hier hun werk, maar hij was haar gast - of liever: haar kostganger - en de kinderen bungelden er ook zoo'n beetje bij. Als hij zat, moest hij opstaan, en als hij stond, gaan zitten. Misschien moest hij zich als rechtlooze beschouwen, maar hij zou een hoekje willen buiten het doorgaand verkeer tusschen aanrecht en eetzaal - een vluchtsteen, ook voor de kinderen.

Anna had onderwijl een pan van het vuur genomen en prikte daaruit. Een oogenblik was het haar, alsof hij al haar onrust wegnam door over een vluchtsteen te praten, maar ze wilde dat niet.

- Een hokje van drie bij drie, ging Willy voort - 'Raum ist in der kleinsten Hütte' - en twee smalle doorgangen, zoodat toch het grootste deel van den muur bleef staan, dat vermeed botsingen, - alleen Mitzi zou moeite hebben met links en rechts.

- En wanneer wilde je dat laten doen?

- Geef me een kop koffie, dan zal ik het zeggen: Zoo gauw mogelijk.

Nu draaide ze zich af naar het fornuis en dorst te spreken: Hij had geen begrip van het leven in de groote stad - hoe ze zich daar voelde, zoo opgewekt en krachtig. Ze hoefde toch niet altijd in dit dorp te wonen en dienend klaar te staan voor anderen. Het was alsof al die menschen in Zürich haar zeiden dat ze mee kon doen - ze zette een kop koffie voor hem neer -> dat ze...

Hij onderbrak haar. - Zeg het niet, het klinkt te dwaas. Je bent nog jong en sterk - *ik* mag het zeggen, met een kleine variatie - omdat ik naar iets anders heen wil: Morgen wordt Roosje drie jaar - je moest weer een kind verwachten - dan zou ik het poortje naar den vluchtsteen wat breeder laten maken.

- Werner woont toch ook in Zürich, zei ze.

- Die heeft er zijn werk, maar iederen nacht droomt hij dat zijn laboratorium bovenop den Rubi-

alp ligt.

Ze trok met haar schouders en voelde de machteloosheid van dat gebaar. Willy dronk behagelijk zijn koffie.

Plotseling vroeg ze: Wat denk je van moeder?

- Ik denk, zei hij langzaam, dat we haar moeten ontzien - en - wat zal ik zeggen - liefhebben.

Het bleef een oogenblik stil. Een kind verwachten - liefhebben - het was Anna of die woorden in haar begonnen te gloeien. Hoe kort was Roosje een zuigeling geweest - in haar herinnering leek het één dag, dien zonnigen dag beneden aan het meer. Ze tuurde voor zich uit en voelde haar borsten jeuken.

- Zal ik naar dokter Ludwig gaan en vragen...

Hij schudde zijn hoofd. - Dokter Ludwig weet hier niets van. Je bent te ontrustig, den laatsten tijd. Je wilt in Zürich wonen en meedoen, - ik vraag me af waaraan, - waarschijnlijk niet aan een gezond moederschap.

Weer veranderde ze het onderwerp van gesprek, vroeg wat de verbouwing zou kosten en of die al vóór het zomerseizoen klaar zou zijn.

Dat kon hij niet zeggen, het hing van de komst van het voorjaar af, - maar hij haalde zijn teekeningen, die hij voor haar uitspreidde.

Doordat de lente laat was, dat jaar. begonnen ze eerst in September te bouwen en wachtten met de doorbraak van den muur totdat het nieuwe gedeelte

overeind stond. De kinderen juichten, een huis met gaten leek hun mooier dan een paleis! Niet alleen werd de keuken verbouwd, ook de zolder kreeg twee nieuwe kamertjes: één voor vader Kerr en één voor Maria, die als vaste hulp was gehuurd sinds moeder Tresa geen werk van beteekenis meer kon doen. Het meisje heette Maria Zepponi en kwam uit een dorp in het dal. Als ze een half uur staag omhoog liep, kon ze het huis van haar ouders zien liggen. Eerst zag ze het onduidelijk door haar tranen, het verschoof van links naar rechts, de bloeen voor de vensters sprongen.

- Laat het daar liggen, meid, zei Willy, die met haar naar het uitzichtspuntwas geloopen, - het ligt diep en goed bewaard.

Ze was zoo stilletjes geweest tot nog toe, - Anna had al verzucht dat het niet zou gaan, een fijn en rank meisje, dat het werken niet gewoon was. En hier de luidruchtige kinderen, de scherts van vader Joseph en in het seizoen de altijd bewegelijke, eischende gasten.

- We zullen zien, had Willy geantwoord, - ze weet het nog niet, maar ze zou van dit leven kunnen gaan houden.

Nu, op den terugweg, werd Maria spraakzaam, - ze vertelde van haar jeugd en haar vriendinnen.

Willy luisterde en het kwam hem voor, dat het pleit al was gewonnen. Glimlachend keek hij naar haar. zoodat ze zichzelf onderbrak en vroeg: Wat is er?

- Ze was zoo lang als een riet, - hij zag haar

boven die heerlijke jeugd uitsteken.

De pastoor kwam moeder Tresa den troost van zijn Kerk brengen, zooals hij tegen Anna zei. Hij bleef maar kort en Anna wist niet of het doel wel was bereikt: moeder Tresa scheen ontstemd door zijn bezoek. Eerst zweeg de oude vrouw, later zei ze: Die man is niets veranderd - zelfs een rots slijpt af - maar hij niet. Toen begon ze erover, in haar kamer een hoekje van devotie te willen maken, maar het was moeilijk: uit duizend Mariabeelden zou misschien één haar goeddunken. Ze had gedacht den pastoor te kunnen vragen naar het beeld uit de kerk, dat haar vertrouwd was - ze zou er een grooter voor in de plaats geven - maar nu ze hem had gezien, wilde ze dat niet meer.

Anna opperde - en was verwonderd over haar eigen ernst - aan Werner te schrijven om een beeld uit Zürich, - hij kon het laten zenden of zelf meebrengen.

Moeder Tresa ging daar tastend op in. Of een geleerde als Anna's broer de winkels zou willen afloopen voor haar wensch, die mogelijk onbescheiden was? Maar ze had er jaren voor gespaard, en nu vader Joseph haar alleen liet - ze was geen warme bedgenoot meer - verlangde ze naar het beeld van de Moeder Gods, de moeder der Smarten.

Ze konden het wagen, zei Anna - en de ander knikte - de vraag vond ze geoorloofd.

Dien avond, toen Anna alleen was, nam ze schrijfpapier voor zich. Het gebeurde niet dikwijls, dat ze

Werner een brief zond, - hij kwam geregeld thuis. Ze vulde den datum in en tuurde naar het prentje van ‘Montana’ in den linker bovenhoek. Niet lang geleden had ze een gekreukt papier gevonden met enkele woorden erop, aan Werner gericht in den tijd, dat ze Willy op zich liet wachten. ‘Ik zou met je willen praten’, stond er, ‘maar ik weet het begin niet.’ Ook nu had ze het gevoel, zich te willen uiten aan hem - stond hij haar niet het naast? Ze had Willy toegegeven, het huis werd verbouwd, ze zou er wonen, maar ze wist niet of haar onrust weg was en verwachtte nog steeds geen kind. Zou Werner kunnen luisteren? Eens had hij zich tot haar gericht, in de bergen op de pashoogte - hij droeg haar toen op voor vader te zorgen.

Plotseling moest ze denken, dat vader de gast had kunnen zijn, naar wien ze uitkeek, - die haar zou leeren. Ze was te jong om naar vader te hebben geluisterd tijdens zijn leven. O, ze had ontelbare herinneringen aan hem, maar op het oogenblik zou ze niets in woorden kunnen vatten. Wel wist ze, dat moeder hem klein had willen houden en de bedoeling daarvan was haar klaar: Werner moest groot bij hem afsteken. Op het oude papier stond ook: ‘Je bent moeders eenig kind’. Anna glimlachte - moeders voorkeur had haar niet gedeerd, zij kon terugzien op haar vader.

Nu begon ze te schrijven, ze berichtte hoe het met de verbouwing stond en sprak over het bezoek van den pastoor.

In de schenkkamer beneden haar waren de mannen aan het spelen met Hans Löcker van de houtzagerij, die planken had geleverd, - ze hoorde telkens eens een vuistslag bij het neerleggen van een kaart. Dat Willy haar niet stoorde, was haar goed. - Koop iets, dat je zelf mooi vindt, schreef ze - als dat bestaat - een vrouwenbeeld - ik zeg dan wel aan moeder Tresa dat het Maria is.

Weer keek ze op, de diepe stemmen van vader Joseph en Hans Locker waren moeilijk te onderscheiden - Willy had een veel lichter geluid. Dat die mannen zoo vroolijk konden zijn! Ze zou den brief afmaken en bij moeder Tresa gaan zitten. Ze schreef: Wanneer kom je thuis? Ik zou nog eens met je omhoog willen - en peinsde er toen over welke opdracht hij haar ditmaal zou kunnen geven, maar wist het niet. Mogelijk zou hij ook niet antwoorden - ze kende hem nog maar weinig.

Nu schreef ze een groet en plakte den brief dicht.

Een week later bracht de postbode een pakje uit Zürich. Het was kleiner dan Anna zich had voorgesteld en liefst zou ze het alleen hebben opengemaakt, maar moeder Tresa zat te ontbijten en ze wilde er niet mee wegloopen. Een brief van Werner legde ze naast zich neer, wikkelde het papier verder af en nam iets zwaars uit een doos met houtwol. Nu hield ze het dan in handen - een beeldje van aardewerk - blauw en paars - ze schrok ervan. Een geknield liggende vrouw, die op haar armen een

kind droeg, het hoofd omhoog geheven. Een rond gezicht met hooge jukbeenderen, het had iets dierlijks en toch ontroerde het Anna, ze zag er een uitdrukking in van onderworpenheid en aanbidding - van meer nog - ze kon het niet dadelijk noemen. Met een voorzichtig gebaar zette ze het voor de oude vrouw neer en nam den brief op. - Dit is het eenige wat ik heb kunnen vinden dat niet leelijk is, schreef Werner. De winkeljuffrouw gaf er zelfs hoog van op, het zou door een kunstenaar zijn gemaakt en wonderwat beteekenen. Misschien heb ik me door haar laten beïnvloeden; in ieder geval is het een Mariabeeld en als je het niet goed vindt, mag je het terugsturen.

- Die vrouw is jong, zei moeder Tresa, maar ik zie wel het leed in haar trekken - en nog iets anders - verwondering - of schrik.

- Ja, zei Anna en bleef stil kijken. Ze zag het gezicht nu en profil en zocht naar een woord voor de vervoering van dien heel even geopenden mond ‘geluk’ was te zwak.

- Misschien ook gelukzaligheid, zei ze, - de lippen zijn niet heelemaal gesloten, ziet u wel?

Moeder Tresa knikte. - Het is vreemd, maar.... Wat schrijft Werner?

Anna las den brief en ze praatten er wat op door, verschoven het beeldje, bekeken het aan alle kanten. De voornaamste kleur was het blauw van den mantel; het kleed, zichtbaar aan hals en schoot, was roodpaars.

- Het is niet groot, zei Anna - ongeveer een voet? - maar toch....

Naast hen waren werklui bezig aan den uitbouw van de keuken, - de muren werden van binnen met hout beschoten.

- Ik geloof, begon moeder Tresa weer, strekte haar hand uit en aarzelde opnieuw.

Dit keer voelde Anna wat de ander bijna had gezegd. - We zullen het in uw kamer zetten, zei ze, dan gaat u daar zitten met uw breiwerk en... Plotseling wist ze er geen afstand van te kunnen doen, ze werd zich de verwantschap bewust tusschen deze Maria en zichzelf.

De oude vrouw stond op en volgde haar.

In de kamer met het afgehaalde bed keken ze beide om zich heen; er stond een chiffonnière met allerlei prulletjes erop en een tafel vol verstelgoed. Hun blik trof elkaar, in beider oogen was een schuchtere glans van begeerte en ontzag.

- Ik weet niet waar het moet staan, zei Anna - het is hier vreemd.

- Geef het mij, zei moeder Tresa. Ze nam het beeldje in haar oude handen en liep ermee naar den muur. - Hier zou ik het willen hebben, in den hoek. Willy kan er een plankje voor slaan en dan leggen we daar een wit kleed over en mijn tinnen kandelaars zet ik er naast. Het is heel, heel anders dan ik heb gedacht - en toch is het mooi.

Ze hield het met beide handen op armslengte van zich. - Ik heb er nooit aan gedacht, dat Maria ook

zou kunnen knielen - ik wist niet dat zij een God had. Zij knielt in mijn plaats - of ik ben het zelf - lijkt ze niet op mij, Anna?

In haar trekken was dezelfde uitdrukking van onderworpenheid, ontzag en vreugde. Anna huiverde, zoo ontroerde haar het bijna verwoeste gezicht van moeder Tresa.

- Ja, zei ze en haar stem wankelde even - het lijkt misschien op alle vrouwen - op mij ook. Nu glimlachte ze, maar sprak niet, - ze dacht dat de pastoor nu nooit meer hoefde te komen. Om dien glimlach te verbergen draaide ze zich af en begon het bed op te maken. Moeder Tresa opende een muurkast.

Na enkele minuten hoorde Anna haar lachen en omkijkend zag ze haar op dezelfde plek staan, de armen langs het lijf.

- Ik zou deze kast kunnen ontruimen, zei de oude vrouw, dan neem ik alle planken eruit op één na en ik hang er een gordijn voor, dat ik met één hand kan wegschuiven. Dat lijkt me nog l?eter dan een plankje in den hoek. Sommige kerken doen zoo met een groote kostbaarheid, - het ongewijde oog hoeft het niet te zien. Wat dunkt je, Anna?

Anna had juist de sprei opgenomen en strekte haar armen over het bed, een gebaar dat haar op dat oogenblik lief was.

- Ik vind alles goed, zei ze, - in ieder geval zullen we het beeld houden.

De verbouwing van ‘Montana’ was voor den winter klaar gekomen. De keuken had er een aanrecht bij gekregen en op den ‘vluchtsteen’, zooals Willy bleef zeggen, stond de ronde tafel voor het gezin.

De kamer van moeder Tresa werd beter onderhouden dan voordien, Anna zelf liep er vaak binnen met stoffer en blik, - de kinderen mochten haar niet volgen. Ze verschoof het gordijn voor de bijna leege kast, de tinnen kandelaars stonden er naast het blauwe beeldje. Soms ververschte ze de kaarsen en stak die even aan, opdat moeder Tresa geen last had met de nieuwe pit. De vlammetjes in de diepe nis gaven haar vreugd, - ze wist niet waarom. Dan stofte ze de kamer zonder zich te reppen.

Eens, toen ze in bed lag en meende dat Willy al sliep, hoorde ze hem onderdrukt lachen. - Waaraan denk je? vroeg ze.

Hij antwoordde: Het valt me in, dat jelie beeld Eva voorstelt.

- Dat is niet waar, zei ze, maar wachtte gespannen op zijn wederwoord.

Na een oogenblik kwam het. - Een Eva dan met het angstige voorgevoel, dat haar eerstgeborene de eerste broedermoordenaar wordt.

- Neen, zei ze, het is Maria, die haar kind aan God opdraagt.

- Wat heeft Maria dat te doen? - haar kind is God-zelf.

Het was heel donker in de kamer, de luiken waren gesloten tegen de kou - vader Joseph had sneeuw

voorspeld. Anna deed haar oogen weer dicht; dit spreken in de diepe duisternis met hem, die vlak naast haar was en haar bestreed, gaf haar een grootsch gevoel van onbegrensde ruimte en tijd. De woorden ‘haar kind is God-zelf’ klonken in haar na, maar aan een verschil van geloof dacht ze op dat oogenblik niet. Daarom zei ze: Werner heeft het gekocht en ons geschreven: Het is in ieder geval een Maria.

Weer lachte Willy, minder bedwongen nu dan de eerste maal.

- Werner is een beste kerel, - hij zal dit ding anatomisch niet slecht hebben gevonden, maar of hij verstand heeft van Heiligenbeelden....

Zwijgend overwoog Anna vele dingen, toen vroeg ze en wist niet zeker of hij haar nog hoorde: Hoe vind jij deze Eva?

- Nou, zei hij, niet gek, - de kleuren zijn wel mooi.

Ze voelde blijdschap om die woorden - haar gedachten sprongen.

- Zeg het niet aan moeder.

- Welnee, antwoordde hij, - ik zeg het niemand, maar ik kan het niet zien zonder te lachen, vooral als ik daarbij aan den pastoor denk.

Ze draaide zich af om te gaan slapen. - Laat het gordijn dan dicht, zei ze nog.

Den volgenden morgen lag er een laag korrelige sneeuw over de bergen. Aan het ontbijt zeurde Treesje om haar slee, die ze mee naar school wilde

nemen.

- En als je dan om twaalf uur buiten komt, zei Willy, is de straat nat en glimmend. We zijn nog in November en de wind jaagt de wolken weg.

Heinz, die zooveel mogelijk zijn vader vergezelde, vroeg waarheen het dien morgen ging.

Ze bleven voorloopig thuis, de groote kachel wilde niet trekken, de schoorsteen moest worden geveegd. Een half uur later kropen ze in hun vuilste overall het dak op. Maria Zepponi had den kleinen jongen willen tegenhouden, maar Anna had van Willy geleerd te zeggen: Laat hem maar, wat hij durft, kan hij ook. Zij wilde dien morgen strijken, moeder Tresa, die zich de laatste dagen goed voelde, zou voor het eten zorgen.

Zoo haastig kwam Willy alweer bij haar binnenloopen, dat ze schrok. Maar hij lachte. - Weet je wie er den weg afkomt? - je rechtschapen moeder - en stapt als een Feldwebel. Let op mijn woorden; Nu is je broer professor geworden.

Anna zette het strijkijzer neer. Moeder zou naar den ‘vluchtsteen’ komen kijken, maar het was vroeg in den morgen, haar huis kon nog niet aan kant zijn.

Met schelle stem schreeuwde Heinz: Oma Bass!

- Straks roepen ze het van de daken, zei Willy.

- Maar misschien wilde ze gaan vóór de sneeuw hoog ligt en ãls ze komt is het immers op een ongelegen uur. - Ze nam de bout weer op en drukte die krachtig neer.

Het gezicht van haar moeder kwam Anna bijna

vreemd voor, zoo vastgesloten was de mond en zoo diep waren de groeven onder de wangen.

Nu was moeder bovenaan de trap, die van buiten naar de eetzaal voerde; Anna ontsloot de deur.

- Goedenmmorgen - lees dit eens.

Een telegram - zeker had Willy gelijk. Ze lazen alletwee: Benoemd hoogleeraar. Kom Zaterdag thuis. Werner.

Meteen omarmde Willy zijn schoonmoeder, Anna bleef er verbaasd naar kijken, schakelde den stroom uit en wist niet waaraan het eerst te denken.

In de keuken stond Heinz en warmde zijn handjes in moeder Tresa's schoot. - Mammi, vroeg hij, wat is er?

Roosje kwam aanloopen en reikte oma Bass haar hand. Ze deed dat sinds korten tijd, met een ernstigen glimlach.

Op dat oogenblik verzette Anna zich tegen haar trots en dien van haar moeder. Welk woord had Willy ook gebruikt? - hooghartig of rechtschapen - hij meende het eerste. Om haar heen werd gepraat, ze hoorde moeder Tresa zeggen: Wel, vrouw Bassmann, dat is een goed bericht. En gaat uw zoon ook trouwen? - ik benzoo gelukkig, dat mijn Willy vrouw en kinderen heeft.

Ze zei - Anna - Moeder, ga nu ook eens binnen en duidde met haar hoofd naar den uitbouw; - het was haar bijna onmogelijk, die twee vrouwen tegenover elkaar te zien. Ze dacht aan het blauwe beeldje, dat verborgen moest blijven - ze voelde haar leven

uitgaan ver boven het leven van haar moeder, maar liep door het linker poortje en praatte. Dat het hier 200 koud was, doordat de centrale verwarming niet brandde, Willy moest den afvoer nazien. En nog veel meer zei ze, en dacht met flitsen aan het verstoorde werk.

Willy was alweer weggeloopen en zong door den schoorsteen; Maria ving het roet op en ook een doode kraai, die er met wijde vlerken in had gehangen. Ze waren vroolijk en lachten daarom. Anna voelde haar oogen glanzen. Het eerste gaf ze moeder Tresa een kop koffie. Drink eens, zei ze, - het is een koude morgen.

Vrouw Bassmann was naast het fornuis gaan zitten en keek om zich heen; toen nam ze Maria van het hoofd tot de voeten op.

- Waar komt dat meisje vandaan? vroeg ze.

Anna antwoordde: Ze heet Maria Zepponi - vraagt u het haarzelf.

Tiende hoofdstuk

- Vrouw Kerr, zei Maria, dokter Bassmann voor u aan de telefoon. Anna keek het meisje aan, het duurde heel even voor ze dacht: Werner - en terwijl ze de keuken uitliep, wist ze door iets te zijn getroffen.

Nu nam ze den hoorn op. - Ja, met Anna.

Hij wilde tòch overkomen, had gedacht aan zijn intree-rede te blijven werken, - maar het was zulk mooi weer - koud en droog. Kon hij in 'Montana' logeeren? - dan kwam hij morgen.

- Bij ons? vroeg Anna - en moeder dan?

- O - moeder - ja, zij dan ook.

- Hm - ze meende dat er één kamer vrij was, - ja, dat wist ze wel zeker - hij kon dat moeder niet aandoen.

Een oogenblik bleef het stil. - Zoo, hoorde ze toen - vind je dat. Zijn stem klonk anders dan eerst. - Laat dan aan moeder zeggen dat ik bij haar kom. - Ze zou er nog eens over denken - al lang had ze gehoopt dat dit eenmaal gebeuren zou. En als ze in het dorp gingen logeeren - in de 'Eidgenossen' bijvoorbeeld?

Weer een lichte hapering - toen hoorde ze hem lachen.

- Gut, dat zou braaf vervelend zijn.

Zij lachte ook en wist niet goed meer, wat nog te zeggen. Of ze beloofde haar best te doen? ja - nee - wat kòn ze doen?

Ze liep naar de keuken terug en zei tegen Maria: Mijn broer zou hier willen komen - we hebben geen plaats, hè? En werd eraan herinnerd, dat ze zoojuist door iets was getroffen, maar wist nu evenmin door wat. Maria had hããr werk voortgezet, het vullen van de dessertbordjes met pruimen in roomvla.

- Ik had het graag gewild, zei Anna nog.

Het meisje antwoordde niet, maar gaf haar den lepel over en liep weg.

De gasten waren aan tafel, straks zou het gezin eten. - Of Werner zich als een vreemde zou laten bedienen, hij en moeder, aan een tafeltje in de eetzaal? Maar het was moeder onmogelijk, iederen dag haar beste kleeren te dragen. Doctor Bassmann, benoemd hoogleeraar - misschien zou dr. Ellmer, die ook aan de universiteit was verbonden, hem al hebben ontmoet. Ellmer was voor de derde maal hier, hij groette de kinderen als een dorpsgenoot.

Het tweede dienstertje kwam aan en riep den kok wat toe. Begon het weer, hun luide praten, dat grappig moest zijn, maar dom en rauw was? Willy kon dit meisje in bedwang houden - zij niet. Waar moest Werner zitten? ze waren al met zijn tienen, er kon geen stoel meer bij de tafel.

- Vrouw Kerr, vroeg Alois, de kok, en salueerde met een houten lepel - zal ik onzen pot maar stampen?

Ze stemde toe, keek naar Roosje, die met aandachtig gezichtje voor het fornuis stond en vroeg of haar

man al thuis was.

Alois wist het niet. De meisjes droegen het dessert naar binnen, de spanning om den maaltijd nam af. Ze vertelde het nieuws aan tafel, ten aanhoore van iedereen. In haar stem was een lichte uitdaging, die Willy niet ontging. Lisa, het tweede meisje, keek telkens op, maar sprak niet; Maria fluisterde soms met één van de kinderen. Er was een ongewone glans in haar oogen en eigenlijk, dacht Anna, over haar heele gezicht.

Ze wist plotseling dat het meisje zich gelukkig voelde in haar huis.

Willy deed dadelijk een oplossing aan de hand: als oma een bed stuurde, kon Werner bij Heinz slapen, en zijzelf op kamer veertien, die vrij was.

- Ik weet niet of moeder het zal willen, zei Anna

- ze heeft iets tegen een hôtel.

- Niet als haar zoon er logeert.

Nu wees ze de tafel rond. - En waar moesten ze zitten?

Kom, zei Willy - had zij nooit van het tweeploegenstelsel gehoord? - om de indeeling zouden ze kunnen loten.

Ze trok even met haar schouders. Gewoonlijk gaat het niet anders, dacht ze, - als ik bezwaren heb, wil hij ze niet zien.

Moeder Tresa legde haar vork neer. - Misschien zullen we nooit meer zoo'n Kerstfeest vieren, zei ze. Vader Joseph, die naast haar zat, keek haar van terzijde aan. - Zoo in liefde vereend, bedoel je.

Zijn stem klonk schamper.

Anna voelde een blos opkomen. Het gebeurde heel zelden, dat vader op moeder Tresa's woorden inging, of dat er aan tafel over iets anders dan het werk werd gepraat. Ze dacht aan de spreuk in het ouderlijk huis: ‘Het werk zal troosten’ en voelde daar méér in dan tot nog toe - een doen vergeten, een overbruggen, zoodat bijeen gehouden werd wat niet bijeen hoorde. - Was dit wel iets goeds? Ze meende dat Willy ‘ja’ zou zeggen - hij wilde erom loten, met wie hij aan tafel zou gaan - maar zij wilde kiezen.

- Dus, zei Willy, jij loopt vanmiddag naar het dorp en noodigt moeder uit; ik zeg met oma: Zoo'n Kerstfeest vieren we nooit weer.

Anna's blos werd nog dieper, in zijn laatste woorden had ze iets dubbelzinnigs gespeurd. - Ze had geen tijd om zelf te gaan, zei ze, maar zou Trees met een briefje sturen.

- Dat kon nauwelijks de goede uitwerking hebben, meende Willy, - en als ze wilde, gãf hij haar tijd.

Weer trof het haar, dat hij warmer voor moeder scheen te voelen dan zijzelf. Toch nog licht ongeduldig stemde ze toe, zag Maria's gebogen hoofd, het bruine haar, in het midden gescheiden, de ovale, licht roode wangen. Het meisje leek roerloos gegelukkig. Ze dacht aan Maria's woorden: Dokter Bassmann voor u aan de telefoon. Den naam had ze wat zachter uitgesproken dan de rest, zoo alsof

ze hem liefst had willen fluisteren.

Nog eens zei Anna nu, te willen gaan, maar waarschuwde voor het vele werk, want morgenmiddag wilden ze naar beneden om het Kerstspel te zien. Alois moest worden geholpen bij het bereiden van den tulband en van de koude schotels; als ze in den avond terugkwamen, zou de Kerstboom branden en de maaltijd moest vlot kunnen verloopen. Ze zocht den blik van Alois en de meisjes, Maria knikte haar onbevangen toe. Vader Joseph sloeg een kruis - dat was het teeken voor allen om op te staan.

- Reken maar op mij, zei Willy - ik mag dat wel: één dag in het jaar werken onder hoogspanning. Hij gaf zijn vader een knipoog.

Op het nauwe dorpsplein trof Anna haar moeder, die met de oude vrouw Gmürr stond te praten. De brievenbesteller liep langs en zei: Ha, die Anna! Het was dezelfde, die zich indertijd met juffrouw Thiss had afgegeven en Anna wilde door hem niet op deze manier worden gegroet. Ze vatte haar moeder bij den elleboog en begon haar zachtjes mee te tronen. - Zalig Kerstfeest met uw knappen zoon, zei vrouw Gmürr nog. Eerst op de stoep van het huis begon Anna: Ik heb u wat te zeggen.

Vrouw Bassmann luisterde naar haar met neergetrokken mond, maar haar oogen gingen wat wijder open. Anna merkte dat ze de goede woorden koos, anders dan gewoonlijk tegenover haar moeder, en besefte glimlachend, niet voor zichzelf te vragen. Ze deed het voorkomen, als wilde Werner zijn

moeder een pleizier doen en haar het huiselijke werk besparen, - maar de oude vrouw liet zich bidden.

- Och, zei ze, - ik heb allerlei in huis gehaald en besteld, - de ham is gekookt, het deeg staat klaar, - ik wist wel dat hij tòch zou komen. Haar smalende mond bij de triomf in haar oogen wekte Anna's weerzin, maar ze bedwong die, alsof een ander het voor haar deed, en pleitte voort. Moeder mocht kiezen of ze als gast van ‘Montana’ wilde zijn aangemerkt, of wel als gast van den vluchtsteen - zoo ongeveer had Willy het haar nog nageroepen.

De ander trok haar wenkbrauwen op. - Ja, als Werner zich dit in het hoofd had gezet - maar wie zorgde er voor de geit? - en als het ging sneeuwen, moest het pad worden onderhouden, anders kon ze niet meer naar huis terug.

- Als u Werner zijn zin geeft, antwoordde Anna, zult u zelf het best de bezwaren kunnen oplossen.

- Ze wilde niet te veel tijd verliezen en er moest over meer dingen worden gepraat. Het viel haar op dat moeder nooit informeerde naar den stand van het bedrijf.

Toen ze meende te kunnen opstaan, begon vrouw Bassmann over Maria Zepponi - het leek haar geen meisje, dat was groot gebracht om bij anderen te werken.

- Dat weet ik zoo niet, zei Anna.

Was haar dan niets bekend omtrent de familie?

Iets wel - die menschen hadden in welstand geleefd; er waren twee dochters, één hielp de moeder

thuis.

- En nu? vroeg de oude vrouw, niet wijkend van de eerste mededeeling. Maar Anna negeerde die vraag. - Maria had een hoogere meisjesschool afgeloopen - ze sprak goed Fransch; met de zoons waren haar ouders minder gelukkig, de één had waarschijnlijk veel geld gekost, de ander woonde in Amerika.

Hm - Werner had ook veel geld gekost, maar Anna bedoelde misschien dat die jongen zijn vader had geruïneerd?

Weer antwoordde Anna: Dat weet ik niet.

Zonder dat had haar verhaal geen zin.

Maar zijzelf was toch ook bij vreemden in dienstbetrekking geweest.

- Niet als kamermeisje, zei de moeder en toen, samenvattend: Dus de beide zoons deugen niet, daarom moeten de dochters werken - het is goed, dat ik dit weet.

Ditmaal stond Anna werkelijk op. - Dan weet u meer dan ik, zei ze en probeerde haar moeders lachje niet te hooren. - Dus u komt.

De moeder hief het hoofd wat op. - Ze zou er een nacht over slapen. Wist Anna ook wat er was geworden van die ongelukkige liefde van Werner?

Anna had een gebaar van twijfel en keek naar de deur.

- Of het diep had ingevreten? Was het een meisje boven zijn stand geweest, - aangenomen dat er drie jaar geleden nog sprake kon zijn van stands-

verschil.

Het duurde even eer die laatste woorden tot Anna waren doorgedrongen, toen zei ze: Drie jaar geleden? het moet langer zijn - het was aan het begin van den zomer.

Maar mogelijk had het tot in den winter gereikt - of zelfs tot in dit najaar. - Kom - zou zij meer van deze dingen weten dan haar dochter?

Nu vatte Anna den deurknop. - Vraagt u het hemzelf, zei ze - ik moet naar huis. Maar hiermee wilde ze niet scheiden.

- We rekenen op u - kamer veertien. En morgen zetten we de kinderen op post, dan stapt Werner wel uit de autobus.

Vrouw Bassmann roerde zich niet. - Wel ja, zei ze, hij kan altijd nog omhoog loopen.

Er was geen maan, maar een sterrenhemel met glinsterenden melkweg, duizenden lichtjes in het oneindige, diepe blauw.

Anna liep als in een droom, het orgelspel ruischte. Ze keek niet naar wie naast haar ging, ze had het gevoel dat allen om haar heen waren, zooals ze ook cirkelden door haar gedachten, met de vele indrukken van dat uur. Door de sneeuw was de aarde niet donker, - alleen het licht was schaarsch. Om haar waren menschen, die sneller liepen dan zij, hun zwijgende gestalte zag ze langs zich gaan. Daar waar het kerkepad den grooten weg bereikte, stond een troepje met sleeën en een kind riep haar toe:

Waar blijft u zoo lang? - dat was Treesje. Nu knikte ze en beduidde hun, voort te loopen; met een enkelen oogopslag had ze gezien dat er geen ontbrak. In drie paren waren ze gekomen, snel omlaag suizend: zij en Willy, Werner met Maria, Alois met het kind; omhoog gaande zouden ze zich anders kunnen voegen.

Treesje haakte haar hand om moeders arm en begon te praten. Den engel had ze het mooist gevonden - maar konden engelen ook loopen? - deze had gouden sandalen aan. En Maria op het houten ezeltje - waarom hadden ze dat niet geverfd?

- Omdat je mocht zien dat het van hout was, antwoordde Werner, en toch wist je aldoor: het is een ezel. Hij wendde zich tot de anderen. - Dat vond ik juist zoo goed.

- En ik vond de kleuren goed, zei Willy.

- En de engel had zoon mooie stem, zei het meisje dat naast Werner liep.

Het zong in Anna, de woorden van deze menschen om haar heen - de woorden van den engel:

Zie, hoe God zijn schepsel mint,
Maria -
Eeuwig zijt gij door uw kind,
Maria -
Leef dan naar zijn godlijk woord,
Leef en zet het leven voort,
O vrouwe! -

Verder wist ze niet. Het had haar zoo merkbaar aangeraakt, dat ze dacht het niet te kunnen vergeten, maar andere woorden volgden en ze meende wel, die naast de eerste te leggen, maar toch dekten ze die toe, als sneeuw valt op sneeuw. Misschien moest ze niets willen wegkrabben, maar de volle laag in zich laten rusten.

Ze liepen tusschen de huizen van het stadje - om haar heen werd nog gesproken. Hier en daar brandden de kaarsjes van een Kerstboom; het was een oud gebruik, zei Werner, de gordijnen open te houden, zoolang er iemand voorbij ging.

- Och, zei Maria, - dat heb ik nooit geweten, en nu hoor ik vader weer zeggen: Doe de luiken maar dicht, de straat blijft leeg.

Plotseling lachte het kind; ze was op de slee gaan zitten, die Alois trok; Willy verbood haar met een schudden van zijn hand.

Het zachte schijnsel van sommige vensters deed Anna denken aan dien sledetocht met Willy, nadat hij in de steengroeve was omgeslagen en met haar verder ging - was het tot hier geweest? - Hetzelfde keerde weer voor anderen - maar het leek mooier geworden. Als zij een man had ontmoet, die zooveel wist als deze geleerden - Hoe lief had Maria's stem geklonken, toen ze zei: dat heb ik nooit geweten - en wat haar was gezegd, had nog maar geringe beteekenis. Er waren belangrijker dingen - de nieuwe dominee had dit Kerstspel gemaakt en Diedrich Ellmer hield lezingen over phi-

losophie. Werner had hem met een vroolijken glimlach begroet, ze tutoyeerden elkaar - het was een knappe vent, zei hij. Een aantal gasten was naar omlaag gegaan, sommige wilden den langen weg over Schössberi nemen - ze wist niet of die op tijd waren gekomen voor de kerk. Maar het avondeten was een uur verlaat en plotseling dacht ze aan de eetzaal met den boom in het midden, waar anders de speeltafel stond. Vader Joseph zou de kaarsen aansteken, dat de boom verlicht was als de gasten kwamen. Ze zag glanzende oogen, een jong meisje in een fluweelen jurk, een ander in het rood met een gouden kettinkje om den hals - soepele gestalten, jonge lippen en golvend haar. - Ze verlangde naar dit alles - ze wilde de menschen hooren lachen - maar waarom? - toen ze uit de kerk kwam en het orgel nog hoorde, was ze gelukkiger geweest.

Willy kwam naast haar loopen, Alois en Treesje gingen voorop. Bijna fluisterend zei hij: We voeren Maria met ons mee, ze heeft een skibroek aan en een ruig wollen jakje - geen ongewoon costuum voor een vrouw in de bergen - maar als ik naar haar kijk, denk ik: ze is in travesti.

Ze deden een paar stappen.

- En Werner is een koning.

Anna wist geen antwoord.

Hij ging voort: Een volgend jaar zouden we dit spel kunnen opvoeren voor onze gasten - jij mag de engel zijn en we noodigen Werner weer uit met

zijn Maria.

- Stil, zei ze verschrikt, maar meteen ook vergat ze hen, die achter haar liepen - ze ademde door even geopenden mond en voelde haar borst rijzen. Zij zou de engel zijn en God's schepselen toespreken. Nog eens had ze dit gevoel gekend, kracht en bezieling genoeg te hebben voor alle menschen - jaren geleden, toen ook de aarde verborgen was onder de sneeuw. Hoe lang het toen had geduurd? - nu stierf het met haar ademtocht. Maar neen, het keerde terug, het vervulde haar, ze voelde geen voeten onder zich (waarom zouden engelen loopen?) - ze had de menschen lief als haar kinderen.

Willy praatte nog. - De afstand tusschen ons is zoo, dat ze mij niet kunnen hooren. Langzamerhand zal die grooter worden en toch zeggen ze niets bijzonders tegen elkaar.

Het was Anna, alsof hij dat over den afstand tusschen hen figuurlijk had bedoeld. Werner was dien morgen gekomen, voor het eerst sliep hij in haar huis - en zou hij haar dan juist nü vreemd worden? - ze wilde dat niet.

Hand in hand liep Alois met het kind, dat groote passen probeerde te maken; ze babbelden wat, telkens hief Trees haar hoofdje schuin naar hem op. En nu, terwijl Willy zweeg, hoorde ze Werner: - Vader is gestorven in mijn eerste studiejaar - ik herinner me hem heel goed, maar ik heb ook voortgebouwd aan zijn beeld: hij was een rechtschapen

en een wijs man. Ook een volgroeid man, in staat tot alle dingen, - ik bedoel: tot het dulden van alles wat noodzakelijk is. Eén van zijn woorden was: Ik heb geleerd de noodzakelijkheid lief te hebben en dat is niet veel anders dan Shakespeare bedoelt als hij zegt: ‘There is no virtue like necessity’. Hij vertaalde dit voor haar, maar weifelde: moest hij ‘necessity’ door nood of door noodzakelijkheid weergeven?

Maria antwoordde: Ik ken mijn vader nog niet zoo goed, maar.... De rest ging voor Anna verloren.

- Ik moet zeggen, begon Willy - dat die jonge dominee me goed bevalt. Hij is ijdel, maar openhartig: een begaafd jongetje, dat zijn best doet, groot te zijn.

Achter hen zei Werner: Nu de weg stijgt, moeten we iets langzamer gaan - we hebben toch geen haast.

Maria lachte even. - Ik wel.

- En ik ook, vulde Anna aan - de gasten hebben honger. Ze spraken er nu over, wat korter zou zijn: het steile pad, dat middenin het dorp uitkwam (ze moesten dan weer omlaag naar huis) - of de groote weg met zijn slingers.

- We splitsen ons, zei Werner, dan weten we het voor altijd.

Anna luisterde of het meisje weer iets zou zeggen, maar alleen Willy sprak - hij vond het geen avond voor proefnemingen, bovendien zou de afsteker hier en daar wel onbegaanbaar zijn.

Bij een punt dat uitzicht bood op den overkant, stonden ze een oogenblik stil; de dorpjes daar op de helling hadden heldere lichten, maar de sterren aan den hemel flonkerden anders. Anna zag het jonge meisje naast zich - haar gezicht was bleek, de lange wimpers waren vochtig.

- Je hebt het toch niet koud? vroeg ze.

Maria schudde het hoofd, haar neusvleugels spanden zich, maar ze sprak niet. Toen ze weer voortliepen, bleven de vrouwen naast elkaar, de mannen kwamen onmiddellijk daarachter. Het kwam in Anna op, schamper te doen over Maria's ontroerig, -' maar dat mislukte. Ze was ook niet jaloersch, zei ze zichzelf - zij zou haar deel nog krijgen, ze voelde hoe ze zich uitstrekte naar wat ze had ontbeerd. Van terzijde zag ze de ernstige trekken van Maria, waarin iets droefgeestigs lag en wist, haar nooit kinderlijk blij of uitgelaten te hebben gezien. Meteen werd ze zich de kracht bewust van het eigen lichaam, ze hief het hoofd en voelde een glimlach van meerderheid om haar mond.

Zwijgend gingen ze voort.

Bij een bocht van den weg schoot een vlakte over van enkele vierkante meters, waarin een rotsklomp lag, week door de sneeuw. Alois vatte het kind onder de armen en zette haar er bovenop. Ze probeerde er af te springen, maar was te diep in de versche sneeuwlaag gezakt en riep: Vader, help mij! met uitgestrekte handen.

Werner bood haar zijn schouders. Juichend schopte ze van het rulle wit omlaag zooveel ze kon, en wilde rijden op Werner's breeden rug. Hij sprong als een sater om het rotsblok, zoodat hij bij oogenblikken in zijn volle lengte tegen den besterden hemel afstak, wat de anderen deed roepen en waarschuwen. Het werd een klein gestoei - een plotselinge dans. Alois en Maria staken den weg over en snelden terug naar den steen als om het kind van den afgrond te redden, maar Werner keerde en zocht met zijn buit te ontsnappen. Willy en Anna keken toe, maanden dan al gauw tot voortgaan - maar ze hadden Maria gezien, luchtig en rap in het zwenken als een vogel.

- Tja, zei Willy toen ze weer stegen en de sleeën achter zich aan trokken, - ze zat in haar kleeren als een gegoten beeld. Voor een zoo jong meisje heeft ze gewoonlijk teveel gezicht en te weinig lichaam - maar nu was er harmonie.

In stilte beaamde Anna dit en dacht: Of Werner het ook heeft gezien?

Dien avond leefde ze als buiten zichzelf. De gasten zaten om den boom in een wijden kring en zongen liederen in koor, de spitse kaarsenvlammen bewogen door hun adem. Dat gebeurde kort na den maaltijd, toen de meisjes nog afruimden en waschten. Werner was al pratend met dr. Ellmer den vluchtsteen opgekomen, Anna spreidde er juist het kleed over de tafel. Neen, Ellmer was niet in de kerk geweest,

maar den tocht over Schössberi zou hij niet licht vergeten. - Hoeveel kinderen vrouw Kerr nu had? - hij herinnerde zich haar het levendigst als ‘juffrouw Anna’, dien eersten zomer.

De twee groote kinderen waren door de gasten gelokt en zongen mee, - Anna meende hun heldere stemmen te hooren; - alleen Roosje sliep.

- Zoo'n Kerstspel, ging de ander voort, was gewoonlijk kreupele kunst, maar de toppen daar achter het ‘Schaapsbed’ - hij wees met zijn hoofd - stonden fier en vast.

- Volkskunst misschien, zei Werner en Willy citeerde:

> Och lieve vrouw, het doel is ver,
> Ik hoor uw bevend klagen.
> Aan gindschen hemel glanst een ster
> Die duidt: Wilt niet versagen.

Ellmer hief zijn hoofd en glimlachte. Op dat oogenblik dacht Anna hem te zien zooals hij werkelijk was: ontvankelijk en zuiver als een kind.

- Dan heb ik het toch gehoord, zei hij - die opwekking tot volharden. Eenmaal ben ik pijnlijk gevallen en heb willen omkeeren - het ging zoo steil en ik was het doel vergeten. Totdat we daar boven stonden.

In de keuken naast hen gonsde het, moeder Tresa bracht een schaal met gebak binnen, vrouw Bassmann kwam met koffie.

Terwijl Anna bediende, hoopte ze dat de mannen hun gesprek nog zouden voortzetten.

- Die pijnlijke val, zei Werner, heeft je ditmaal doen doorzetten, en je dankt er iets goeds aan: je hebt den top bereikt. Hoe een mensch zich op de toppen voelt, hoef ik niet te zeggen. Maar als je je been had gebroken en de boer van Schössberi had je naar binnen gedragen - en gered van den dood door bevriezen - ook dãn had je iets geleerd. Ik ben tot deze uitspraak gekomen: Alle wijsheid stamt uit de ervaringen van het lichaam.

- Hmm, zei Ellmer - daar ben je physioloog voor. Ze nam het scherp in zich op: Werner's zware, roodblonde hoofd met de strijdvaardige oogen en iets uitbundigs in de lijnen van mond en borstelige wenkbrauwen; dan ook het fijnere profil van den ander, den rechten neus en het hooge, smalle voorhoofd. Naar Willy keek ze vluchtig, hopend dat hij zich buiten het gesprek zou houden en werd even verontrust door zijn tintelende oogen.

- Maar de aandoeningen van de ziel? vroeg hij.

- Misschien, zei Werner, moet ik het zóó aanvullen: alle wijsheid stamt uit de eerlijk doorleefde ervaringen van het lichaam.

- En waar worden die doorleefd? vroeg Willy weer.

Het gezang was verstomd, vader Joseph keek naar binnen en wenkte Anna. Vertrouwelijk legde hij een hand op haar arm.

- De oude heer Schütz heeft de leiding van het

koor genomen, nu zal het gauw uit zijn - als je zulke dingen gaat organisééren... Het kan nog een goede avond worden, maar ze moeten niet vastkleven aan dien boom.

- Wat wilt U? vroeg ze kortaf.

- Zet wat klaar, koppen en glazen, - fluister de jeugd in dat ze mag dansen.

Uit de eetzaal klonk een schoolliedje; vader Joseph luisterde even met een flauwen glimlach om zijn mond. Vrouw Bassmann kwam naar hen toe.

- Moeten de kinderen niet naar bed?

- Wel ja, zei Kerr, met een beker melk en een appel - dan kunnen we alle lichten dooven en de rekening opmaken. Hoe zegt Willy het ook weer? - uw dochter wil er een opvoedingsgesticht van maken.

Anna had een sussend gebaar. - Moeder bedoelt: *mijn* kinderen, - niet die van de gasten. Haar laatste woorden werden overstemd door een juichend applaus. - Het komt altijd wel, zooals u wilt, zei ze tegen haar schoonvader en liep weg om Heinz en Treesje te roepen.

Later, dien avond, werd er gedanst. Anna vermeed de oogen van den ouden Kerr; in zijn voldoening dat het niet bij stichtelijke liederen bleef, lag voor haar iets stuitends. Er waren bezoekers van buitenaf gekomen, zoodat het al gauw een bonte wirwar in de schenkkamer werd. De muziek uit een grammophoon walmde over het stemmengeroes en het voetsliffen heen.

In den uitbouw zaten nog de drie mannen en spraken over de begrippen ziel, geest en hart. Anna ving er iets van op, ze was bang dat Willy zou storen en had zelf onzichtbaar aanwezig willen zijn, maar telkens keek Werner naar haar om, haastig maar oplettend, als verwachtte hij iemand in haar gevolg. Het duurde niet lang meer, of hij schoof zijn stoel achteruit. - Neem me niet kwalijk, zei hij tegen Ellmer ik ga wat leeren door me te bewegen.

De ander nam met een hoofdknik afscheid.

Enkele gasten speelden bridge in de eetzaal, waar de boom nu ontluisterd stond en Lisa de stoelen recht zette. Beneden danste Werner met Maria, - het meisje droeg een wit schortje over het zwart van haar dienstjapon. Toen Anna even had staan kijken, vroeg ze haar moeder, die in de open deur kwam, wat ze Willy had willen vragen.

- Wat dunkt u, - zal ik de meisjes zeggen, zich te gaan kleeden? - het is Kerstavond en de bediening kunnen wij wel af.

Werner danste alsof zijn leven ermee was gemoeid, maar plotseling ontspanden zijn trekken zich en hij zei iets tegen Maria, dat haar deed glimlachen. Ze leken nu twee argeloos blijde kinderen.

' Dat lijkt me niet noodig, antwoordde vrouw Bassmann, - je ziet dat het voor Werner geen verschil maakt. Haar toon klonk misprijzend. - Morgen ga ik naar huis terug, ging ze voort - ik ken dit leven niet.

Anna zei: Het is *mijn* leven, nam een dienblad op en liep langs de tafeltjes, die tegen den wand stonden. Doctor Ellmer zat alleen en keek naar het dansen. Ze wist hem nog eens zoo te hebben gezien, maar toen had ze de uitdrukking van zijn gezicht niet verstaan. Nu dacht ze, dat hij zou meedoen, als er een vrouw was, die hij wilde omarmen.

Ze stond bij hem stil. - Danst u niet?

- Neen, zei hij ik kijk toe.

- Vindt u dat grappig?

Hij antwoordde: Wie veel over de menschen nadenkt, is vaak toeschouwer.

De dansers applaudisseerden, Willy liet dezelfde plaat nog eens draaien.

Elfde hoofdstuk

In dien beschutten hoek voor den uitbouw van de keuken was een klein rozenpriëel ontstaan, waar de familie Kerr soms een oogenblik kon zitten. Een nieuwe gast mocht er eens heenloopen, de beslotenheid van het plekje en een lichte wanorde ook (er zwierf altijd wel een stuk speelgoed) deed hem begrijpen, dat hij daar niet hoorde. Werner had zijn zuster een ijzeren tuinbank en -tafel ten geschenk gegeven, Willy kocht er twee armstoelen bij voor zijn ouders. De kinderen speelden op de bank, ze klommen uit het raam en lieten zich langs de leuning glijden. De dorens van de rozen schrikten hen daarbij niet af; moeder verbood wel, maar oma Tresa stopte geduldig den winkelhaak in hun kleeren. - Niemand vermoedde dat Werner zijn vrouw had gevraagd bij die roos, zoo dicht tusschen de muren van ‘Montana’. Na zijn eerste verblijf daar, was hij ieder week-einde gekomen, zijn intreerede was op half Februari gesteld. En toen moest hij wel durven, had hij Anna toevertrouwd, want hoe zou Maria anders die plechtigheid kunnen bijwonen? Den laatsten Zaterdag daarvóór had hij haar meegevraagd op een wandeling. Het sneeuwde een beetje uit hooge, ijle wolken, die langs de maan trokken. Hoe onrustig had hij geloopen, hoe beschaamd over zichzelf! Omhoog en steeds omhoog, verder nog dan hôtel des Alpes, dat al in een eenzame, koude wereld lag. - Waarom ook had Ma-

ria niets gezegd? - ze begreep het toch wel, ze wist dat hij teveel in de boeken had geneusd om in deze verwarring zijn woorden te vinden. Eensklaps had hij rechtsomkeert gemaakt en daalde toen met groote stappen. Ging Maria nog naast hem? Een oogenblik dacht hij haar mond te zien trekken in teleurstelling of pijn, maar meteen daarop sprak ze onbeduidende woorden, die hem bijna griefden. Eindelijk hield hij stil bij die wintersche, doornige roos, een paar meter buiten de keukendeur. Het raam van den vluchtsteen was niet verlicht.

- Bij ons in Zürich, zei hij, worden de rozen omwoeld tegen de vorst.

Ze keek hem verwonderd aan. Geënte rozen, ja - zei ze - deze niet, die op eigen stam staan.

Hij voelde aan een doorn en liet zijn stem dalen. - Dus als ik uit eigen kracht leef, als een wilde roos... of geldt dat niet voor menschen?

Ze zei na een oogenblik van zwijgen: Menschen beschutten zich tegen de kou.

De doorn was scherp. - Ja, zei hij - ik zou het wel overleven, als je me niet wilt hebben, maar mijn winter zou streng zijn - en lang.

- Waarom zou ik je niet willen hebben? vroeg ze en hij zag haar huiveren.

Den volgenden morgen liepen ze gearmd naar het dorp en drie dagen later, op de receptie na zijn rede, stond hij tusschen zijn moeder en zijn aanstaande vrouw.

Anna had zich bij die gelegenheid niet laten gelden

als zijn zuster; ze stond terzijde, keek naar de drie hoofdpersonen en wachtte. Soms ving ze enkele woorden op. - Een stoere kerel, hè? - een jongen uit de bergen. Die moeder is als een rots. - Hij schijnt buitengewoon knap te zijn. - De toga paste niet bij hem, vond Anna - moeder bleef een boerin, al droeg ze haar besten mantel en Maria, die zich overhaast nieuwe kleeren had gekocht, leek een eenvoudig en schuchter schoolmeisje. - Ze trad nog wat meer terug tusschen het publiek, toen ze doctor Ellmer zag naderen. Blijkbaar verwonderde hij zich niet over Maria, maar hij gaf ook geen teeken van herkenning. Was het mogelijk dat hij haar, Anna, voorbij zou gaan zonder te zien? - wilde hij niet aan het dorp worden herinnerd?

Plotseling was het bestaan daarboven haar goed voorgekomen, ze zag het huis, de kinderen, ze voelde de warme vermoeidheid na een ingespannen dag. Toch, tegelijkertijd, was het haar, alsof ze dat goede leven had verloren. Proefde ze het zoo scherp, doordat het voorbij was? - Maar ze zou teruggaan, morgen al en er was niets veranderd - alleen zou Werner zoovaak niet meer komen en straks zou er een ander meisje slapen in Maria's bed. - Werner en Maria - waren *zij* de gasten geweest voor wie ze haar huis had klaar gemaakt, en die ze zoo lang had verwacht? - Och neen, dat geloofde ze niet. Eenmaal had Willy gezegd: We voeren Maria met ons mee - ze houdt zich schuil in haar modern sport-costuum. Hij maakte meer zulke grapjes, dat

lag misschien aan zijn Katholieke opvoeding. - Maar wat beteekende de Roomsche Maria voor haar? Nooit schoof ze meer het gordijn weg van moeder Tresa's leege kast en overtuigde zich ervan dat moeder nog kaarsen had. Wel zou ze morgen eens kijken - morgen - ze verlangde naar huis. Hier hoorde ze niet - of Diedrich Ellmer moest haar voor zich opeischen - het oude leven had ze verspeeld.

Haar oogen waren vochtig geworden, maar ze knipperde haastig met de leden, ze zag Ellmer met Willy staan praten. Nu kwamen beide naar haar toe. - Vrouw Anna, ik wensch u geluk - het is een mooi paar, die twee. - Ja, zei Willy - dat blinkt nog zoo van nieuwheid - mijn vrouw is er jaloersch op.

Ook herinnerde ze zich dat Ellmer over den zomer had gepraat - hij wist het nog niet zeker, maar hij hoopte te komen. En Willy had gezegd dat de meeste kamers al waren gereserveerd - Willy toonde soms een handelsgeest, die haar tegen de borst stuitte.

In Juli waren Werner en Maria getrouwd en gingen op reis naar Italië. Nu was het Augustus en ‘Montana’ had het aantal gasten, dat het bij mogelijkheid kon bergen. Trudi, het nieuwe meisje, bleek slordig en hardleersch te zijn; Anna voelde zich dikwijls geprikkeld, vooral ook door Trudi's kinderlijke belangstelling in de menschen. Zijzelf stond daar boven, dacht ze, het was immers geen

doen, al die vreemden persoonlijk te gerieven. Voor het eerst haalde ze haar schouders op over hun kleine klachten en wenschen en veinsde onverschilligheid, als ze de meisjes om raad zag gaan bij moeder Tresa of vader Joseph. Toch hinderde haar ieder verzuim en iedere fout; ze werd een strenge meesteres, maar één die bij tijden doof en blind leek te zijn. - Op scherpen toon vroeg ze eens aan Willy, wanneer hij liefde zou gaan opvatten voor het bedrijf? Hij antwoordde: Als ik ongeschikt word voor de bergen. - Het trof haar, dat zijzelf nooit meer wandelde; ze duidde haar gasten de hoogste paden uit, maar kwam niet verder dan het dorp. Alle boodschappen liet ze aan de meisjes over, die graag lachend den praathoek voorbij gingen. Zij schuwde iedere aanraking met de dorpelingen en liep naar het oude huis uit een plichtsgevoel, dat ze voordien tegenover haar moeder niet had gekend. Enkele oogenblikken had ze beleefd, die niet verflauwden in haar herinnering, oogenblikken op de bank in het priëel, terwijl Diedrich Ellmer bij den ingang stond. Hij had haar gezegd: Ik denk dat u de menschen gade slaat en ziet wat de confrontatie met de natuur hun doet - u wordt een wijze beschouwer, langzamerhand. - Ze begreep wel, dat hij over zichzelf sprak, maar was gevleid door den vorm, waarin hij dit deed. - Bij allen merkt u een verandering na enkele dagen; de besten worden eenvoudiger, hun oogen verhelderen door een deemoedige blijdschap.

En een paar dagen later: We krijgen hier de kans, zonder aardsche spanningen te leven. Een vriend van me heeft dezen zin opgesteld: De omgang met menschen is een afvalproduct van onzen omgang met God. Of, om precies te zijn: hij gebruikt het min gangbare woord ‘Opperwezen’. Verder zou ik zijn aphorisme zoo willen wijzigen: De omgang met menschen *moet* een afvalproduct zijn van onzen omgang met God. - Hij zweeg een oogenblik en ging toen voort: Nu wil dit niet zeggen, dunkt mij, dat we met God kunnen omgaan als met een vriend, of een vader. Eigenlijk kan er zelfs van ‘omgang’ geen sprake zijn - bovendien is het een te huiselijk woord. ‘Ontmoeting’ is misschien beter - of ‘aanraking’. En voor iedere nog zoo korte ontmoeting is een zoo verwikkeld spel van omstandigheden noodig - uiterlijke en innerlijke - dat we in een lang menschenleven misschien zullen kunnen gewagen van twee of drie zulke aanrakingen. - Wat dunkt u? - het is waard, in gedachten te worden gehouden.

Ze probeerde eraan te denken, maar zag de goede regelmaat van zijn gezicht en de scherpe, rustige oogen. - Plotseling had hij levendig opgezien en gezegd: Ik ben blij met dit priëel, er is iets van de menschenhand in.

Zooveel mogelijk ging ze er zitten en voelde dan den tijd niet voortgaan. Als ze werd geroepen, zei ze soms: Kan ik geen oogenblik rust hebben? maar stond onmiddellijk op, - want met anderen wilde

ze die plek niet deelen.

Toen kwam er een avond, waarop Hôtel Des Alpes een filmvoorstelling gaf; de meeste gasten van ‘Montana’ gingen daarheen, zoodat het stil werd in huis. Anna bood de meisjes dit verzetje aan, Willy zou hen vrij houden. Met vader Kerr deed ze de afwasch, bracht Roosje naar bed en zocht moeder Tresa op in haar kamer.

Daar binnentredend trof haar de rust van de oude vrouw, die voor het raam zat te verstellen.

- Waarom komt u niet buiten? vroeg ze, zichzelf overwinnend, - u kunt hier niet meer zien en Willy heeft een stoel voor u gekocht.

- Och kind, zei de ander, Willy meent het goed, maar ik hoor niet meer aan den weg. Hier wordt het al donker, ja - en ik doe niet veel, ik kijk naar het vallen van den avond.

Anna bleef roerloos staan en zag de begroeide helling, die een wijd uitzicht verhinderde. - Hoe is het, vroeg ze eensklaps - geeft het Mariabeeld u nog troost?

Moeder Tresa liet de handen rusten. - Dat weet ik niet, zei ze, ik praat nu met den nacht en met dat rotsblok daar voor me, als het zoo vaag en groot wordt door de schemering. Ik kan er alles in zien - het is een ongehouwen beeld, 's Nachts is het soms de dood, die met me komt praten, al laat hij me nog hier. In het begin verjoeg ik hem wel eens door de kaarsen aan te steken - maar Maria heeft den dood ook gekend en de rots is machtiger dan zij.

Het bleef een oogenblik stil, toen vroeg Anna: Hebt u nog zooveel moeite met slapen?

Met haar ijle stem zei moeder Tresa: Neen - ik lig lang wakker - maar dan slaap ik vanzelf in. De nacht is er om ons op den dood voor te bereiden.

- U hebt in lang geen benauwdheid gehad.

- Het zal terugkomen, maar je hoeft den pastoor niet te waarschuwen als het zoover is; ik ben een heiden, - dat heeft de nacht me geleerd.

- Kom moeder, zei Anna. Ze voelde haar eigen ongeduld - ze wilde gerust zijn over de oude vrouw, maar had niet met haar willen praten.

- Je blijft staan, zei moeder Tresa natuurlijk wil je weer weg. Ga gerust - ik heb er vrede mee, een heiden te zijn - en ze lachte als een ondeugend kind.

In het priëel zat vader Joseph. Anna aarzelde; toen ging ze tegenover hem zitten en keek hem oplettend aan.

Hij begreep dien blik. - Je denkt dat ik nalatig ben, zei hij - maar Alois is in de keuken en de drie dames uit Bern hebben hun begeeren. - Nu haalde hij duidelijk hoorbaar den rozegeur op. - Idyllisch - ik zit hier veel te weinig.

Anna beet op haar lippen. - Is er verder niemand thuis? vroeg ze.

Hij strekte zijn armen langs de leuning van de bank. - Ons oudje - zal wel ergens aan het tooveren zijn; jij en ik, met Alois, maakt vier man personeel voor de drie gratiën uit Bern en dat heerschap op

het terras, dr. Ellmer. Heeft aan mevrouw Stassli, die naar de film ging, gevraagd: - Och - gaat u in deze natuur plaatjes kijken?

- En wat heeft ze geantwoord?

- Dat weet ik niet. Hij haalde zijn schouders op.

- Ze ging haar vos luchten. Mevrouw Stassli droeg zelfs aan tafel haar vossebont.

- Hm - die zien we het volgend seizoen niet weer.

Vader Joseph grinnikte. - Waarschijnlijk niet. Ik houd van afwisseling - die Ellmer moet zijn tenten ook eens ergens anders opslaan.

Anna zweeg.

- Die man is een brutale vogel; je broer heeft hem éénmaal binnen gebracht - straks vliegt hij ieder venster in dat open staat.

Ze wendde haar blozend gezicht af. - Ik praat graag met hem, zei ze.

- Tja! - pas maar op dat je je niet verspreekt.

Er kwamen twee mannen den weg afloopen. Vader Joseph zwaaide hun een groet toe en wees op de hangende roos, - maar één van hen maakte het gebaar van drinken en toen stond hij lachend op.

Anna was alleen. Een oogenblik dacht ze aan de kinderen, die nog buiten waren, aan moeder Tresa, die had gezegd: Ik ben een heiden. Haar hart begon te bonzen. Ze trachtte zich al moeders woorden te herinneren, maar dat lukte haar niet, - ze kon niet anders denken dan, op de maat van haar hartslag: Ik ben een heiden.

Hoe lang ze daar had gezeten, wist ze later niet meer. De kok kwam haar zoeken en toen ze was opgestaan, tuurde ze omhoog of ze de kinderen zag.

- Die zijn immers met uw man mee naar de film, zei Alois.

Dien nacht droomde ze: Het meer beneden lag toegevroren. Ze had schaatsen aan en stond op een steigertje, een paar voet boven de blinkende ijszee. Aan haar oor klonk een stem: Wij zullen springen. Ze zag hem niet, maar wist dat het Diedrich Ellmer was, die haar hield omvat. Ze sprongen - het gaf niet de minste schok - ze zweefden weg over het ijs. Hij zei: Nu héb ik je voor altijd in de hand - en op dat oogenblik voelde ze duidelijk zijn hand op haar hart.

Toen ze wakker werd, voelde ze nog het zweven en den druk van die hand; ook bleven de woorden lang in haar naklinken.

Ze deed haar werk stug en zwijgend. Soms trof haar een vragende blik uit de oogen van één der kinderen; dan sprak ze wat, maar hoorde zelf, dat ze het goede antwoord op hun vraag niet vond. En ze trachtte zichzelf te sussen: het zal voorbijgaan - het gaat al voorbij - ik zoek hem immers niet.

Twee dagen na den droom zag ze hem met Willy op de bank zitten. Ze kwam naderbij en trachtte het jagen van haar hart te bedwingen, omdat ze moest spreken: er was voor Willy opgebeld. Ze bracht hem de boodschap over en hij zei: Het is goed -

maar maakte geen aanstalten om op te staan. Uit zijn houding en de trekken van zijn gezicht begreep Anna dat het gesprek met den gast hem boeide. Ze dacht aan den oproep: de kraan bij Pfiitzli was dol, zijn vrouw werd zenuwachtig van het spattende water. - Ze deed een stap terug, maar weifelde weer.

Als om haar aarzeling op te heffen, zei Ellmer: Ik ben vanmiddag bij uw schoonmoeder op bezoek geweest, - wat is dat een aardige vrouw. Met uw man sprak ik over haar vroomheid, die zijzelf niet als zoodanig schat. Van haar Katholicisme is, dunkt me, niets meer over. Uw broer heeft dat knap gedaan: een goed beeld in de plaats gesteld van een doode pop - en nu kijkt ze zelfs naar het beeld met meer om.

- Heeft ze het u laten zien? vroeg Anna.

- Ja, zei hij rustig en we hebben samen overlegd, waar ze het zal plaatsen; als u het goed vindt, komt het op den schoorsteenmantel in de eetzaal.

Willy stond op en wenschte goeden avond.

Hij werd door dr. Ellmer nagekeken, Anna zag zijn scherpen en onbewogen blik, die toch mild was. Nadenkend zei hij: U mag trotsch zijn op uw man. Zoo zijn de besten hier bij ons - en waarschijnlijk in andere democratische landen ook - maar de democratie van Zwitserland lijkt me vooralsnog de zuiverste.

Anna, die tegenover hem was gaan zitten, bracht het gesprek op moeder Tresa terug - ze voelde dat

hij haar nieuwsgierig vond, maar kon zich niet bedwingen. - Was moeder zelf over het beeldje begonnen? - wilde ze het kwijt - en had ze veel over den dood gepraat?

Hij antwoordde kort maar niet ongeduldig.

Ze boog zich wat naar hem toe. - Vindt u haar niet vreemd - ik bedoel ontoerekenbaar, zoo nu en dan - door haar ouderdom, misschien?

Nog terwijl ze sprak, merkte ze een heel lichte verwondering in zijn oogen, waardoor ze zich pijnlijk bewust werd van een verschil in beschaving tusschen hen.

- Neen, zei hij - dat is me niet opgevallen. Ze heeft veel nagedacht over het Maria-symbool (het wonder, dat de kerk leert, stuitte haar waarschijnlijk tegen de borst) en heeft in zichzelf ontdekt, dat het de droom van iedere vrouw is, een volmaakt kind aan de wereld te geven.

Een oogenblik bleef het stil, Anna zag de bergen in het rosse avondlicht en om zich heen de rozenstruik met zijn lichtroode bloemen. Een herinnering brak langzaam in haar open, ze keek naar Ellmer, die vervolgde: En in dien droom is geen plaats voor den man, vandaar waarschijnlijk de Onbevlekte Ontvangenis van Maria. Er zijn nog primitieve volken, die de conceptie en de geboorte van het kind niet kennen als oorzaak en gevolg - en zij, die wel weten, maar een primitieve zuiverheid hebben behouden, redden die in den droom.

Hij keek haar aan, zijn oogen werden wijder voor

den glans, die over haar trekken lag.

Ze knikte. - Ik weet wat u bedoelt, ik heb dien droom gehad toen ik jong was. Eigenlijk ben ik me niet bewust geweest, dat ik een goddelijk kind wilde hebben - volmaakt, zegt u - wel zou het een kind zijn van mij alleen, - ik was volmaakt gelukkig en hield het ver van de menschen.

Ze sprak nog door, maar merkte weer aan zijn gezicht, dat ze zich moest betoomen. Ze kòn dat niet - het maakte haar verdrietig en boos. Voor het eerst van haar leven voelde ze zich openstaan, doordat er iemand was, die haar beter kende dan ze het zichzelf deed. Hoe kon hij dan willen dat ze zou zwijgen? - Ze had zich tegen het huwelijk verzet, zei ze hem - Willy had op haar moeten wachten - een jaar? - o, het was veel langer in haar herinnering. Ze begreep nu, dat ze haar droom had willen behouden.

Hij stond op en zei met even afgewenden blik: Overdenkt u dit alles maar eens. Toen liep hij weg, zonder haast, maar vast besloten.

Ze kon hem gemakkelijk inhalen - hij mocht zoo plotseling niet gaan, dat verdroeg ze niet - het maakte haar ellendig, alsof het binnen in haar had gebrand en ze nu leeg was. Verschroeide wanden en niets dan pijn - of schaamte.

Nu boog hij het terras op, ze hoorde stemmen, een paar jonge meisjes daalden vlug naar den weg, hieven even hun hoofd naar het huis - toen naar haar. Ze glimlachte groetend, het drong tot haar

door dat de avond viel en ze de kinderen naar bed moest sturen.

Het bleef laat-zomerweer, nevelig in den vroegen morgen, warm en stralend in den middag. Als er een gast vertrok, kwam een ander zijn kamer innemen, nog een week of drie zou het bedrijf op volle kracht moeten werken.

Soms drong het even tot Anna door, dat de leiding haar was ontglipt, ze zag den kok met vader Joseph praten en merkte een beslist optreden van Lisa. Eenmaal hoorde ze ook dat Trudi door de ander werd toegesproken: Je bent hier lang genoeg om te weten wat je aan vrouw Anna hebt, als je niet zelfstandig kunt werken, stuur je den heelen boel in de war. - Die woorden waren niet voor haar bestemd, ze zag een lichten schrik in de oogen van Lisa, maar meteen daarop een uitdrukking, die ze niet dadelijk begreep. In den nacht wakker liggend, moest ze eraan denken. Ze was nooit erg ingenomen geweest met Trudi, maar nu vroeg ze zich af, wat ze van het meisje wist. Dat het betrouwbaar was en fatsoenlijk - meer niet zelfs hoe Trudi werkte, zou ze niet kunnen zeggen. Het was een hulp voor de seizoenen, verleden jaar zomer gehuurd, de volgende maand zouden ze afscheid van elkaar nemen zonder eenige belofte.

Anna gooide zich om in bed; het gebeurde meer den laatsten tijd dat ze zonder oorzaak van buiten wakker werd en den slaap niet meer kon vatten. Mis-

schien was ze overmoe en daardoor onrustig - die heele geschiedenis van Werner met Maria Zepponi had haar moe gemaakt. Ze zou heel stil liggen en den avond met Diedrich Ellmer herbeleven - niet alleen hun beider woorden, ook haar gevoelens. - Het was zoo vreemd, dat ze daar aldoor weer aan begon en het nooit kon afmaken. Iets benauwends gaf het ook, alsof ze wegzonk in een moeras. Op den Rubi-alp waren van die drassige plekken vol mooie bloemen - maar gevaarlijk - het slik bespatte je en de bloemen lieten zich haast niet plukken. - Hoe begon het? - zijn oogen waren grijs en soms heel licht - witte sterretjes op een langen steel, - die stonden boven haar, want ze lag op haar rug in dat waterige groen.

Met een ruk ging Anna overeind zitten en wist een kort oogenblik te hebben gedroomd. Als ze nu maar kon bedaren en denken aan dat wat ze wilde. Eerst aan Lisa. Die had haar zoo onverschillig aangekeken -' bijna verachtelijk - ja, dat was het goede woord. ‘Je weet wat je aan vrouw Anna hebt’ maar ze dacht de beste hôtelhoudster van Zwitserland te zijn, de menschen kwamen immers bij haar terug. - Wel kreeg ze er den laatsten tijd genoeg van. Ze was het met pleizier begonnen, maar Werner zou niet meer komen om zijn vrouw bij haar te vinden - de vreugde ging eruit weg. Een paar dagen nog, dan vertrok Diedrich Ellmer en een ander kwam voor hem in de plaats. Het werd onuitstaanbaar, al die vreemden, die het huis in en uit

liepen - het verlamde haar werkkracht - de meisjes wezen haar met den vinger na: Dat is vrouw Kerr, vrouw Kerr, die maar het liefst in het priëel zit....

Plotseling was Willy wakker. - Waarom slaap je niet? vroeg hij.

Ze zei: Ik heb zoo angstig gedroomd.

De nacht was koel, er stond een raam open, ze ging liggen en trok het dek tot onder haar kin.

- Zoo - waarschijnlijk denk je te veel - dat is ongezond.

Ze wilde het niet zeggen en deed het toch (de duisternis beschutte haar): Ik denk aan dien avond, dat jij op de bank zat met doctor Ellmer en hij over moeder Tresa praatte.

Willy antwoordde niet onmiddellijk en haar gedachten gingen voort: Hij zegt wonderlijk-mooie dingen - dingen die me meer waard zijn dan wat ook. Toen hoorde ze de stilte - alleen een zacht windgeruisch zoefde langs het raam.

Willy vroeg: Wat wil je van dien doctor Ellmer? - het is een man - als ik.

Bijna zou ze lachen, maar met de volgende ademhaling voelde ze verzet in zich. - Geloof je dat? - hij een geleerde en jij....

Willy vulde aan: een loodgieter. - Het was of dat woord zwaar in haar zonk. - En nu zeg ik, ging Willy voort: Hij een philosoof en jij een moeder van drie kinderen.

Ze keek van hem weg in de duisternis. - Wat be-

doel je daarmee?

- Ik bedoel, dat jij evenveel wijsheid zoudt kunnen hebben als hij, want je bent getrouwd en hebt kinderen.

Zijn stem was haar toch heel na, ze voelde dat hij haar wilde terughouden en een oogenblik had ze medelijden met zichzelf, omdat er geen dwingende kracht van hem uitging. - Nu sprak ze niet meer, ze wilde alleen zijn en denken.

Willy draaide zich af. Viel hij in slaap na een paar minuten? - Ze dacht aan dien avond in het priëel. - Vrouw Kerr, mijn tijd is om - heeft uw man de rekening al opgemaakt?

Ze stond bij den schoorsteenmantel in de eetzaal en zag Lisa de deur bovenaan de trap openen voor een troepje gasten, dat van een bergtocht terugkeerde. Er moest worden nagediend, de wandelaars, dien morgen om vijf uur vertrokken, zouden moe en hongerig zijn. Vader Joseph had aan één tafel laten dekken, in wier midden een schaal met de eerste herfsttijloozen stond, door Trees geplukt. - Zoo'n tocht verbroedert, had hij gezegd - laat hen dan nu samen eten en drinken.

In Lisa's glimlach had ze voldoening over deze ontvangst gespeurd en een oogenblik voelde ze zich zoowel de moede wandelaar, als ook de gastvrouw, die het maal heeft bereid - een gevoel dat door doctor Ellmer werd gestoord.

Ze wendde zich tot hem. - Moet u al gaan?

- Ja, zei hij - morgen. Als het mogelijk is, zou ik

uw schoonmoeder willen groeten.

Vrouw Tresa legde een patience, - Of doctor Ellmer mocht binnenkomen? vroeg Anna en zag een guitigen blik in die oude oogen en een lachje om den ingevallen mond. Zijzelf bloosde erdoor - was het niet alsof ze haar liefste kwam voorstellen?

Ze gingen beide zitten; Ellmer trok zijn broekspijpen op en begon te praten. - Zijn vacantie was goed geweest, mooi weer, een prettig tehuis en telkens een gevoel van verbondenheid met zijn werk; hij beklaagde den man, die in vrije uren zijn werk trachtte te vergeten.

Ze was blij, zei moeder Tresa, dat hij zich voldaan voelde. Als hij een volgend jaar terugkwam, zag hij haar waarschijnlijk niet weer, maar ze hoopte dat hij ergens een vrouw voor zich zou vinden, zooals Werner Bassmann hier zijn Maria gevonden had.

Anna dorst hem niet aankijken, maar wist hem naast zich.

Gelukkig dacht vrouw Tresa niet uitsluitend aan den dood, zei hij en er was een glimlach in zijn stem; - als wij menschen wilden, leefden we voort in anderen. En wat haar goede wensch betrof, zeker hoopte hij eens een vrouw te vinden. Het huwelijk van Werner en Maria trof hem altijd weer - hij kwam een enkele maal bij hen aan huis. Nu dankte hij haar en groette - als een blinde liep Anna achter hem aan. Maar hij ging naar zijn eigen kamer zonder omzien, als was hij haar bestaan vergeten; hij sloot de deur zonder nadruk en zij liep de

gang verder uit en moest wel halt houden voor het raam. - Als ze nu omkeerde en aan zijn deur klopte? dan zou hij heel koel verwonderd zijn en geen lid verroeren, maar met zijn scherpe oogen haar doen wijken.

En ditzelfde moest ze aldoor herdenken, de eerste uren van dien nacht: dat haar verlangen niets kon winnen, want dat hij haar zou verjagen. Ze woelde en zuchtte veel, ook zonder het te weten. Eenmaal vroeg Willy: Heb je kiespijn? - ze gaf geen antwoord.

Eindelijk sliep ze in.

Toen ze wakker werd uit een diepen, droomeloozen slaap, wist ze de eerste oogenblikken haar lichaam niet. Daarna voelde ze haar leden als verstorven, pijnlijk strak, tegen haar wil aan haar gebonden, de dijen afgekloven tot op het bot, uitgemergeld en versteend. Maar ze leefde nog, haar hart sloeg, al was haar bloed gemarteld. Een diepe schrik beving haar, want ze besefte de kracht van haar verlangen. Een poos lag ze met korte schokken te ademen, maar toen het gevoel van versteening voorbij was, werd ze helder wakker. Ze moest opstaan en wegloopen - in dit huis kon ze niet blijven - ze dorst haar oogen niet meer dicht doen. - Er hing een vale schemer in het vertrek - ze zou den dag tegemoet gaan - in den slaap kon haar hetzelfde weer gebeuren of mogelijk liep ze toch naar zijn deur en klopte. Nu, terwijl ze geregeld kon denken, moest ze opstaan en handelen.

Ze trok haar kleeren aan als iederen morgen, dacht aan geld, dat ze bij zich moest steken en aan een mantel - het was nog koud. Haar huisschoenen waren te teer, maar steviger schoeisel stond niet voor het grijpen. Wasschen moest ze overslaan. Als naar gewoonte keek ze in den spiegel, toen ze haar ruige vlecht opstak en zag een bleek gezicht, door donker haar omlijst. Ze keek niet om naar Willy, greep voorzichtig den deurknop. Het was donker in de gang en de trap kraakte. - Brood - moest ze brood meenemen? waar ging ze naar toe? - De bergen in - ze zou ver weg zijn, boven de verste hutten, eer er iemand wakker werd.

Nu liep ze de donkere eetzaal door: de sleutel van de deur naar de buitentrap knerste niet. Een koele windvlaag stond tegen haar op; ze zag een paar sterren verdoovend twinkelen in de grauwe lucht. Achter het huis voerde een klein weggetje omhoog; ze had haar weinige bagage, brood en geld - en haar mantel, dien ze nu eerst aantrok.

Ze liep haastig, met opgericht hoofd.

Twaalfde hoofdstuk

Om half zeven moesten de meisjes het werk beginnen - Willy was hun dien morgen vóór. Hij had alle gordijnen geopend, het fornuis aangelegd, brood uit den kelder gehaald, toen Lisa en Trudi, tien minuten over tijd, binnenkwamen.

- Morgen, zei hij en ging meteen voort: Mijn vrouw is al weg, naar den tandarts - ze heeft den heelen nacht liggen krimpen van de pijn.

- Och, zei Lisa en verontschuldigde haar laatkomen: ze had de eerste bus niet gehoord, die om kwart over zessen in het dorp afreed en haar gewoonlijk wekte.

Willy keek eerst haar, toen Trudi aan. - En jij? vroeg hij licht, maar met hooge wenkbrauwen.

Zij hoorde nooit iets, Lisa moest haar *schudden*.

- Zoo, zei hij - doe dan nu je werk. Hij lette goed op om te zien wat er moest gebeuren, vulde de botervlootjes en sneed het brood. De meisjes dribbelden af en aan, vader Joseph kwam beneden en werd eveneens omtrent Anna ingelicht. Hij liep al gauw weg om buiten een pijp te rooken. Een geur van koffie trok door de keuken, Willy dekte de tafel op den vluchtsteen. Lisa vroeg of ze kleine Roosje zou aankleeden; hij schudde zijn hoofd: de kinderen moesten elkaar helpen. - Denk eraan, zei hij wat later, dat kamer acht vandaag vrij komt - zoo vroeg mogelijk de dekens kloppen - mijn vrouw heeft me dat nog op het hart gedrukt. - En

hij glimlachte, omdat hij woorden sprak, die hij Anna dikwijls had hooren zeggen.

- Doctor Ellmer, zei Lisa - er komt een ander voor in de plaats.

Met stil gerucht kwamen de kinderen beneden; de gasten waren geen van allen vroeg, dien morgen. Treesje's eerste vraag was: Waar is moeder?

Ditmaal zei Willy: Op weg naar Zürich, daar wonen alle goede dokters en ze had zoo'n kiespijn.

- O - komt ze vanavond thuis?

- Dat weet ik niet - ze zou nog opbellen - en hij zag een klein trekje komen om dien kindermond. Nu stootte Trees haar broertje aan en fluisterde: Wat zullen we een keet maken, vanmiddag!

Uit de la van één der keukentafels nam hij een étiquet, waarop hij met duidelijke letters schreef: Blijft vandaag gesloten. Hij gaf het zijn dochtertje.

- Dit plak je op de deur van de werkplaats, op weg naar school - dus niet pas om twaalf uur - en haaks - zooals *ik* het zou doen.

Er sprong een lichtje in haar oogen. - Dan denkt het heele dorp, dat we vandaag feest hebbenl

- Feest, zei Heinz - of begrafenis.

Daar werd wat om gelachen, alleen Willy bleef ernstig - hij stond zelfs plotseling op en ging naar zijn moeder kijken.

Vrouw Tresa had weinig geslapen - ze verbeeldde zich ook, dat ze het koud had gehad.

- Hebt u die uil gehoord? - ik ben nog naar beneden geloopen om het dier te verjagen.

- Neen - hoe laat?

Tegen dat de zon opkwam - misschien had ze gehuiverd door dat krijschen. Hij vertelde ook over Anna - het was een onrustige slaap geweest - en moeder bleef zeker wat liggen?

Intusschen had vader Joseph den vertrekkenden gast de rekening aangeboden.

Die gast vroeg naar den zoon, van wien hij afscheid wilde nemen.

- Ik groet u ook namens mijn vrouw, zei Willy een oogenblik later. Ellmer wist niet of hij dien winter gelegenheid zou hebben... De ander glimlachte.

- Als ik u was, zou ik eens varieeren, zei hij.

- Kent u het Bündnerland? ik ben er nooit geweest, maar hoor dat het mooi is.

Ze praatten daar nog wat op door, het afscheid was hartelijk, de laatste goede wensch gold Willy's moeder. Nog stond Willy in de open deur en keek naar de hangende roos, toen zijn brein een duidelijk beeld vormde: hij zag Anna op het hoogste punt dat zij samen als kinderen wel hadden bereikt; ze klom tusschen witte wanden, sloeg haar vingers in vastgevroren sneeuw en klemde haar lippen samen. De uitgang was niet te zien, maar ze moest verder. - Zijn hart bewoog. Als ik ooit verliefd word op een andere vrouw, dacht hij, dan hoop ik even eerlijk te vechten als zij nu doet.

Vader Joseph riep hem, hij liep langs Trudi, die wollen dekens naar buiten droeg. Den verderen morgen werkte hij onafgebroken.

's Middags hadden de kinderen vrij; Treesje moest boodschappen doen voor Alois. - En heen en terug zonder oponthoud, zei de kok met strenge oogen. Ze gaf haar vader den blik van een verongelijkt kind, maar wat ze had willen zeggen, raakte blijkbaar vergeten. - Pappi doet, of er iets is gebeurd.

Hij antwoordde: Als je bijtijds terug bent, kindje, mag je spelen. Na de afwasch kwam het stilste uur van den dag. Een dorpsgenoot liep binnen, dronk een glas bier en vroeg naar de reden van het briefje op de werkplaats.

Of het er netjes was opgeplakt, wou Willy weten; ioen zei hij kort, niet van huis te kunnen. De ander begon een gesprek over dorpspolitiek; de oude Günther zou hebben gevraagd, of het schijfschieten niet kon worden verboden gedurende het seizoen: er waren dames in zijn hôtel, die niet hielden van het geknal.

Willy haalde zijn schouders op. - Wat hem betrof...

Moest zijn zoon later niet leeren schieten en wanneer konden de jonge mannen oefenen dan 's Zondagsmiddags in den zomer? Günther was een oud wijf, dat zich verschool achter teerhartige totebellen.

Vader Joseph lachte goedsmoeds, Willy zweeg.

Het bleef niet bij Günther, er werden andere namen genoemd, waarbij de spreker telkens een blik naar den jongen Kerr uitzond. Hij verwachtte door een

scherpe tong in critiek te worden overtroefd, maar Willy liet het bij een enkele sussende opmerking, en nog eer de gast was opgestaan, trok hij zich terug. - Willy, Willy, zei hij zichzelf - je uur is gekomen - maar wat hij daar precies mee bedoelde, wist hij niet.

Hij liep de kamer van zijn moeder in en terwijl hij naast haar bed ging zitten, kreeg hij weer een innerlijk beeld: hij zag Anna nu op een uitgestrekte, steenige hoogvlakte, waar geen distel meer groeide en geen dier vreugd beleefde aan het zonlicht. Grootsch en grijs was dat land, hard en naakt - en Anna moest voort. Ze liep krom en haar oogen waren lichtschuw geworden.

Moeder Tresa richtte zich wat op in bed. - Ik ben onrustig, zei ze, maar dat is de schuld van het lichaam - waarom kan het een oud mensch niet doen slapen?

Hij legde zijn hand om haar pols en telde de slagen van het hart. Het scheen haar te kalmeeren. - Dãt zou ik willen, zei ze: rustig zijn hoe ook het leven wordt gedoofd.

Hij antwoordde: Als dat te leeren valt, zult u het nog leeren - en om haar op te monteren, vertelde hij wat over de kinderen. Hij hoorde hun stemmen buiten.

Wat later stond hij in de open deur, Trees had makkertjes uit het dorp meegebracht. Ze speelden een spel, waarbij één de moeder in haar huis was; de anderen begonnen met een meter of tien van haar

af te staan. Om beurten riepen ze: Moeder, mag ik? en kregen gewoonlijk ten antwoord: Ja.

- In hoeveel stappen?

De moeder maakte het thuiskomen niet gemakkelijk, ze gaf stappen op zoowel vóór- als achteruit. Willy zag de kinderen het onmogelijke beproeven om het doel te bereiken, hun beenen rekken, hun knieën doorbuigen. Wie het eerste thuis was, loste de moeder af.

Zijn Treesje liet zich nu bidden, ze stond tegen den muur van den vluchtsteen, mat den afstand met haar oogen en was vindingrijk. - Ruggelings, riep ze een grooten jongen toe - in zes stappen en niet omkijken! - Daarmee was het spel een nieuwe faze ingetreden.

Willy had zich omgedraaid, liep naar Alois en vroeg werk; hij had voor de zooveelste maal berekend, hoe laat Anna kon opbellen. Na de geboorte van Roosje liep ze niet licht meer, en dan: ze was ongeoefend. Hij herinnerde zich den tocht op zijn verjaardag, ruim vier jaar geleden - dat was haar laatste groote wandeling geweest en op de canapee bij oma Bass viel ze van uitputting in slaap. Misschien zou ze op dit oogenblik een hut binnengaan, waar iets werd geschonken - want ze kwam in de bewoonde wereld terug - daaraan moest hij vasthouden.

Alois had hem aardappelen te schillen gegeven - hij zou het geduldig doen - Anna mocht in die hut lang met haar hoofd op haar armen liggen. De kok

neuriede een oud liedje: ‘Schaapjes, schaapjes, dwaal niet af, of de goede herder sliep.’ Dat had hij - Willy - nog op school geleerd. Hij wilde denken, maar kon niet en keek naar het blank worden van de grauwe aardappel tusschen zijn vingers. Nu brak hij de oogen eruit, hoorde den plof in het water. Langzaam kwamen de woorden terug. - Dat hij haar had laten gaan - en toch sliep hij niet. Maar ze was geen kind. ‘Ik wil niet met je trouwen’, had ze eens gezegd en stuurde hem vooruit, hetzelfde steile pad, dat haar later zoo had vermoeid. En ook toen - was ze niet flauw gevallen en had haar rug geschaafd aan de rots? - ook toen had hij haar alleen laten ploeteren. Maar ze was een vrouw met een eigen wil en door dien eigen wil moest ze leeren. Hij beet op zijn lippen. In die jonge jaren had hij geweten dat er voor Anna geen ander was; ze woonde in haar moeders huis en wel sprak ze overweggaan, maar haar leven lag hier, tusschen de bergen en hem, en hem en de bergen. - Nu proefde hij iets van het oude gevoel, de zekerheid haar te winnen. Hoe goed was dat jaar van wachten geweest - en zou dan deze ééne dag slecht zijn?

Alois zong - van het spinnende meisje dat geen vrijer had; hij spitste zijn lippen tot fluiten, maar er kwam geen toon. - Stil maar, zei hij zichzelf - ik ben al tevreden over je.

Toen de aardappelen waren geschild, zocht hij de kinderen op. Trees was weg, maar Heinz en Roosje

zaten in het priëel en speelden vader en moedertje. Lisa bracht hun koffie en brood met jam. - Is het al vier uur? vroeg hij, maar dacht: eindelijk - eindelijk. Anna zou kunnen opbellen tusschen vier en zeven. Hij nam Roosje op zijn knie en las haar voor uit een prentenboekje; ook de kleine jongen luisterde. Al gauw moesten ze lachen om een kikker, die zich opblies om voor den koning te kwaken. Die koning was een leeuw en zei dat de nachtegaal het mooier kon, maar de kikker had nog nooit een nachtegaal hooren kwaken en blies zich nog meer op.

Heinz vroeg naar het waarom der dingen - de uitleg duurde Roosje soms te lang. Daar kwam Trees aanloopen op een draf en keek verschrikt omdat het brood op was. - Ja, zei Willy, ze zou moeten wachten totdat het publiek zich had verspreid - dan mocht ze schooieren in de eetzaal.

Wat beteekende ‘het publiek?’ Die oude mijnheer en mevrouw bleven altijd lang zitten, maar ze kon best achter hun rug een stuk brood wegkapen.

- Als er achter hun rug iets wãs, zei Heinz.

De telefoonbei rinkelde - Willy zette zijn dochtertje haastig neer. Trudi, die den hoorn al had opgenomen, zei: Er is nog niets.

- Het zal Zürich zijn - geef maar. - Hij hoorde geraas, een verre, eentonige stem - toen plotseling Anna, heel dicht aan zijn oor.

Ze vroeg: Hôtel Montana? - met wie? haar stem klonk mat.

- Anna, zei hij - met Willy - je kunt spreken.

Ze aarzelde - of de verbinding was weg - hij hoorde niets. - Ja? ik ben er nog - Willy.

Weer haar stem. - Misschien zou ik vanavond thuis kunnen komen.

- Ja? vroeg hij.

- Maar ik ben zoo moe - ik kom morgen.

Zijn hart bonsde. - Zoo - hoor eens, is de kies eruit? - Geen antwoord. - De zeere kies - versta je me?

- O ja - ja - hij is eruit.

- Mooi - dus morgen - zoo vroeg mogelijk - voor twaalven?

- Ja. Hoe is het bij jelie?

- O goed - ik speel met de kinderen.

- Heb je geen werk?

- Ik wilde thuis zijn als je opbelde. Stilte. - Nou - je gaat zeker nog naar Werner en Maria? groet hen van ons. Dag!

Hij legde den hoorn neer. Langer had hij niet kunnen praten, zijn hart sloeg te wild. Hij bleef roerloos staan, weer was het of hij haar vermoeide stem hoorde. En hij zag haar trekken, de oogen waren veranderd - maar dat was de laatste maanden al zoo geweest: de oogen van een vrouw die zich voelt wankelen. - Van een goede vrouw. - Toen hij voetstappen hoorde in de keuken, liep hij terug naar het priëel. - Moeder komt morgenochtend thuis, zei hij - nu mag Trees brood vragen aan Lisa - vier sneden.

- Ha! zei Heinz en Rosa klapte in haar handjes.

Het schier eindelooze stijgen, het laatste uur tusschen barre steen, had Anna uitgeput alsof ze was geranseld. De dorre oogen staken, het hoofd leek leeg gebrand door de zon, de knieschijf knerste of hij zou breken, de pijnlijke voet zwol uit den schoen. Op het hoogste punt van dien breeden bergrug stond een kruis; ze liep er nog heen, ze dacht maar één ding: daartegen leunen. Maar toen ze dat had bereikt, kon ze niet langer staan, ze daalde één stap en tastte naar den bodem. Daar bleef ze langen tijd zitten. - Het was een ruw houten kruis, ze leunde haar hoofd ertegen en dan weer een schouder - den rug kon ze niet meer rechten. - Eindelijk greep ze haar tasch en at gulzig een paar sneden brood. Haar beenen staken recht vooruit, ze keek er met eenige belangstelling naar en toen met verwondering, omdat het toch normale beenen leken te zijn. Even roerde er iets in haar, - was het een herinnering, die zich wilde losmaken? - het kwam haar voor dat ze al eens eerder zoo willoos en bijna verdoofd op de harde aarde had gezeten, - maar een duidelijk beeld of een gedachte werd het niet. Ze keek naar het landschap voor zich uit, het was wijd en vaal; ze wilde het zoo niet kennen, haar Zwitserland, waar ze zooveel van hield. Ze verlangde ook naar water, om het te zien stroomen en de koelte ervan te voelen, maar toch knoopte ze nu den mantel los, dien ze met de mouwen om haar middel had gebonden en maakte er een hoofdkussen van: ze moest hier nog blijven en rusten.....

Had ze geslapen? ze wist het niet, maar de zon moest over haar hoogtepunt heen zijn, ze zag ook meer kleur en schaduw op de bergen aan de overzijde van het dal- Moeizaam trok ze kousen en schoenen uit om barrevoets verder te gaan. Kruipend, zich stuttend, kwam ze overeind, bracht hortend haar verstijfde lichaam in beweging.

Eerst was het dalen nieuw, het vroeg al haar krachten, maar al gauw werd het eentonig. Er drensde een wijsje door haar hoofd, ze wilde het weg doen, maar het kwam steeds terug. Ze verving het door een ander, dat toen bleef malen, treiterend sloom. De gedachte kwam niet bij haar op dat ze aan iets kon probeeren te denken, maar ze glimlachte toen het gras terugkeerde op de steenen en ze den eersten kruipden zag. Bij een hut stroomde water, ze liet het over haar bloote voeten loopen, vroeg ook een glas melk aan den herder en dronk dat staande op, bang opnieuw te verstijven. Het was vreemd haar eigenstem tehooren - ze sprak als was er niets gebeurd - zoo bijna vroolijk. Wat later kon ze duidelijk de dorpen in het dal zien liggen; naar links werd het breeder en zou uitmonden in een industriecentrum - dat had ze op school geleerd. Ze wist nog niet tot hoever ze moest gaan, het voetspoor, dat ze volgde, werd een pad, het pad werd een rijweg langs twee kleine meeren, de weg voer tusschen huizen door naar het eerste dorpsplein. Daar, op een bank onder een groote linde, trok Anna haar kousen en schoenen weer aan.

Een paar kinderen kwamen naar haar kijken, een meisje van een jaar of tien vroeg of ze onderdak zocht.

Ze schudde het hoofd. Neen, zei ze ernstig - o neen.

Alle hôtels langs den grooten weg met boom gaards, terras of tuin, fleurig door zonlicht en bloemen, ging ze voorbij: ze wilde niet zijn waar vacantiegangers konden komen - ze was een vluchteling, die een schuilplaats zocht.

Eindelijk kwam ze een fabrieksstad je binnen met sombere, strakke huizen. Eén ervan zou wel een herberg zijn en een ander het stationsgebouw, maar ze was te moe om naar de treinen te informeeren - en misschien ook nog niet klaar voor den terugtocht.

In hôtel Zur Sonne, een aan alle kanten ingesloten huis, kreeg ze een kamer. Daar ging ze voorover op het bed liggen zonder haar schoenen uit te doen - en hield zichzelf voor, dat ze Willy moest opbellen. Ze had niemand in het huis gezien dan den eigenaar en de telefoon was beneden in een afgeschoten hokje - ze zou opstaan en daarheen loopen. Maar als Willy niet thuis was? - wat moest ze tegen vader Joseph of Lisa zeggen? - wat geloofden zij? Alleen Willy, die haar het eerst moest hebben gemist, kon haar terugkomst mogelijk maken. Hoe - dat wist ze niet, en dat kon haar ook niet schelen. Ze voelde zich geslagen, veranderd door een moeheid, zooals ze nooit eerder had gekend, vreemd

aan zichzelf - maar niet schuldig. Weg- en voortgedreven was ze om te overwinnen en terug te keeren. Wel was de tocht lang geweest, maar de eerste stap omhoog achter 'Montana' beteekende öök haar thuiskomst - vanavond nog niet, maar morgen. Ze vroeg zich af of ze bang was voor Willy, voor zijn onbegrip, zijn verontwaardiging - ze wist het niet. Als ze wilde, zou ze kunnen opstaan, al leek ze nu te moe om haar hoofd te draaien. Ineens zou ze het doen, vastbesloten - ze wachtte het oogenblik af en ze hoefde niet anders te zeggen, dan dat ze morgen thuis kwam.

Om vijf uur liep ze naar beneden en nam den hoorn op, maar werd zoo ontroerd door Willy's stem, dat ze nauwelijks kon spreken. Hij had dien dag niet gewerkt - hij speelde met de kinderen. - Ze liep de sombere straten in om iets voor de kinderen te koopen. Eerst langzaam drong het tot haar door wat hij had bedoeld met het noemen van Werner en Maria - hij vroeg ook niet: waar ben je? Zürich was de stad van ongekende weelde, maar wat kon ze hier koopen, in een plaatsje dat nauwelijks met hun dorp kon wedijveren?

Toch vond ze voor ieder een klein geschenkje en liep op haar beurze voeten naar het station om de terugreis te bepalen.

Om zeven uur zat ze op de leeren canapee in de gelagkamer van het hôtel en at een bord soep. Ze had geen volledig maal besteld uit angst voor een keuken, die zeker zou achterstaan bij de hare, maar

nog nooit had iets warms haar zoo goed gesmaakt. Ze vroeg een tweede bord en daarna een lichte toespijs. De waard, die haar had ontvangen, bediende ook; het leek een bijna uitgestorven hôtel, maar de rustige zorg van den man deed haar goed.

Toen hij had afgeruimd, legde hij een stapel tijdschriften voor haar neer en trok zich terug. Ze bleef roerloos zitten, de armen langs het lijf gestrekt. Eigenlijk was het ook te donker om te lezen, ze keek naar een fuchsia, die langs twee vensters was geleid. De linker armen waren nog forscher dan de rechter; het late licht werd gezeefd door hun bloei. Rood en paars - waaraan deden die beide verwante kleuren haar denken? - Neen, ze ging nog niet naar bed, ze wilde bewust den avond zien, de duisternis - honderd maal zou ze zichzelf kunnen zeggen dat deze dag voorbij was. 'De zeere kies', zei Willy is de zeere kies eruit? Ze had ja-ja geantwoord, blij dat ze hem had begrepen - maar nu begreep ze hem dubbel. Hij zag haar verliefdheid aan als een boos gezwel, dat weg moest. Verliefdheid - een klein en banaal woord - nooit had ze gedacht haar verlangen naar Diedrich Ellmer zoo te zullen noemen. Hij was haar een voorbeeld, waarvan ze wilde leeren, - maar sinds ze dat hooge voorbeeld was ontvlucht, moest ze wel aannemen, verliefd te zijn geweest op hem? - Stil, haar moeheid kon geen hoon verdragen - haar oogen werden vochtig. - Maar nu kwam het haar voor, dat ze dien heelen tocht had gesnakt naar een

traan, alsof ze het meest had geleden door de dorheid van haar oogen. Ze zat alleen en de duisternis was dichter geworden - ze liet de tranen langs haar wangen glijden.

Haar trein was uit de richting Zürich gekomen en ze stapte uit de autobus van elf uur. Willy liep haar tegemoet. - Zoo, zei, hij - hoe is 't? - jammer dat Werner en Maria niet thuis waren. Heb je een goed hôtel gehad? iets minder dan 'Montana' natuurlijk, maar toch....?

Ze dorst hem niet lang aankijken, er was een onrust in zijn trekken, die haar hart een knauw gaf. Met onvaste stem vroeg ze naar moeder Tresa en de kinderen.

Eén der gasten had Roosje meegenomen naar het dorp - die grijze vrouw met het lieve gezicht.

- Ach - dat Roosje dat wilde. Maar nog terwijl ze sprak, had Anna spijt van die woorden Willy zou met een schouderophalen kunnen antwoorden: tja, als de moeder weg is Hij deed het niet.

- Een beetje verboemeld zie je er wel uit - winkels en nog eens winkels, denk ik?

Ze liep naar boven om zich te verkleeden, voelde lust den sleutel in de deur om te draaien, dat hij haar niet onmiddellijk kon aanvallen - maar dat was haar toch onmogelijk. Haastig trok ze een andere jurk en andere sdhoenen aan. Hij kwam niet. In den trein had ze zich voorgesteld, dat *hij* de deur zou sluiten en vragen: Wel, wat heb je me te zeg-

gen? - Het zou verschrikkelijk zijn.

Maar wat wilde ze dãn? - Ze was zonder waarschuwing weggeloopen uit haar huis, haar werk - en mocht hij daar niet over spreken? Misschien zou hij wachten tot zij begon. - Ze huiverde.

De kinderen kwamen uit school en omhelsden haar. - Pas op, zei Willy - moeder heeft na-pijn.

- Nu niet meer, zei ze en streek over haar blozende wangen.

De grijze dame bracht Roosje terug. Op het dorpsplein hadden ze oma Bass ontmoet, die hen beide op een kopje koffie had genoodigd.

- Zoo prettig, zei de vreemde, nu voel ik me hier nog meer thuis. - Ze hield nog altijd de kinderhand vast.

Die vrouw is eenzaam, dacht Anna en in een seconde besefte ze haar eigen bezit.

Moeder Tresa kwam dien dag aan tafel. - Och, zei ze tegen haar schoonidochter, het is goed dat je terug bent, ik heb niet meer de kracht, je plaats in te nemen.

Ieder had hier zijn eigen plaats, zei Willy en knikte zijn vrouw toe - dacht moeder dat er iemand op Anna's stoel had durven zitten, terwijl ze weg was? - niks, hoor.

Anna's hart wilde naar hem uitgaan, maar ze hield zich in en kneep haar handen samen. Spotte hij niet? - wilde hij haar op een afstand houden? ‘Moeder heeft na-pijn’ - *hij* zou haar zeker niet omhelzen?

Het was haar een opluchting, dat hij in den vroegen middag naar zijn werkplaats liep. - Blijf je thuis? had hij nog gevraagd - dan ga ik maar. Ze vertrouwde haar stem zelfs niet voor een kort antwoord en knikte.

Onder de middag-koffie inspecteerde ze het huis. Nu de kamers wenden bewoond, had ieder zijn eigen toets; de eenzame vrouw had een paar kinderportretjes opgehangen en een lap zijden damast over het beddekleed je gespreid. Anna wist, dat sommige menschen het schuwden, met bloote voeten een vreemd matje aan te raken en tuurde even op dit overtrek - het was tintelend bladgroen. Hoe zou deze vrouw leven? - temidden van mooie dingen en hunkerend naar wat ze niet had?

Anna ging verder. Op kamer acht hing een zwart zijden kimono met ivoorkleurige bloemen geborduurd over een stoelleuning en het rook er naar lavendel. Deze kamer moest gisteren een goede beurt hebben gehad - Anna keek naar den vloer. In den hoek bij het raam lag een geldstukje, dat ze opraapte. Waarschijnlijk was het neergegooid om te zien hoe vaak er werd geveegd en of de meisjes eerlijk waren. - Zou Diedrich Ellmer terugkomen, of zou er nooit meer plaats zijn voor hem? - Maar was dit een huis, dat hem kon ontvangen? - niet om den eenvoud van het meubilair, maar om de kreukbaarheid van de vrouw. - Ze legde het geldstukje op tafel en sloot de deur achter zich. Ze voelde wel, deze inspectie te zijn begonnen, om zijn

kamer te betreden, alsof daar nog iets van zijn sfeer zou hangen - maar nu ze was begonnen, zette ze door. Soms kreeg ze antwoord op haar klop, dan verontschuldigde ze zich met een enkel woord en vroeg of er klachten waren? Tweemaal hield ze een praatje - kon ze daarmee den tijd maar doen stilstaan!

Het kon niet uitblijven, de avond kwam. Het spel met Roosje, die naar bed werd gebracht, speelde Anna zoo lang mogelijk. Ze borstelde ijverig het zachte kinderhaar en draaide de strengen om haar vinger, dat ze gingen krullen. Onderwijl praatte ze: Stond oma Bass voor den winkel van Thomas Gmürr?

- Nee, zei Roosje voor het postkantoor.

- En vroeg oma waarom moeder niet thuis was? Het kind keek haar aan, alsof het die vraag niet begreep en antwoordde: Oma heeft verteld van haar zoon - maar die vrouw heeft geen kinderen.

- Wie is oma's zoon?

- Hij is professor. Nu kwam er een glans in haar oogen en een guitig trekje om haar mond. Oom Werner, toch?

Ze omhelsden elkaar plotseling en wiegden hun hoofd. Anna somde op, haar lippen in Roosje's hals: Oom Werner en tante Maria, en oma Bass en oma Tresa, en vader en moeder.... Nu moest ze eerst adem halen. Het kind ging voort, als om den draad niet te verliezen: En Heinz en Treesje - - En Roosje en opa Kerr - die hooren allemaal,

allemaal bij elkaar.

- En wij hebben een hôtel, zei Roosje.

- Ja, wij hebben en hotel - zelfs oom Werner zal dat nooit kunnen vergeten. Weet je nog, dat tante Maria bij ons woonde?

Weer trof haar een blik van niet geheel begrijpen.

- En toen?

Anna praatte voort.

Maar het kon niet uitblijven: ze was al gauw met Willy alleen op de slaapkamer en overwoog de woorden: *Die* zekerheid héb ik, dat de argelooze rust van de kinderen niet is verstoord - maar Willy zweeg en ze zag geen kans te beginnen.

Ze ontkleedden zich en gingen bedaard in bed liggen. Toen vouwde Anna haar handen onder het hoofd, alsof ze wilde zeggen: Ik ben hier niet om te slapen. Dien morgen was Willy haar tegemoet geloopen, maar nu.... Dus was het voor het oog van de wereld geweest, dat hij haar begroette op den weg en de eerste woorden sprak? - Hij bleef zwijgen en lichtte zijn hoofd niet op voor een kus.

Maar dit was ondragelijk en - geraffineerd van hem, haar zoo te behandelen, - ze had toch gestreden.... Haar oogen gloeiden.

- Vertel eens wat, zei hij.

Ze zoog diep haar adem in. - Vraag mij liever wat - en hoorde een nadenkend zoemen in zijn keel.

- Heb je goed geslapen in Zürich?

- In Isflur - ja, als een blok - ik was zoo moe.

- Allicht - je hebt hoegenaamd geen training.

Ze voelde medelijden met zichzelf - haar voeten staken nog - ze dacht hoe ze voorover op het bed had gelegen.

- En-ne... dat Isflur is zeker maar een bedroevend stadje?

- Ja, somber en leelijk. Nu vertelde ze van de fuchsia in de gelagkamer en hij toonde belangstelling - maar plotseling drong het tot haar door, dat ze het eigenlijke vermeden en op deze manier nooit... Ze trok haar handen weg onder haar hoofd - ze voelde een kwellende onrust... dat ze nooit vrienden zouden worden.

- Wat is er? vroeg hij.

En onverwachts begon ze te huilen.

Nu was zijn hoofd boven het hare. - Huil niet - of ja, huil maar eens. Het snikken werd heviger en hij praatte daar tusschendoor in korte zinnen: Ik weet het wel - je hebt dapper gevochten - dacht je dat ik sliep? malle meid - ik heb je zien weggaan; en hield even op om zich wat overeind te beuren en haar te kunnen toespreken, zooals een moeder het haar kind doet, dat ze in de armen draagt.

- Ik heb gedacht: Laat haar gaan, dan komt ze terug - vasthouden is gevaarlijk. Nu heb je het eruit geloopen, - of...

Ze knikte en trachtte zidh te beheerschen. De kinderen hebben - Heinz en Treesje...

- Wat - of ze iets hebben vermoed? - ik geloof

het niet. 's Middags hadden ze vrij van school en hebben gespeeld. - Plotseling moest hij aan veel dingen denken, doordat hij was herinnerd aan het spel: ‘moeder, mag ik thuiskomen?’ Kinderen zwierven als bijen en waren ze volwassen geworden, dan gingen ze voorgoed weg uit huis, - maar een moeder moest langer trouw zijn dan haar kinderen. - En aldoor weer moest hij bedenken, dat Anna niet was uitgetrokken om weg te blijven.

Nu hoorde hij haar stem: Zie je, het heeft me gegrepen en ik heb het van me afgeschud. Niet omdat ik jou trouw wilde zijn - alleen doordat ik mezelf voorhield: hij zal je nooit binnenlaten.

Haar oogen gingen wijd open, ze voelde een drang tot zelfkennis, die haar nieuw was. Even hijgde ze en ging toen voort: Jij praat over ‘dapper gevochten’ en ik heb het zelf ook zoo genoemd - maar ik heb alleen gezorgd, dat ik niet openlijk kon worden versmaad. Begrijp je? ik ben weg gegaan, om niet aan zijn deur te kloppen - en ik had 's avonds kunnen thuiskomen, want toen was hij er niet meer. Ik heb niet aan de kinderen gedacht en niet aan jou - alleen aan mezelf.

Het bleef een oogenblik stil - de torenklok sloeg drie zware slagen. Hij zag het ovaal van haar gezicht, de oogen diep en glansloos daarin.

- Goed, zei hij - en *toch* vind ik je dapper - en ik zal van je houden, - dan blijf je misschien hier om mij. Hij was luider gaan spreken, maar voegde er zacht aan toe: Ik bedoel later - later, als de kin-

deren uit huis zijn.

Ze draaide zich naar hem toe, maar verborg haar hoofd en snikte weer.

Dertiende hoofdstuk

De roos voor den vluchtsteen bloeide weer; Willy had het priëel ieder jaar met twee stutten uitgebouwd. Verder kon hij nu niet gaan, al sprak hij over een tweeden vestingwal buiten den eersten. Maar vader Joseph had glimlachend gezegd dat een roos om licht vroeg en de bekoring van een priëel lag in het luchtig geslotene. Daarbij had hij Anna een knipoog gegeven, waarvoor ze haar wenkbrauwen optrok. Het terras, aan den anderen kant van het huis, werd door een breeden bloemenrand omzoomd. Heinz hielp zijn vader bij het tuinieren, in den zomer kwam hij telkens met wilde planten aandragen, zorgvuldig uitgestoken en koel bewaard. Meer en meer deed hij zijn moeder aan Werner denken en ze noemde hem soms zoo, onbewust gedreven door een jeugdherinnering. Hij was bruin en tenger als zijn vader, maar zijn belangstelling en zucht tot weten leek op die van Anna's broer. Op de donkere helling achter het huis had hij de kleine cyclamen van den Rubi-alp gepoot, en de hooge akelei, waarvan zijn moeder zooveel hield. Die dacht er nog over, welke bloemen ze op het graf van oma Tresa zou brengen. Vader Joseph had er een steenen kruisje op gezet, een daad waarin hij haar en Willy niet had gekend. Soms nam ze het beeldje op van de vrouw in den blauwen mantel, met de onderworpen aardsche trekken. Eenmaal had ze Werner gevraagd, of hij

het terug wilde nemen - dat was kort geleden, bij de geboorte van zijn vierde kind. Hij had gezegd, dat het in haar huis hoorde en hij het daar niet wilde missen.

Of hij ook de eetzaal tot haar huis rekende?

Zeker - en de schenkkamer - en alles.

Ze liet het beeldje staan; - hoe kwam ze er ook toe, het graf van oma Tresa te willen sieren? - naar het graf van haar vader had ze nooit omgezien.

De oude Tresa was in Januari gestorven, de pastoor had haar overschot in huis genomen - het bedrijf ging voort. Zij, Anna, was de eenige, die nog ging kijken, nadat de kist was weggedragen; de pastoor ontving haar vriendelijk en liet haar met de doode alleen. Hoopte ze het masker van haar dooden vader op te roepen? - ze kon alleen denken hoe jong ze was geweest toen ze vader verloor en wat zich in haar prentte, was het beeld van wie daar ademend stonden neerkeek op moeder Tresa's mummi-achtig lijk: een forsche, bijna onaandoenlijke vrouw, die het leven kende.

Nu het weer zomer ging worden, moest Anna een tehuis zoeken voor Heinz in hetzelfde stadje, waar ook Werner had school gegaan: de jongen wilde verder leeren. Er waren een paar brieven gekomen op haar advertentie en Willy ried haar, zoo gauw mogelijk te gaan kijken. Een enkelen dag stelde ze het nog uit, de aanvragen voor pension liepen binnen en vroegen antwoord, het huisraad had aan-

vulling noodig, en moeder, die zoo rheumatisch was, dat ze zichzelf niet meer kon redden, moest worden geholpen.

- Ik zal morgen gaan, zei Anna en liep met Willy naar buiten in den kleurigen en koelen ochtend - vandaag zijn er andere dingen. In het gras langs den weg bleven ze staan. - Belangrijke dingen? vroeg hij.

Je weet het zelf, dacht ze, maar zei: Er moet een oplossing komen voor moeder, we hebben moeder Tresa's kamer vrij.

Hij knikte.

- En dan, ging ze voort zonder hem aan te zien, - vader wil dat ik bij Martha Grühl zal koopen, ik heb een heele lijst van boodschappen.

Martha was een weduwe van een jaar of acht-endertig, die boven in het dorp een bazaar hield.

Willy tuurde in den blauwen hemel. - Dat zou ik dan maar doen, zei hij en na een oogenblik van zwijgen: dat andere zullen we moeten overleggen.

Ze stemde met hem in. - Vanavond? - en had het gevoel den dag te willen tegenhouden. Moeder in huis, - star, hulpbehoevend, en door het voorstel alleen vader Joseph dwingen, zijn kaarten open te leggen. Wat kon een man als vader ervan weerhouden zijn wil te doen? - Martha trouwen en met haar het bedrijf in handen nemen. Ze had twee dochtertjes, meisjes van veertien en vijftien jaar, geschikt om te werken. Anna knikte nog eens. - Goed, zei ze - vanavond als hij thuisblijft.

Willy legde een hand op haar schouder. - We zullen zien - en anders....

Het was of dat woord de wereld voor haar opende en ze kende geen vrees meer. Nu wendde ze haar hoofd en keek in het dal.

- Voor moeder zullen we in ieder geval moeten zorgen, zei hij nog.

Wat later dacht ze aan deze dingen, terwijl ze omhoog liep. - Vader Joseph zou in zijn jeugd veel meisjes hebben gekust - moeder Tresa had hij genomen om haar geld. - Dat klonk bot en eigenlijk niet eens geloofwaardig. Hij was een oppervlakkig man, het speelsche vrijen beteekende weinig meer - of misschien iets minder - dan het trouwen zonder liefde. - Hij had dan een zoon gekregen en kleinkinderen, die hij graag zag. Dagelijks ging hij met hen aan tafel en zoo hem dit al weinig geluk gaf, - was er iets dat hem meer kon brengen? Mogelijk het bedrijf - of liever: het zien lachen, dansen en drinken van anderen - hij had de menschen noodig om zelf te leven. Ze wist niet waar hij Martha had ontmoet; hij ging nu vaak naar de kerk en werd met haar in het dorp gezien. Een levenslustige vrouw? - Anna moest daarover denken. Och neen - praatlustig wel en verder... wat viel er nog van haar te zeggen? Blauwe poppenoogen, een beetje poeder op de wangen en krullen op het hoofd - het tegenovergestelde van moeder Tresa - en veertig jaar jonger - maar eigenlijk niet jong.

Axel Grühl was in de bergen omgekomen, twee jaar geleden. Hem had Anna in haar jeugd gekend, ze waren even oud. Kwam hij buiten het seizoen een enkele maal een glas bier drinken, dan groette hij haar met een blik van verstandhouding, die haar een gevoel van besmetting gaf. Ze hadden in dezelfde klas gezeten; eens waren ze samen beschuldigd van een kleinen diefstal en moesten schoolblijven. Soms ook had hij haar achter een huis gelokt en had iets leelijks gewild; ze schopte hem van zich af. Daarna was hij soms ongemerkt langs haar geschoten, zoodat ze wankelde uit haar koers, terwijl hij haar toebeet: Kerr's Willy mag wel, hè? - Ze had het Willy nooit verteld. Deze man, maar ook Martha, zijn weduwe, hoorde tot een wereld, die ze verafschuwde. Misschien was ze onbillijk. Ze zag in Axel een verdorven kind, omdat hij het leelijke uit zijn jeugd niet achter zich had gelaten - maar mogelijk was Martha een rijpe vrouw - ze zou probeeren haar onbevooroordeeld te zien.

- Koop eens bij Martha, had vader Joseph gezegd - een jonge weduwe heeft een zuur bestaan. Die woorden deden haar aan Axel's blik denken - maar kon het niet zijn dat ze goed waren bedoeld? Ze was haast nooit bij Martha geweest, ze zei: het is me te ver - en deed haar inkoopen in Zürich.

Plotseling dacht ze: Als doctor Ellmer nog eens naar ‘Montana’ komt en daar Martha vindt naast vader Joseph? Het schaamrood sloeg haar uit, maar ze wist niet om wie. Ze stond stil op de brug over

het ravijn en keek naar beneden - het waterwielde en schuimde. Zoo wild had haar bloed gewerveld, dien nacht toen ze wegliep. Eigenlijk dacht ze daar zelden meer aan, - het was zes jaar geleden. Ellmer zou niet terugkomen, hij was met een voorname vrouw getrouwd, maar in Zürich zou ze hem kunnen ontmoeten en ze schaamde zich niet.

Nu liep ze weer voort, - ze dacht zonder moeite te kunnen wijken voor Martha. Misschien zou ze daar beneden wonen, in de stad waar het gymnasium stond voor Heinz? - ze verlangde haast, erheen te gaan. Vroeger hield ze van het stadje om de steenen huizen en de behagelijke, vlakke straten. Ze mocht met haar ouders mee als Werner werd toegesproken bij de overgang. Hij was altijd de eerste van zijn klas, maar dat werd hem niet als verdienste aangerekend. Zou de oude rector er nog zijn? - graag zou ze hem haar knappen zoon melden. Ze voelde al de goede ontvangst, zag den blik van herkenning in de rustige oogen, waarmee ze werd aangezien. Ja, ze zou het bedrijf kunnen opgeven en in de vlakte wonen, de kinderen om zich heen... en moeder... Moeder stoorde het beeld van rust en liefelijkheid en nu stuitte ze op Willy's woorden: Voor moeder zullen we in ieder geval moeten zorgen. Daar was geen ontkomen aan en bovendien liep ze nu omhoog naar Martha Grühl. - Ze glimlachte een beetje spottend. Het leven omsloot haar nog als de bergwanden het bruisende water en Willy zou de stad niet begeeren. Had hij

niet gezegd hôtelhouder te zullen worden, als hij ongeschikt was voor de bergen? - morgen moest hij naar de nieuwe hut van Streseli om het water uit een wel erheen te leiden; hij wilde met zonsopgang uit huis gaan, zijn oogen blonken toen hij ervan sprak.

Vrouw Pfützli, die den weg afkwam, hield haar staande. - Anna, zei ze, het hooge dorp ziet jou niet dikwijls. Hoe gaat het - altijd maar druk? en ze schudde bij voorbaat haar hoofd.

Anna vermoedde een klein leedvermaak. - Ons gaat het goed, zei ze - we hebben nooit te klagen gehad.

Lina Pfützli was een oude vrouw, die lang geleden haar man had verloren. Ze ging nog voort haar hoofd te schudden. - Ja - de hemel geeft zon en regen en als het dan ook nog op tijd komt....

Andere dorpelingen keken naar haar; vrouw Lina lachte en stak het hoofd vooruit. ‘Wist je dit, wist je dat?’ - zegt het versje - ‘'k zou wel willen weten wãt’; maar het blijft tusschen ons. Martha Grühl koestert zich in een waterig zonnetje, - floep! is het achter de wolken. Ze lachte en liet haar brokkelige tanden zien. - Ga je naar haar toe? - groet haar van me.

- Ja, zei Anna effen - ik heb een paar boodschappen en ze wilde voortloopen, maar de ander pakte haar bij een mouw. Ze lachte nu niet meer, in haar oogen kwam een moederlijke uitdrukking. - Stil laten betijen - geen woord zeggen; - Martha

Gruhl - dat is niets - opgebruikt door een slechten man - en ze weef het niet, - loopt nog op twee beenen naar de kerk. Wil je het gelooven, - ik zou zoo'n vrouw met een zweep kunnen slaan. Ze gebaarde met haar vrijen arm.

Anna deed een stap terug; het was haar grauw te moede.

- Martha heeft haar kinderen, zei ze en haar zaak - een last zwaar genoeg om in het rechte spoor te blijven. - Ze groette kort en stapte omhoog.

Hans Locker stond voor zijn houtzagerij, - de beek zong en spatte. - Vrouw Kerr - zei Löcker groetend. Zij was nu de eenige van dien naam. Wat had ze toch gezegd over een last? - kinderen en een zaak, die had zij ook - je maakte dan je schouders breed en hoopte op een goed einde. Was de dood het einde? - of een zegening daarvòòr? - een zegening - ze wist niet hoe. Als doctor Ellmer terugkwam, of een ander, een nog hoogeregast, die zou vragen: Zijn dit uw kinderen? - is dit uw werk? en haar prijzend zou aanzien - glimlachend van goedkeuring. - Haar hart zwol. Nog eer ze met Willy was getrouwd, had ze den gast verwacht. Of hij zou komen? Misschien was het de oude rector in het dal - misschien Willy zelf, die haar het naast stond. Dit inzicht deed haar even strompelen - toen hief ze haar blozend gezicht op. Ze meende Willy zonder liefde te hebben getrouwd, maar door de jaren heen was ze hem gaan kennen. En hier, in ‘Montana’, bleef de mogelijkheid van

een ander, die zou komen, ook voor hem, - een zegening voor hen beide.

- Vrouw Kerr, groette de jonge dominee, die uitgeleide werd gedaan door de vrouw van het Kindertehuis, en ze zag zijn oogen wijder worden - om haar blos, of om haar doelbewusten gang? - Ze hoorde hem afscheid nemen, - nu kwam hij haar opzij. - U loopt als een gems - ik had u willen bezoeken, maar...

- Maar? vroeg ze en moest er bijna zelf om lachen, dat ze liep, alsof het geen uitstel lijden kon.

Hij antwoordde niet onmiddellijk. - Andere vrouwen zijn trager. Ik heb den indruk, dat u zich over het verdriet kunt heenzetten en voortgaat - zooals ook nu - vrouw Degeschwiler zegt tegen me: Die kijkt nooit om.

Anna glimlachte. - Dat heb ik dan van mijn vader geleerd.

De jonge dominee had Heinz Bassmann niet gekend en zocht in zijn herinnering, wat hij van hem wist.

- Uw vader was een uitnemend man.

Anna knikte.

- Hoe lang is hij nu dood?

Het duurde een oogenblik voor ze zei: Zeventien jaar.

De weg boog om, ze zagen het diepe, blauwe meer en het machtige zonlicht, dat erover viel. Anna zweeg.

- Maar uw schoonmoeder is kort geleden gestorven - weinig had ik kunnen denken, dat we eerst

uw vader zouden noemen. - Hij herstelde zich. - Dat is het goede van een gesprek, dat we het niet vooruit kunnen klaarmaken - het wordt uit het levende moment geboren. - Ze stonden voor het huis van Martha Grühl - het was duidelijk dat hij nog wilde praten. Een minuut of wat hoorde Anna hem aan, toen stak ze haar hand uit. - U neemt me niet kwalijk - ik word terug verwacht - en weer zag ze zijn oogen open gaan.

Elsi, het oudste dochtertje van Martha, stond achter de toonbank. Waarmee ze kon dienen? Anna haalde haar lijstje tevoorschijn, het vlakke gezichtje van het kind werd niet bewogen.

Wel een kwartier lang ging het koopen vlot, Elsi wist in den propvollen winkel ieder ding te staan, maar Anna merkte, dat haar oogen afdwaalden, zoodra ze even niets had te doen. Dan riep de vraag naar een volgend artikel haar aandacht weer terug. - Een grootboek. Nu aarzelde het kind. - Dat hebben wij niet. Anna glimlachte. - Weet je wel wat ik bedoel? een grootboek is geen bijbel; vraag eens aan je moeder. Ze zag een vaag verwonderden blik en een half onwillig wegloopen.

Na een minuut ongeveer kwam Martha tevoorschijn, - Anna reikte haar de hand. - Hoe gaat het? je hebt al een groote dochter. Ze tutoyeerden elkaar, doordat ze gelijktijdig op school waren geweest.

De onderdeelen van Martha's gezicht leken niet bij elkaar te passen: een kleine, scherpe neus, bolle

wangetjes, wezenlooze oogen, een hoog voorhoofd. - En de jongste, vroeg Anna - is die ook thuis?

Tonia was voor halve dagen in de bakkerij van Streseli; er bleef anders genoeg werk, de meisjes begonnen hun eigen kleeren te naaien, - wilden altijd wat nieuws.

Anna knikte, - de ander weidde uit over de wispelturigheid en behaagzucht van haar dochtertjes. Het bleef niet bij kleeren, het was een haardracht zus en zoo, poeder en crême, een manicuurtje, een opvouwbare spiegel. En daarbij zulke kinderen - korte rokjes - maar die werden niet langer, tegenwoordig.

Anna verbaasde zich meer en meer - het was haar of de vrouw een taal sprak zonder hooren of begrijpen. Andere koopers kwamen binnen, maakten een paar opmerkingen en verdwenen weer. Martha keek hen zoolang mogelijk na, maar haar blik verried daarbij geen enkel gevoel. Dan, plotseling, sprak ze weer. Toch viel het Anna niet moeilijk, haar éénmaal voor te zijn.

Elsi had goed geholpen, zei ze - het meisje wist den weg langs alle laden en planken - zeker stond ze den heelen dag in den winkel? - Die behaagzucht - ze trok haar schouders op - die leek meer dan hij was. Elsi had kinderlijke oogen - mocht ze het zeggen? - net als haar moeder - een beetje ij del misschien. Ze herinnerde zich dat Martha Röller op school een ringetje droeg en een nagemaakt bouquetje op haar mantel. Een klein beetje

ij del - maar kuisch.

De lichtblauwe oogen bleven strak, maar om den mond kwam een misprijzend trekje. - Ze was veertien jaar getrouwd geweest, zei Martha Grühl - dat liet zich niet uitwisschen.

Anna bleef ernstig. Gelukkig niet, zei ze - een getrouwde vrouw - een moeder - kreeg haar ervaringen niet cadeau - en als ze haar dan nog zouden worden afgenomen... En was een oogenblik verrast door haar eigen woorden, - maar meteen ook merkte ze, dat die door de ander niet waren verstaan.

Het was lang geleden dat ze school gingen, zei Martha, en draaide een potlood tusschen haar vingers - ze wist niet meer van een bouquetje. Elsi - maar vooral Tonia - was een moeilijk kind, nukkig en driftig, zonder ontzag, voor wat ook.

- Ontzag - herhaalde Anna; ze had het woord als proevend in haar mond genomen. Waarvoor had zij ontzag gevoeld als kind? - voor haar vader - maar die was van een ander postuur geweest dan Axel Grühl.

Martha ging voort: Soms geloofde ze dat het beter was geworden door den dood van haar man, maar dan weer kwamen er dagen, dat het leven haar door die meiden werd vergald.

Elsi was langzaam den winkel binnengekomen en bleef nu roerloos staan - haar oogen wijd open, uitdrukkingsloos. Het vaal-blonde haar, dat aan uitgeplozen touw deed denken, stond breed om

het korte gezicht; de mond was slap en onkinderlijk. De moeder gaf haar al pratende een onverschilligen blik. - Ze had nooit met Grührs Axel moeten trouwen; wat was het huwelijk voor een vrouw? slavernij. Neen, ze had een man willen zijn, dan was ze uitgetrokken om de wereld te zien. Die was voor de mannen gemaakt, want een man - al was hij koning - voelde geen verantwoordelijkheid voor zijn daden.

Plotseling wendde ze zich en viel uit: Wat doe jij hier, leelijke spion - heb ik je soms geroepen?

Anna deed een stap terug - het kind reageerde niet.

- Nou zie je het, Anna Kerr, hoe ze me brutaliseert. Een beetje ij del, net als haar moeder, hè? - maar niet kwaad - het woord dat jij hebt gebruikt, durf ik niet eens noemen.

- Ik ga al, zei Elsi en liep weg.

- Je had haar immers zien staan, zei Anna - dus heeft ze gedacht dat ze mocht blijven. - Haar stem klonk nu koel - ze hoorde het en liet de ander geen tijd tot antwoorden. - En ik moet voort. Kom eens praten, als je lust hebt - die boodschappen krijg ik wel. Weer stak ze haar hand uit.

Het gezicht van Martha Grühl vertoonde gloeierige plekken. Ze nam de hand niet aan, ze zei: Als ik met je schoonvader trouw, dan is het om van de kinderen af te zijn - hij zegt: we sturen ze naar een zuster-pensionaat.

Wat Anna voelde was vooral medelijden. Ze liet

haar hand zinken. - Goed - dat kunnen we toch eens overleggen; zullen we afspreken dat je morgenavond komt?

Er was nog altijd geen leven in die oogen.

- Beloof niets, maar doe het - of zal ik Willy sturen om je te halen? - Ze stond nu bij de deur.

De ander haalde de schouders op, - weer kwam het minachtende trekje om haar mond. - Misschien, zei ze - as ik den winkel kan sluiten.

De zon stond zichtbaar aan den hoogen hemel, maar blauwer dan de hemel was het meer. Anna zuchtte en voelde een beklemming wijken; ze had kunnen juichen; als ze niet temidden van menschen en hun woning was geweest. Toen dacht ze aan Willy en begon tegen hem te praten, maar het werd een aanhef, een horten en dan een voorbarig woord. Dat ze naar hem verlangde, was haar goed, - daardoor juist kon ze nu overleggen: ze zou het eerste kerkepad gaan, het graf van moeder Tresa zien en daarna het oude huis binnenloopen. Er bleef haar weinig tijd, de klok sloeg half twaalf en om twaalf uur werd er gegeten, - maar Lisa zorgde wel. Op dit uur liepen er weinig vrouwen buiten, een paar kinderen speelden, de wereld was vredig en stralend van zonlicht. Toch voelde Anna een ongekenden drang in zich; ze ging met opgericht hoofd, zag niet meer de huizen om zich heen, maar blikte op de verste bergen, blauwig en egaal van vlak, zoodat geen onderdeel haar aandacht afleidde. Grootsch en eentonig was de verte, een afscha-

duwing van den hemel - niet meer dezelfde aarde, waarop zij leefde. Werd ze erdoor aangetrokken? - als ze ginds was, zou er een nieuwe verte zijn, die nauwelijks verschilde van deze. - Nu sloeg ze het voetpad in naar de kerk.

Niets dan een hardsteen en kruisje met den datum van geboorte en dood op moeder Tresa's graf - geen naam, geen gebeitelde bloem of rank. - Welsprekend - had vader Joseph gezegd - wat ìs ze oud geworden.

Anna stond in de stilte van den rijpen dag. Ze voelde haar gedachten uitgaan naar moeder Tresa om een evenwicht te herstellen, dat door Martha was gestoord. De woorden kwamen in haar herinnering: Ik ben een heiden; - scherper dan ooit hoorde ze daarin een verlangen naar God. Maar ze was te haastig en gleed af naar de veelgebruikte termen. Verlangen naar antwoord op de altijd herhaalde vraag naar het hoe en waarom. ‘Ik ben een heiden’ - zooals een jong meisje wel zegt: Ik ben leelijk - om te hooren: Jij? maar ik zie je graag - je hebt mooie oogen, of ook: een lieflijken mond. - Arme moeder Tresa, die geen antwoord had gekregen.

Anna tuurde naar de steenen cijfers. - Maar wat wist ze daar eigenlijk van? - moeder sprak met het rotsblok en met den dood, - waarom dan niet met God? Misschien was haar geantwoord: Je mag een heiden zijn, je bent mijn kind. Niet in die woorden, maar in een zucht of een traan - en eindelijk in een glimlach.

Het harsige hout van de sparren geurde, de warme lucht steeg trillend op boven de grafsteenen, in de verte beefde het gelui van koeklokken. Anna liet haar blik wijd langs de toppen en hellingen gaan, toen keek ze innig naar de dorpen in het dal. Nauwelijks drong het tot haar door dat ze dacht: hoe lang nog?

Ze keerde zich om en zag het huis van haar moeder liggen.

Het was bijna de langste dag, Heinz en Treesje konden niet genoeg krijgen van het licht en de zomersche luwte.

Voor het huis stond de oude Kerr en keek naar den laatsten zonnegloed op de steenmassa's aan den overkant; het duurde nog enkele seconden, toen waren de toppen grijs en kil. Hij ging de schenkkamer binnen, - meteen daarop zag Anna hem omhoog loopen naar het dorp. Ze had de kinderen, die met haar in het priëel zaten, al eerder aan den avond herinnerd, nu zei ze: Gaan jelie toch naar bed, ik wil eindelijk met vader alleen zijn.

Trees vroeg: Waarom? - Heinz gaf haar een verwonderden blik. Ze wist dat Willy, als hij iets had te bespreken, niet wachtte tot de kinderen weg waren. Eens had hij haar gezegd: Ze gaan heusch wel uit zichzelf, als het hun verveelt - maar willen ze luisteren, laat hen. Toch kostte het haar moeite te beginnen. - Jelie weet dat oma Bass hulpbehoevend is; we zouden haar bij ons kunnen nemen,

maar dat is niet zoo eenvoudig. Ze wachtte een oogenblik en ging voort: Toen ik vanmorgen bij oma was, vroeg ze: Zou ik in één huis moeten wonen met een Katholiek? - Zoo mag ze niet praten, dunkt me - wat maakt het uit hoe wij menschen ons noemen - we zijn toch geen van allen wat we moesten zijn.

Trees had haar boek dicht geslagen en stond op. - Nou - nacht. Ze gaf haar moeder een kus en liep de keuken in.

Heinz, die was blijven zitten, herhaalde: Geen van allen? - dat weet ik niet.

Anna voelde haar hart kloppen. Ze wilde zeggen: Dat zal je dan later wel weten, maar hield zich in uit schroom voor zijn jeugd.

- Neen, niet allen, zei ze - eigenlijk sprak ik voor mezelf alleen.

De jongen bleef zwijgen, maar toen hij zijn vader naar buiten zag komen, stond ook hij op en wenschte goedennacht.

Willy ging tegenover zijn vrouw zitten. - Zoo, zei hij, ben je daar. De oude Joseph gaat op vrijersvoeten; wij moesten maar niet aan hem denken, als het wat laat werd.

- Heeft hij dat gezegd?

Willy knikte, zijn neusvleugels bewogen. - Dat laatste, ja.

Anna strekte haar hand uit en trok een rozerank naar zich toe. - Weet je wel, dat we goede kinderen hebben? vroeg ze. - Ik begrijp het niet, het

is... Ze brak af en snoof den geur op van een bloem.

- Ja, zei hij - het is een zegen. En glimlachte, omdat het hem duidelijk werd dat Anna het onderwerp van hun gesprek weer eens opzettelijk had veranderd. - Ze spraken wat over de kinderen, Anna's woorden kwamen langzaam, alsof ze jaloersch was op haar ervaringen met hen.

- Of mogelijk, dacht Willy, was ze bang voor ontheiliging.

Toen Anna de schouders samentrok om een koelen vleug van den wind, zei hij: laten we naar binnen gaan. In den uitbouw waren ze alleen, Lisa was nog in de schenkkamer met een paar bezoekers.

- Wat dunkt je, vroeg hij - valt er samen te werken met die vrouw daarboven?

Anna keek hem aan, hij stond half van haar afgewend en door de schemering kon ze zijn trekken niet onderscheiden. Ze nam haar verstelmand en zette die voor zich op tafel. - Wat bedoel je? - ga me liever uit het licht. Maar hij bleef staan en zei zichzelf: dat het zoo moeilijk is met haar te praten over wat ze niet wil hooren...

Nu liep hij weg en ze trok een kous over haar vuist. De deur van de eetzaal werd in het slot gedraaid, even later de keukendeur. Of Willy met de mannen beneden over vader Joseph en Martha zou praten? - Ze vroeg zich af wie ze had zien komen, Anton Gieseli en Thomas Grell? - niet de voornaamsten van het dorp. - Hoorde ze hen lachen? Ze pro-

beerde een draad in te steken, maar dat mislukte, - en toen ging het ineens toch, hoewel het bijna donker was. De schering zou ze kunnen leggen, haar oogen waren goed genoeg. En waarom maakte ze geen licht?

Lisa kwam binnen. - Vrouw Kerr, begon ze, maar onderbrak zichzelf.

- Zonde van uw oogen.

- Wat is er? vroeg Anna en liet haar handen rusten.

Het meisje wilde een kop koffie drinken en naar bed gaan.

Goed - zij en haar man gingen ook - ze wachtte alleen op hem.

Anton Gieseli wilde schoenen met een houten zool gaan maken, die zouden goedkoop zijn en warm - een nieuw snufje voor de zomergasten - de baas lachte hem uit. En het dochtertje van den vorigen burgemeester zou twee linker voeten hebben gehad - geloofde vrouw Kerr het?

Ze hoorden stemmen en gestommel op het trapje, dat uit de schenkkamer naar boven leidde.

Een kwartier later was Anna opnieuw met Willy alleen en nu voor den nacht.

- Ik zal je zeggen, begon hij - vader wil Martha Grühl in het bedrijf opnemen; haar dochtertjes schijnen geen genade bij hem te vinden - evenmin bij de moeder. Maar Martha zou jouw rechterhand moeten worden - wat dunkt je? Dat heb ik je al eerder gevraagd.

Anna legde haar kleeren af en had het wonderlijke gevoel, dit voor het laatst te doen. Ze wilde daarover denken, maar in Willy's laatste woorden had een waarschuwing geklonken, daarom antwoordde ze: Als Martha in het bedrijf komt, ga *ik* er liever uit.

- Hm, zei hij - ik ook - maar vader denkt, dat wij vergroeid zijn met ‘Montana’.

Ze keken elkaar aan, ze zeiden gelijktijdig: En al wãren we dat...

Het zou goed zijn weg te gaan, meende Anna - misschien konden ze ergens een zaak koopen; ze had Martha gevraagd te komen overleggen, maar die vrouw had geen verstand. En dat je altijd weer zulke menschen ontmoette, hier boven - één wandeling naar omhoog en het dorp stond haar van harte tegen.

Nu trok ze haar nachthemd aan en lette niet op Willy.

Maar hij had haar altijd de menschen doen zien zooals ze waren en gewoonlijk was ze dan boos op hem geworden. Ook lag het niet aan dit dorp - alle dorpen waren hetzelfde en de steden waren waarschijnlijk een graadje erger. - Of ze eindelijk luisterde?

Ze stond roerloos naast het bed en dacht aan dien morgen. Op het kerkhof, bij moeder Tresa's graf, was het geweest alsof ze afscheid nam van het dorp met den blik, waarmee ze de verte zag.

Ze geloofde het wel, zei ze - dat van de menschen

- maar niet overal hoefde ze een Martha als haar rechterhand te aanvaarden.

Neen - misschien ook hier niet - ze moesten de avonturen van baron von Joseph of wachten .

Ze gingen naast elkaar in bed liggen en nu eindelijk vertelde Anna van haar bezoek aan Martha Grühl.

Veertiende hoofdstuk

Een halve eeuw geleden waren de houten huizen in het centrum van het stadje afgebrand, alleen de oude kerk was blijven staan. Een vooruitstrevend bouwer had een ontwerp gemaakt: om de kerk kwam een plantsoen, waarin iedere boomsoort, die in Zwitserland groeide, werd vertegenwoordigd; de straten waren breed, de nieuwe huizen werden uit verschillende natuursteen opgetrokken.

Traag liep Anna langs de winkels en zei zichzelf, dat ze rustig had moeten blijven zitten op die bank in het groen, - maar toen ze daar was, hadden de uitstallingen haar gelokt. Ze dacht bij scheuten aan de twee gezinnen, waar ze had zitten praten; - misschien zou het haar toch onmogelijk zijn, aaneengesloten te denken. De leeraar in het Grieksch, dien ze het laatst had bezocht, was een levendig man, een beetje zelfingenomen; hij keek al pratend zijn vrouw aan, dat ze zou zwijgen. Ze woonden in een steenen huis, comfortabel, zeiden ze, - maar de kamers waren klein. Die menschen spraken, alsof Heinz stellig bij hen zou komen; - een ander adres - nou ja.... ‘Niet waar, vrouw, de jongens leeren graag van me.’

Als zijzelf hier konden wonen, liefst aan den rand... en een houten huis was goed genoeg. - Er was een onrust in haar - ze verlangde naar iets - het liet zich niet noemen. Kon ze nu eensklaps thuis zijn en hooren wat vader Joseph had beslist.

- Och, waarschijnlijk besloot hij niet zoo gauw, en alle betrokkenen hierin zouden moe worden van zijn getreuzel. - Maar meteen ook voelde Anna zich terugdeinzen voor een besluit. Ze had zoo parmantig gezegd: En al waren we met ‘Montana’ vergroeid - ze had afscheid genomen van het dorp - maar haar hart hing eraan. Ja, ze verlangde naar de reis, ze wilde voelen dat ze dichter bij huis kwam. Heinz was jong, die hunkerde naar een verandering. Hij had haar dien morgen naar omlaag gebracht en zei: het woord ‘gymnasium’ klinkt zoo mooi, vindt u niet, moeder - het lijkt een tooverwoord.

Het eerste gezin, dat ze had bezocht, woonde aan een kweekerij. Een groot, hol huis - eenvoudige menschen. - Dergelijke lieden, zei de leeraar, weten niet waaraan een gymnasiast behoefte heeft. Stevige kost, had ze gedacht, en een goed bed - voor het leeren moest de school zorgen en de innerlijke opvoeding ging onbewust. ‘Innerlijke opvoeding’ - woorden, die ze voor het eerst gebruikte. In dezen winkel zou ze iets voor de kinderen koopen. Trees wilde een poëzie-album en voor Heinz zag ze een schoolagenda liggen - ze wist nog hoe blij Werner met die dingen was geweest.

Even boeide haar het koopen, maar toen ze weer buiten stond en op de torenklok keek, dacht ze: over een half uur; stond de trein klaar, dan zou ze er vast in gaan zitten, maar hij moest van ver komen. Was de verte alleen begeerlijk van het eigen

dorp uit gezien? - Langzaam liep ze naar het stationsgebouw.

Ze zou zoo onpartijdig mogelijk over de beide gezinnen vertellen. Maar waarom? - haar oordeel mocht gelden. Ze koos den kweeker, - zijn vrouw en kinderen, zijn huis en erf. Zwijgzame menschen, een sober huis, en boomen die bijtijds werden gesnoeid. - Het zou lang duren, eer die trein binnenreed, maar er was veel, waaraan ze kon denken.

Vanmorgen toen ze ging, was vader Joseph nog niet terug van zijn avondlijk bezoek aan Martha. Willy had gezegd: de eerste haan kraait hem schuldig, maar als hij met zijn vriendin naar de mis van negen uur gaat, heet hij een braaf man.

Het perron was nog leeg; er stond een bank onder een hangende bloembak - ze ging er zitten. Richting Zürich - het zou goed zijn uit te stappen aan den anderen kant van het meer. Ze had vandaag niet mogen denken aan dat wat haar trok - maar nu was het oogenblik wijd en stil - als deze hooge, open hemel, waaronder een zwaluw vloog. Ze hield van Willy - ze voelde zich veilig bij hem. Gisteravond in bed had ze naar hem geluisterd. Dat leege praten van Martha was niet zoo zinloos als ze dacht; ieder mensch, zei Willy, sprak van zijn eigen ervaringen uit. De mannen die Martha had gekend, namen het niet zoo nauw met de sexueele moraal - vandaar dat ze kon zeggen: een man voelt geen verantwoordelijkheid voor zijn daden, al is hij koning - ze had zelfs een - zeer betrekkelijk - ge-

lijk.

En nu had het lot haar vader Joseph toegevoerd - kreeg niet ieder mensch wat hij waard was? - Ik weet het niet, had Willy geantwoord - dat is een harde leer. - Maar zij had Axel Grühl van zich afgetrapt in haar jeugd en trouwde met Willy. Misschien had ze niet zelf beslist, ze liet zich blindelings leiden. Op een avond was ze het kerkepad afgeloopen met hem, ze hadden moeder thuisgebracht - ze stonden voor de groote, duistere bergen en hij noemde den naam van God. - Maar ook daarna was het niet uitgesloten geweest dat ze dwaalde. Ze dacht aan den moeizamen tocht omhoog, de scherpe pijn in haar knieën, het bed waarop ze zich voorover had laten vallen, de stukgeloopen schoenen nog aan. - Het kostte haar moeite hieraan te denken, alsof nu geen enkele vezel van haar lichaam meer de noodzaak voelde van die vlucht. - Maar tòen Willy's stem door de telefoon. De trein reed binnen eer ze hem had verwacht; ze stapte in een leege coupé. Nu wilde ze uitkijken over het meer - het werd al avond. Aan dezen oever waren groote electriciteitswerken en fabrieken, houtzagerijen, cement-molens; op de heenreis was het stampen en dreunen haar opgevallen - nu zouden de motoren zeker stil staan. In haar jeugd had ze een prentenboek, waarin een plaatje stond van een kajuit met uitzicht op de zee. Een paar kinderen zaten voor het venster. Ze zou de zee wel nooit in werkelijkheid zien, maar dat plaatje had haar een

blijvenden indruk gegeven. Anders dan de groote zee was het meer, waar de bergen uit oprezen en toch hadden ze de wijdheid en het blinken van het watervalk gemeen. - Ze keek naar een langgerekt wit huis, een sanatorium voor longzieken, dat halverwegen de helling lag - ter hoogte van het eigen dorp? - iets hooger misschien. Trees had gezegd dat ze ziekenzuster wilde worden en als ze 'Montana' erfde (ze was immers de oudste en Heinz werd toch een geleerde) dan maakte ze er een sanatorium van en stond zelf aan het hoofd. Misschien trouwde ze met een dokter, maar hij hoefde haar niets te vertellen, zij zou de patiënten wel genezen. Willy had met eerbiedige stem gevraagd: Hoe doe je het? Roosje zei: Ik heb liever kinderen dan zieke menschen.

Nu reed de trein langs het meer, dat rimpelloos de bergen weerspiegelde. Een waterval stortte naar omlaag; ze hoorde het bruisen niet, maar de witte kolom bewoog tusschen de roerlooze sparren, - bewoog, maar bleef op één plek, moest aldoor nieuw zijn en eeuwig frisch. Duisternis - de trein schoot door een tunnel, de bergwanden weerkaatsten rommelend het stampen en ratelen.

Het licht was veranderd - in hoe korten tijd - het watervlak begon zacht te blinken. De ruwe bergtoppen kregen een paarsen gloed, de geschubde boomstammen werden rossig. En het water werd als een metalen spiegel, gepolijst en vlekkeloos. Twee-, driemaal zou het gebeuren dat een mensch

dit zag - zag met zijn dagelijksche oogen en met een ademlooze ziel - maar de indruk was zoo sterk, dat hij altijd bleef. Twee-, driemaal in een menschenleven, - het was genoeg. Waaraan wilden die woorden haar herinneren? Ze had het meer zoo gezien, toen ze uit Zürich thuiskwam, omdat haar vader zou sterven. Toen was het anders nog, de waterspiegel leek opgetild tot aan haar borst, terwijl ze toch wist, erboven te staan.

Maar terwijl ze dit overlegde, was het of ze diep boorde naar een verzonken wel en het sprong in haar op: twee-, driemaal in een lang menschenleven zullen we kunnen gewagen van een ontmoeting met God. Diedrich Ellmer had dit gezegd. Hij verwierp het woord 'omgang' - het was een aanraking, een blik, die ons schroeide en deed oplossen, zoodat we in alles waren, in God-zelf - voor één flits van bewustzijn, die buiten den tijd lag en ons nooit werd afgenomen. Zoo doortrilde ons het bewustzijn, dat een nieuwe aanraking moeilijk was te onderscheiden van de herinnering - of misschien moest ze zeggen: iedere herinnering was een nieuwe ontmoeting.

Ze dacht dat Willy dit ook zou kennen, al had ze hem er nooit naar gevraagd - want hij leefde gelukkig en opgewekt, als één die God heeft ervaren. Het glanzen duurde nog voort, het effende haar denken, zoodat ze louter ontvankelijk werd, kijkend met kinderlijk groote oogen. Nu zou ze het voor altijd weten: dat het zoo kon zijn, zoo avondlijk stil

en heerlijk van schaduwloos licht.

De trein stopte. Anna hoorde stemmen, toen werd de deur van haar coupé geopend en een vrouw kwam binnen. Ze groetten elkaar. De vreemde had rimpels en diepe lijnen in het gezicht; ze keek naar buiten alsof ze nu, in den trein zittend, eerst gelegenheid had de wereld te zien.

- Het is een mooie avond, zei ze.

- Heel mooi, zei Anna, hoewel ze zag dat de kleuren matter werden. Ze ging voort: Het is niet altijd zoo helder en glanzend, hoe dikwijls zouden we het zoo zien?

De vrouw keek haar onderzoekend aan. - In den zomer iederen avond, - als het niet regent, of bewolkt is.

- Maar gisteren, zei Anna (ze herinnerde zich met moeite dien dag), gisteren was het helder en toch heb ik het meer niet zien glanzen.

U zult er niet op hebben gelet, - ik ook niet - een vrouw heeft haar bezigheden in huis. U bent nog jong; hebt u man en kinderen?

Anna knikte. - Ja.

De ander vroeg voort alsof ze een kind zijn catechismus overhoorde. - Zoo - een hôtel - dan zou ze langzamerhand met één oogopslag weten wat ze aan de menschen had.

Dat dorst ze niet zeggen, zei Anna en glimlachte - later misschien.

- Och ja, later - en mogelijk was het leven te kort om één ander mensch tot op den bodem te leuren

kennen.

Ze zwegen een oogenblik en tuurden naar buiten. Er voer een lichte wind over het water, dat nu groen was met een donker, bijna zwart vlak aan den voet der bergen. - Omgang met menschen, dacht Anna en voelde zich in het rozenpriëel zitten, luisterend als een kind. Er steeg een blos in haar wangen - kon ze eindelijk aan Diedrich Ellmer denken zonder vrouwelijke begeerte, - kwamen daardoor zijn woorden in haar herinnering terug? - Omgang met menschen - een afvalproduct van onzen omgang met God. - Ze wist de begeerte overwonnen.

Toen ze de vrouw weer aankeek, was er niets in haar, dat ze wilde uiten, zoo rustig voldaan en geeffend voelde ze zich. En de ander leek haar aan zichzelve gelijk, ze gaven elkaar een blik en nauwelijks een glimlach - ieder bleef in de duister-lichte tent van zijn ervaringen. - En ook dit, dacht Anna - is een wijze van omgang.

Langzaam breidde de schemering zich uit.

Willy was dien morgen als gewoonlijk naar zijn werkplaats gegaan. Voor de gesloten deur vond hij een dozijn cylinders met buta-gas, dat door de notabelen van het dorp werd gebruikt, en een vaste waschtafel waarnaar vrouw Degeschwiler, de eigenares van het Kinderhuis, de vorige week al had laten informeeren. Hij zou dus allereerst naar de post gaan om de vrachtbrieven te teekenen, daarna Joachim vooruitsturen met den porceleinen

bak en zelf looden buizen en gereedschap bijeenzoeken voor het plaatsen ervan. Joachim was zijn knecht, dien hij de laatste twee jaar had opgeleid, omdat hij toen wel al begreep, dat zijn zoon niet van hem zou leeren. - Een kind van tien jaar, had hij tegen Anna gezegd, doet zooal niet zijn eerste communie, dan toch zijn eerste keuze Heinz komt wel bij me in de werkplaats en vraagt me - meest dingen, die ik niet weet - maar hij maakt zijn handen niet vuil of grijpt naar een soldeerbout.

- Hij wroet ermee in de aarde, had Anna geantwoord.

- Ja - nu nog wel; als hij volwassen is, zal hij ook dat waarschijnlijk niet meer doen. - En nu de jongen met loffelijk ontslag van school zou komen, had Willy hem gevraagd: Weet je al wat je wilt worden?

Heinz had hem vast aangekeken en gezegd: Liever iets anders dan loodgieter.

De vader had geen teleurstelling getoond, maar hij zei: Toch is het een mooi vak; de meeste ambachten zijn goed en nuttig, handenarbeid, dien je niet zonder een helder hoofd kunt doen.

- Ik zou liever verder leeren dan een ambacht.

Anna had bij dit korte gesprek gezwegen. Ze wilde noch op haar broer wijzen, noch op de goede schoolrapporten van den jongen, ze was langzamerhand Willy's liefde voor het werk gaan begrijpen. Hij bracht haar soms een vodje papier mee, waarop onwennig iets stond geschreven en dat een kleine jon-

gen uit zijn broekzak had gehaald. Bijvoorbeeld: Buis lek, gauw komen a.u.b. - of: geen gas meer, knollen ongaar. - Hij vergat nooit iets, hij steeg en daalde snel. Eens had hij haar gezegd: wat een last als ik plotseling dood zou zijn - en ze begreep daaruit, dat hij een opvolger wilde hebben.

Dien morgen was hij al hoog en breed in het Kinderhuis, toen vader Joseph aan de deur morrelde en door de ruiten keek. De cylinders met gas stonden op een rij - het gebruik nam toe, ook bij Martha had hij zoo'n ding gezien - maar zijn zoon was blijkbaar ergens op de koffie. Hij zou dan maar in de ‘Eidgenossen’ gaan zitten en wachten, want wie vond hij thuis? - niemand dan Lisa.

Hij aarzelde; een klein beetje voorzichtig kon hij wel zijn - de pastoor hoefde niet verontrust te worden - maar den laffen smaak in zijn mond moest hij kwijt. Thuis kon hij ongestoord een borrel nemen, de krant doorkijken en tegen half twaalf het dorp inslenteren op zoek naar Willy. Als de jongen dan maar niet aan een groot karwei bleef doorwerken, ergens omhoog.

Het gebeurde niet vaak, dat vader Joseph verlegen was om een luisterend oor, - maar lieve Christenzielen, dit kon beter in de familie blijven. - Een mooie dag, ‘Montana’ zou bezoekers kunnen hebben, vroege wandelaars die de toppen al over waren. Ze lokten hem niet, - dezen éénen keer eens niet. Als hij op tijd was geweest, had hij met Willy mee willen loopen, den leeren zak op zijn rug. In

geen jaren had hij naar het oude werk verlangd, nu dacht hij aan den scherpen geur van een heeten soldeerbout en het suizen van een steekvlam. - En nog altijd stond hij daar voor de gesloten werk plaats. Als hij omhoog liep en die zemelen pop de waarheid vertelde? - Plotseling werd hij aan Anna's moeder herinnerd. Hij had haar in lang niet gezien, ze kwam niet meer naar omlaag, maar ãls ze kwam, zou het voorgoed zijn. Hij wist hoe hij zichzelf had gezegd: na de oude Tresa dat andere taaie vel - er komt geen eind aan de barmhartige liefde - en heimelijk had hij dat vrije bed voor zich en een andere liefde gewild.

Langzaam draaide hij zich af en begon den stijgenden weg te loopen. In haar eerste huwelijksjaren was oma Bass een knappe vrouw geweest. Niet dat hij haar ooit had gemoogd, - ze was hem te protestant, te rechtschapen en zelfbewust, - maar ze had gezondheid en een rijk lichaam. Haar eenige dochter, Willy's speelmakkertje, was een krachtig en mooi meisje geworden en haar zoon Werner dwong hem - Joseph - eerbied af. De kinderen waren in zijn oog meer dan de ouders, ze kenden de blijdschap, die hij onmisbaar vond in het leven, - vooral in den geleerden zoon had hij de blijdschap gezien. Bij Heinz Bassmann, den vader, smeulde wel iets, een gematigde tevredenheid, waar nooit de vlam uit opsloeg, - in de trekken van de moeder zag hij te vaak een misprijzen van het aardsche leven, waarvoor hij geen waardeering voelde.

- Maar deze vrouw had niettemin karakter. Ze was oud en rheumatisch geworden, en als ze zichzelf niet meer kon redden, mocht ze bij haar dochter inwonen.

Hij stond een oogenblik stil en verbaasde zich over zijn eigen redelijkheid. Toen lachte hij oolijk, omdat hij zichzelf altijd had miskend en krabde op zijn kruin. Hij was vierenzestig jaar en nòg wist hij niet welke vrouw bij hem paste. Tresa was nog zoo gek niet geweest in haar jeugd (‘jeugd’! - nou ja), stukken beter dan Martha en deze Katharina Bassmann kon hij de hand reiken als... als grootmoeder van zijn kleinkinderen. Hij hield van zijn kleinkinderen. Ha! de pastoor moest hem hooren praten!

Hij liep rechtop en groette de dorpelingen met zijn hand; hij wend nagekeken - natuurlijk, het dorp smoesde over hem, maar wie meende dat hij naar Martha Grühl ging Het was zomer, de deur van Bassmann's huis stond wijd open zijn zware stappen kondigden hem aan.

Nog voelde hij weerzin bij het zien van dat harde en strenge oude-vrouwengezicht, - maar tevens voldoening - hij wist niet waarom. Ze schilde aardappelen met haar stijve vingers, ze zei: Joseph Kerr - en toen: Is er iets... met de kinderen?

Hij antwoordde: Niet dat ik weet, vrouw Katharina - ik heb een andere boodschap aan u. En ongevraagd ging hij zitten.

- Is - Anna?...

Ja, Anna was in goede gezondheid vertrokken en

hij liep zoo door het dorp en had gedacht haar te zeggen... Ze keek openlijk verbaasd en afkeurend. Hij ging voort: Ze moest niet bang voor hem zijn, hij was een wolf in schaapsvacht - och, hij bedoelde het juist andersom - een lam was hij. Er gingen waarschijnlijk praatjes, omdat hij medelijden had getoond met een jonge vrouw - maar dat beteekende niets. Hããr kwam een plaats toe in het huis van haar dochter, - de oude Tresa was er verzorgd, ook *zij* had recht op barmhartigheid - en daar ze hèm wellicht als hoofd van het gezin beschouwde, kwam *hij* het haar zeggen. - Hij grijnslachte om dien laatsten kronkel en wachtte even eer hij haar aankeek.

Haar gezicht kwam hem gaaf en groot voor - de mond was nog niet oud.

Nu knikte ze eenige malen. Dus met Martha Grühl werd het niets, zei ze - een weduwe deed altijd het best, niet te hertrouwen. En wat haarzelf aanging, - ze wilde voorloopig in haar eigen huis blijven. Ze kon doodvallen in den kelder, of haar kleeren in brand steken en verkolen - dat was méér haar goed recht dan barmhartigheid.

- Nou - dat wist hij nog niet - met alle respect gezegd. Als het in deze keuken begon te branden - waar zou het dan eindigen? bovenop de Rubi-alp misschien, bij de naakte rotsen.

- Een brand kwam het ravijn niet over, zei ze.

Hij lachte. - Goed, het hooge dorp zou gespaard blijven en mogelijk ook ‘Montana’, doordat het

geïsoleerd lag - maar hij zou niet graag alle dakloozen herbergen, die door haar toedoen ontstonden - als ze dàt maar wist.

Ze trok haar wenkbrauwen samen. - Hij draafde door - ze had gezegd voorloopig hier te willen blijven. - En plotseling vroeg ze naar Heinz, - haar trekken ontspanden zich tot een glimlach. - Trees was even fel en bijdehand als Anna in haar jeugd, en Roosje kende ze niet - maar Heinz had veel van haar eigen zoon.

Hij dorst te zeggen: Roosje lijkt op mij, er zit muziek in dat kind - en glimlachte om haar saamgeknepen lippen. Maar na een oogenblik zei ze: We nemen een kop koffie, Joseph Kerr, als je die melkbus voor me neer wilt zetten.

Hij beurde de volle bus van den grond.

Op de planken van het voorhuis klonk een lichte voetstap, de deur werd op een kier geopend, een vrouw met een hooge stem vroeg: Ja, buurvrouw? - Oma Bass antwoordde: Ja, in orde.

Zij, die van buiten was gekomen, liep de trap op. - Het leek den ouden Kerr de samenzwering uit een sprookje, maar vrouw Katharina schonk melk in een steelpan en zette die op het fornuis.

- U ziet dat verbranden zoo'n vaart niet loopt, zei ze afgemeten - iederen morgen om dezen tijd komt Gmürr's Agathe mijn bed schudden en om twaalf uur wipt Heinz bij me binnen en vraagt: Oma, zal ik u uw schoenen aantrekken? Dat zijn zoo de dingen, die ik zelf niet kan, - met nog een paar an-

dere, die ik niet zal noemen.

- Je ruggegraat wasschen, zei hij en lachte, omdat hij het één of andere dwaze gevolg had verwacht van iets dood-onschuldigs.

Ze zette de koffiekoppen klaar en lachte niet mee, maar haar voorhoofd vertoonde geen rimpels.

Een half uur later liep hij op het kerkepad met geen ander doel dan den tijd zoek te brengen. In de school werd gezongen - een vink sloeg boven zijn hoofd. Bij het graf van moeder Tresa stond hij een oogenblik en dacht aan zijn jaren. Eigenlijk wist hij van geen ouderdom, maar hij kon wel rekenen dat hij zes van de zeven mijlpalen was voorbij gegaan. Vreemd - zes slokken uit een glas van zeven - en het glas was aan zijn mond. Hij voelde zijn hart kloppen.

De pastoor kwam hem tegemoet. - Vriend, zei de geestelijke en keek naar het graf aan hun voeten, - maar doordat het kruisje geen naam droeg, weifelde hij en drentelde luchtig voort. Joseph volgde hem.

Weer op het pad gekomen, sprak de pastoor van zijn perzikboom, die meer dan driehonderd vruchten droeg; ze zouden eens kunnen gaan kijken en een glas bier drinken op den wasdom. ‘Montana’ had zeker nog geen gasten?

En al waren die er, zei Joseph, dezen morgen spijbelde hij. Wel steeg het vermoeden in hem, dat de pastoor nog iets anders zocht dan een borrelpraatje, maar hij voelde zich schuldeloos als na de biecht

Glimlachend overpeinsde hij het bezoek aan vrouw Katharina - was het niet alsof ze hem absolutie had gegeven? - en wat zou de pastoor hem dan nog kunnen maken? Hij zag het graag, merkte de pastoor op, dat een man van Joseph's leeftijd welgemoed was en rustig een mooien ochtend kon genieten. Werken was goed, maar soms kon spijbelen beter zijn, - als het voortkwam uit een behoefte tot zelfinkeer.

Joseph voelde zijn neusvleugels trillen. Zoo gauw mogelijk wilde hij zich vrij maken van dezen man in rokken - weer verlangde hij ernaar, zich binnenste buiten te keeren voor zijn zoon - op het hooge parkeerveldje van het dorpsplein zou hij naar alle kanten kunnen uitzien. - Maar een glas bier zou smaken - en over enkele maanden een rijpe perzik. Hij lachte. Wilde mijnheer de pastoor gelooven dat het water hem om de tanden liep als hij aan een perzikhuidje dacht?

Ze liepen op den vollen leiboom toe. En ook de tuin van de pastorie had een rozenpriëel - Rike, de huishoudster, bracht er hun het koele bier. Mijnheer de pastoor mocht een rijpe vrucht streelen, dat zou hem meer deugd doen dan de wangen van een vrouw. - Hij zei dit niet hardop - hij besefte ook, dat het niet geheel juist was - maar het beeld van Martha tergde hem nog.

- Dus op een goeden oogst, zei de geestelijke en liet een zonnestraal helderen door zijn glas. - Nu vroeg hij naar de jeugd uit Joseph's huis - het

speet hem dat die buiten de Kerk opgroeide. Natuurlijk hield een man van zijn kleinkinderen en hij hoorde wel eens dat de jonge Kerr en zijn vrouw bemind waren, - maar het bleef jammer dat Willy het roer niet had gegrepen nog vóór zijn huwelijk - in den bruidstijd waren de vrouwen met lichten druk te sturen.

Joseph beaamde (Anna's bruidstijd was lang voorbij).

De pastoor veegde het bierschuim van zijn lippen. - Een vrouw tot zich nemen was een verantwoordelijk werk, vooral in de jeugd, als alles wees op vermenigvuldiging; - dat Willy dit niet voldoende had beseft, was een tekort, dat op rekening van zijn ouders kwam. De jongen was nooit weg geweest uit hun huis, - uit hun sfeer - en zie... Hij brak af en tuurde mistroostig op de hand, die het bierglas omsloot.

Joseph keek waardeerend naar hem. De man speelt goed, dacht hij - maar waar draait dit op uit?

Drie kinderen, ging de geestelijke voort, levenskrachtig, begaafd - verstoken van den steun der Kerk. Ze hadden lammeren van de Groote Kudde kunnen zijn - afgedwaald, verwilderd, werden het tijgers en jakhalzen. - Met een kleinen schok hief hij het hoofd. - Hij zag die dingen voor zich, - hij keek op een wijde vlakte, de dieren graasden in rust en lieflijken vrede, verkwikkend water stroomde door het land. Maar ginds, in een dorre woestenij, de enkele verdoolden.

Weer een pauze - Joseph dorst zijn glas niet meer opheffen. Maar plotseling vermande hij zich en nam een grooten slok. Kom, zei hij, mijnheer de pastoor moest het zoo zwart niet zien, ook de tijgers werden door hun Schepper gevoed.

Onmiddellijk viel het wederwoord: Neen, niet in figuurlijken zin. En nu los van alle beeldspraak: Ook al hertrouwde Joseph met een vrome en zuiver Katholieke vrouw: het was te laat, hier viel niets meer te redden.

Joseph wist niet hoe hij het met zichzelven had.

- Een jonger en minder ervaren man, ging de ander voort, een ijveraar zou hier mogelijk nog iets goeds van verwachten - hij niet. Ieder huwelijk, dat niet werd gesloten om kinderen in den schoot der Kerk te dragen, keurde hij af - onvoorwaardelijk.

De oude Joseph klemde zijn lippen opeen; er was iets in hem geraakt, zijns ondanks. Maar hij wilde weg en waagde het op te staan - zijn glas was leeg. - Hij zou over de woorden van mijnheer den pastoor nadenken, zei hij en hij dankte voor den dronk.

Ze dribbelden achter elkaar aan, de geestelijke stond stil bij het tuinhek.

- Adieu, de Moeder Gods bescherme u.

- Adieu, prevelde Joseph.

Hij wachtte niet op zijn zoon, maar liep langzaam omlaag. De wereld straalde van zonlicht. Het denken viel hem moeilijk; - hij verlangde naar huis,

naar het leven van vroeger, vòòr zijn oog op die vrouw was gevallen, - het gewone leven. Had de pastoor iets ten nadeele van Anna gezegd? - dat kon hij zich niet herinneren.

Lisa was bezig de ruiten te lappen; hij had opgemerkt dat zij en Anna steeds veelvuldiger schoonmaak hielden - alles aan en in het huis moest blinken.

Een lichte groet - en hij was terug - onveranderd stonden de stoelen en lange tafels. Waarschijnlijk was er niemand geweest - niemand had hem gemist. Hij nam een krant op en tuurde ernaar zonder iets te zien - hij voelde dat het ademen hem weer goed was.

Willy zocht hem in den vroegen avond, maar hij trachtte onder te duiken in zijn bezigheden: een troepje wandelaars dronk koffie op het terras. Lang behield de hemel zijn kleur - de kinderen zwierven nog buiten.

Vader Joseph sloeg zijn oogen niet op terwijl hij kopjes waschte; een paar dorpelingen liepen binnen en haalden een speeltapijtje van den wand.

Willy werd ongeduldig, hij kwam over de toonbank leunen en vroeg: Wel? - valt er eindelijk een woordje af voor mij?

Joseph keek over hem heen naar de kaartende mannen - ze sloegen de vuist op tafel, ze lachten om hun spel. Nu trok hij even met zijn schouders. - Wat wil je? vroeg hij terug - bij nader inzien -

is er niets te vertellen.

Ze keken elkaar aan, tot hen beide drong het door, hoe anders ze zich dit gesprek hadden gedacht.

Willy tastte rond in zijn gevoelens - er was een spanning gebroken en hij voelde opluchting - maar ook wantrouwen. Er viel niets te zeggen - wat school daarachter?

En Joseph dacht aan den prikkel van zijn teleurstelling, dien morgen - hoe hij het had voelen opbruisen in zich om die vrouw met woorden te striemen: een altijd pratend lijf, slap als een vuile vaatdoek, zonder durf, zonder lust, pratend als onder den doem van zelfbeklag. - Maar de teleurstelling was verschaald. Weer trok hij met zijn schouders en zei: Later misschien - dat wil zeggen, het is... nou ja - het is afgeloopen. En hij ging voort met zijn werk.

Willy voelde zich onbehagelijk. Hij had een klein pleizier gehad in de avonturen van zijn vader, maar had niet ernstig geloofd, dat dit hun aller leven zou beïnvloeden. Of Anna zich ongerust had gemaakt? - mogelijk wel. Haar moeder moest worden geholpen dat - stond voorop in zijn gedachten en hij had vertrouwd dat alles hiervoor zou wijken - maar nu het gevaar voorbij was, overviel hem een kleine huivering van schrik.

Hij liep naar den vluchtsteen om te zien hoe laat het was; neen, Anna kon nog niet komen. Zou hij de bus tegemoet gaan en met haar omhoog loopen? - ook dan moest hij nog geduld hebben. Kunnen zeg-

gen: Martha Grühl is van de baan - maar de verplichting tegenover haar moeder bleef. - Hij stond middenin de kleine kamer, deed een stap naar de doorgang en één terug. Wat was het, dat hij wilde denken? Het leven ging voort, het veranderde, ze zouden het bedrijf kunnen opgeven - de kern bleef onveranderd bestaan. De kern: hun saamhoorigheid; - neen, dat was nog maar de bolster - hun plicht te leven - en die was heilig.

Door het venster zag hij Roosje op een draf aankomen - ze hief een hand naar hem op tot groet.

- Ik loop wat omlaag, zei hij tegen het kind - ik hoop dat de bus op tijd is; - en weer keek hij naar de klok, die nauwelijks had bewogen.

In een paar groote stappen bereikte hij den weg.

Dat eerste vlugge gaan stremde zijn gedachten, maar al gauw stond hij stil. - Anna zou moe zijn, hij wist een bankje, waarop ze kon uitrusten, en dan zouden zijn woorden haar goed doen. Langzaam liep hij tot de wegbuiging, waar een paar oude platanen hun takken spreidden.

.....

Ze had verwonderd gekeken toen hij de bus liet stil staan, zijn hoofd naar binnen stak en haar wenkte met zijn blik. - Of er iets was gebeurd? - Hij wees haar de duisternis onder de boomen en ze was een oogenblik op de bank gaan zitten, vragend en verward als een kind.

- Alles is in orde, zei Willy en had eensklaps gelachen, omdat hem nu eerst de ontnuchtering trof

van vader Joseph.

Hij sprak het meest, - ze liepen langzaam omhoog. - Hoe ze hadden kunnen denken het huis maar te verlaten voorgoed? - zouden ze er niet aan gehecht zijn?

- Och - zei Anna.

Hij wist wel dat ze aandorst wat noodig was, maar... en in ieder geval was het voor den ouden man beter zóó. - Daar stemde ze toen mee in.

Het huis, kleurig door zijn bloemen, lag tegen den donkeren bergwand aan. Er zat niemand op het terras, er drong geen geluid uit de schenkkamer. Anna nam alles in zich op, ze voelde zich heel stil en wijd. Den drempel liep ze over. In dit huis had ze jarenlang den Gast verwacht en nu eindelijk - of ook plotseling - wist ze het wachten voorbij. De Gast leefde in haar, zoo zelfbewust en ootmoedig, zoo rijp en ontvankelijk was ze geworden.

Haar trekken bewogen, ze keek niet om naar Willy, maar voelde zijn hand op haar schouder.